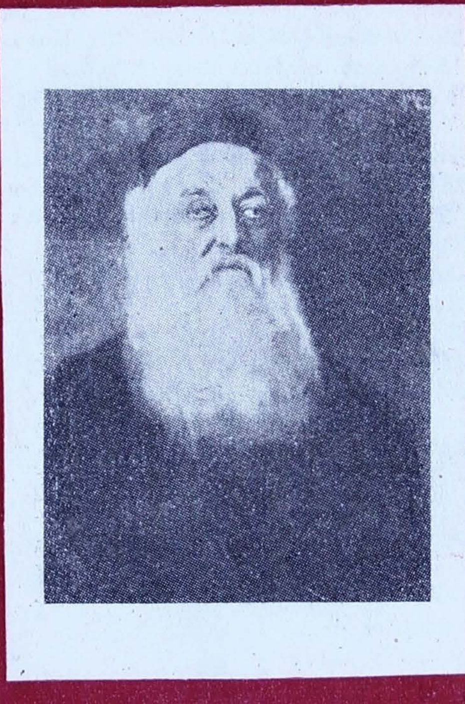
ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΤΟΣ 3ον - ΑΘΗΝΑΙ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1958

ΤΕΥΧΟΣ 10ον

Ἔτος 3ον　　ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1958　　Τεῦχος 10ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής : ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Χ. Τρικούπη—Ἀκαδημίας 63, β' ὄροφος Γραφεῖον 12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ (τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Χένρυ Στήηλ Ὄλκοττ «τρίλιθον» εἰς Ἄντυαρ) σύνθεσις τῆς κ. Λουΐζας Μοντεσάντου

Συνδρομαὶ ἔτους 1958:

Βασικὴ συνδρομὴ δραχ. 30

Συνδρομὴ φιλίας δραχ. 50

Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 2

Ἐμβάσματα:

Κωστῆν Μελισσαρόπουλον

α) Ταχυδρομικῶς:

Γραφεῖα «ΙΛΙΣΟΥ» Ἀκαδημίας 63

β) μέσῳ Τραπέζης:

Ἐθνικὴν Τράπεζαν, Κεντρικὸν

ΑΘΗΝΑΣ

Σύμφωνος τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092/38: Ἐκδότης, διευθυντὴς συντάξεως καὶ τυπογραφείου: Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, πλατεῖα Ἐθν. Τραπέζης 3 Φιλοθέη.

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 3ον = ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1958 = Τεῦχος 10ον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

Σκέψεις γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ

ΔΙΑΤΑΡΑΞΙΣ ΚΑΙ ΓΑΛΗΝΗ

Τῆς κ. HELEN V. ZAHARA
Γεν. Γραμματέως Θ. Ε. Αὐστραλίας

Ο ΘΟΡΥΒΟΣ καὶ ἡ διατάραξις τῆς ἡσυχίας εἶναι ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μοντέρνου πολιτισμοῦ. Μποροῦμε νὰ βροῦμε, μέσα στὴν τύρβη καὶ τὸν βρυμαγδὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς, κάποια στιγμὴ γαλήνης καὶ εἰρήνης;

Καθὼς γράφω τοῦτες τὶς γραμμές, ἡ ἀστικὴ συγκοινωνία ἐπιτίθεται στ' αὐτιά μου μὲ ἕνα ἀδιάκοπο βουητὸ τῶν ὀχημάτων, μὲ τὰ οὐρλιάσματα τῶν φρένων, μὲ τοὺς μυκηθμοὺς τῶν σαλπίγγων. Στὰ πεζοδρόμια κάτω, κόσμος πηγαίνει κ' ἔρχεται, βιαστικά, γιὰ κάτι ποὺ τὸ θεωρεῖ σπουδαῖο καὶ ἐπεῖγον. Πιὸ πέρα στὸ δρόμο ἐργάτες κατεδαφίζουν ἕνα παληὸ κτίριο, μὲ μηχανικὰ τρύπανα ποὺ σὲ ξεκουφαίνουν, γιὰ νὰ ἀνεγερθῇ ἕνας οὐρανοξύστης. Βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἕνα ἄλλο μέγαρο ποὺ ὑψώθηκε ἀντικρὺ στὸν οὐρανὸ καὶ τοὺς ἐργάτες νὰ τὸ χρωματίζουν, δεμένοι ἀπὸ τὴ μέση καὶ αἰωρούμενοι ἀνάμεσα στὶς σκαλωσιές. Γρήγορα, γρήγορα, γρήγορα! Στὴ μία οἱ ἐρ-

Ἀπὸ τὸ Theosophy in Australia, Σίδνεϋ

γάται θὰ χυθοῦν ὁλοτρόγυρα, γιὰ τὶς δικές τους τὶς δουλειές, ὁρμώντας στὰ μαγαζάκια σὰν ὁρμητικὸ κῦμα, νὰ φᾶνε καὶ νὰ ξαναγυρίσουν βιαστικά. Στὶς πέντε, μονοστιγμῆς, θὰ ξεκινήσουν ἀνθρώπινοι χείμαρροι, ὅσο γίνεται πιὸ βιαστικοί, πρὸς τὰ τραῖνα, τὰ λεωφορεῖα, τὰ βαποράκια. Τὸ ἄλλο πρωΐ, πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή!

Ὅλοι μας εἴμαστε ἁρπαγμένοι ἀπὸ τοῦτον τὸν μανιακὸ ρυθμό. Ἴσως μερικοὶ νὰ πηγαίνουν γρηγορώτερα ἀπὸ ἄλλους ἢ ἀργότερα, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῆς ζωῆς μας στὸν δυτικό μας πολιτισμὸ φαίνεται νὰ τὸ διέπῃ τὸ σταθερὸ κυνηγητὸ τοῦ χρόνου. Στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο τοῦτο τὸ κυνηγητὸ μᾶς δίνει ζοφερώτερη εἰκόνα, γιατὶ ἐκδηλώνεται στὴν βιομηχανία τῶν ὅπλων, μὲ τὴν ἅμιλλα γιὰ τὴν προτεραιότητα τῆς κατασκευῆς ἐπιστημονικῶν φονικῶν μέσων μεγαλύτερων, καλύτερων, τρομακτικώτερων.

Καθήσαμε καμμιὰ στιγμὴ νὰ πάρουμε ἀνάσα καὶ νὰ ρωτήσουμε τὸν ἑαυτό μας γιατὶ ὅλ' αὐτά; Καθήσαμε καμμιὰ στιγμὴ ἡσυχίας νὰ ἀνασκοπήσουμε τὸν ἑαυτό μας, νὰ ἐξετάσουμε τὰ ἐλατήριά μας, νὰ βροῦμε τ' εἶν' αὐτὸ ποὺ μᾶς κάνει νὰ τρέχουμε τυφλά — τὶς περισσότερες φορὲς σὲ κύκλους;

Τὸ σφυροκόπημα τοῦ θορύβου μέσα στὴν πόλη προκαλεῖ τὸν πόθο τῆς γλυκειᾶς σιωπῆς, μιᾶς φυγῆς ἀπὸ τὴν ἀτέρμονη κακοφωνία τοῦ ἤχου, ἀλλά — κατὰ τὴν ἀρχαία σοφία — ὁ Ἦχος εἶναι ἡ Ζωή, ἡ δημιουργικὴ διατηρητικὴ ἀρχὴ μέσα στὸ σύμπαν!

Ἐξ ἄλλου ἡ χρῆσις τοῦ φυσικοῦ ἤχου μπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ δυνατὰ στοὺς λεπτότερους ἑαυτούς μας. Οἱ σκληροί, θορυβώδεις καὶ παράφωνοι ἦχοι καὶ ρυθμοὶ ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὰ μοντέρνα λαικὰ τραγούδια διεγείρουν καὶ προκαλοῦν πολὺ ἀνεπιθύμητα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς θυμικῆς φύσεως. Ἐνῶ οἱ ἁρμονικὲς ἐξάρσεις τῆς μεγάλης μουσικῆς μπορεῖ νὰ ὑψώσουν τὴν ψυχὴ σὲ ψηλότερα πεδία ἐνημερώσεως.

Ὁ ἦχος ἐπίσης μπορεῖ, ὅταν χρησιμοποιηθῇ μὲ γνῶσι, νὰ γίνῃ μιὰ τρομερὴ δύναμις, καθὼς πιστεύουν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπαναλαμβάνουν τὰ ἰσχυρὰ «μαντρὰς» ἢ τραγούδια τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ κυρία Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ ἔφθασε νὰ βεβαιώνῃ πῶς «μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ τέτοιας φύσεως Ἦχος, ὥστε νὰ σηκώσῃ τὴν πυραμίδα τοῦ Χέοπος στὸν ἀέρα ἢ νὰ ἐμφυσήσῃ νέα ἐνέργεια καὶ ρώμη σ' ἑτοιμοθάνατο».* Ἡ σημερινὴ Ἐπιστήμη γνωρίζει τὸν δυναμισμὸ τοῦ παλμικοῦ ἤχου καὶ τὸν χρησιμοποιεῖ σὲ ὑπερηχητικοὺς βαθμούς.

(Τώρα περνάει μιὰ ἀτμομηχανή, σφυρίζοντας καὶ ροχαλίζοντας...)

Καίτοι ὁ θόρυβος καὶ ἡ βοὴ τῆς πόλεως εἶναι ὁλοτρόγυρά μας, εἴμεθα ἱκανοὶ ν' ἀποσπώμεθα νοητικὰ καὶ νὰ ἐκτελοῦμε τὰ καθημερινά μας καθήκοντα. Μποροῦμε δηλαδὴ νὰ μειώνωμε τὸν ἔλεγχο τῶν ἐξωτερικῶν πιέσεων, μὲ ἄλλα λόγια νὰ μένουμε πλάϊ τους, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε

* The Secret Doctrine, Adyar, Vol. II, P. 279.

νὰ μᾶς δεσμεύσουν νοητικὰ καὶ ψυχολογικά, συναισθανόμενοι ὅτι αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι ὁ μοναδικὸς στόχος καὶ σκοπὸς τῆς ὑπάρξεώς μας. Ἔχομε τὴν ἱκανότητα νὰ ἀναπτύξωμε κάποια ἰδιότητα μή—ἀντιστάσεως, σὰν αὐτὴν ποὺ ἀπὸ χρόνια πολλὰ διδάσκουν καὶ ἐφαρμόζουν οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀνατολῆς, ὥστε, καθὼς ἀπαντοῦμε τοὺς πόνους καὶ τὰ προβλήματα (ἀκόμη καὶ τὸν θόρυβο) τῆς ἡμέρας, ἀντὶ νὰ ὑψώνουμε φράγματα ἀντιστάσεως ἐναντίον τους, ποὺ θὰ ἐμποδίζουν τὸν δρόμο τους, τὰ ἀπορροφοῦμε ὅλα αὐτά, διδασκόμεθα τὸ μάθημα ποὺ ἔχουν γιὰ μᾶς, καὶ τὰ χειριζόμεθα δίχως ὀξύτητα καὶ ἀγανάκτησι, πρᾶγμα ποὺ θὰ μᾶς δημιουργοῦσε περισσότερα προβλήματα καὶ ἐνοχλήσεις. Δὲν εἶναι τοῦτο φυγὴ ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις μας, εἶναι μιὰ διάφορη στάσις, ἕνας νέος δρόμος προσεγγίσεως καὶ μεταχειρίσεως.

(Ὁ θόρυβος ἀπ' ἔξω γιγαντώνεται... Οἱ κατεδαφισταὶ μοιάζει σὰ νὰ γκρεμίζουν τὴν ἴδια τὴν ἀτμόσφαιρα...)

Μία ἀπὸ τὶς ὁδηγίες ποὺ δίδονται στὸν νεόφυτο, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει νὰ εἰσέλθη στὴν ἀπόκρυφη ἀτραπὸ εἶναι ὅτι ὀφείλει νὰ παραμένη ἄτρωτος ἀπὸ κάθε ἐπίδρασι ἔξωθεν. Στὴν «Φωνὴ τῆς Σιγῆς» ἀναφέρεται: «Πρὶν ἡ Ψυχὴ γίνη ἱκανὴ νὰ ἀκούση, τὸ εἴδωλο (ὁ ἄνθρωπος) πρέπει νὰ κουφαθῆ, τόσο στοὺς βρυχηθμοὺς ὅσο καὶ στοὺς ψιθύρους, στοὺς μυκηθμοὺς τῶν ἐλεφάντων ὅσο καὶ στὸ ἀργυρόηχο πέταγμα τῆς πυγολαμπίδος». Ἐὰν ἔτσι σκεφθοῦμε, ἴσως νὰ μπορέσουμε νὰ θεωρήσουμε τὸν θόρυβο καὶ τὴ βοὴ σὰ μιὰ χρυσῆ εὐκαιρία νέου προσανατολισμοῦ τῶν ἱκανοτήτων μας, ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ διατάραξις νὰ μὴ μπορῆ πλέον νὰ ἐνοχλῆ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη.

Μονάχα πέντε λεπτὰ να χρησιμοποιούσαμε κάθε μέρα, γιὰ ν' ἀποτραβηχθοῦμε τελείως στὸν ἑαυτό μας, θὰ κερδίζαμε ἀπροσμέτρητα. Ἂν μπορέσουμε νὰ βροῦμε μέσα μας ἕνα κέντρον εἰρήνης καὶ ἁρμονίας καί, μάλιστα, νὰ ἐνεργοῦμε ἀπὸ τὸ κέντρον αὐτό, θ' ἀρχίσουμε νὰ βρίσκουμε μιὰ νέα ἰσορροπία ἀνάμεσα στὸν γύρω μας θορυβώδη χείμαρρο. Βαθμηδόν, καθὼς θὰ ἐξακολουθοῦμε τὴν καθημερινὴ πρακτικὴ ἠρεμίας καὶ ἐνδοσκοπήσεως, ὄχι μόνον θὰ προέλθη μιὰ νέα γαλήνη, ἀλλὰ καὶ μιὰ νέα ἰσχὺς καὶ γνώμη, διότι θὰ διανοίγουμε τὶς διώρυγες ἀνάμεσα στὴν προσωπικότητα καὶ τὸν ἀληθινὸ Ἑαυτό. Ἡ πνευματικὴ φύσις μας ἔχει ἐλάχιστες δυνατότητες νὰ ἐκδηλωθῆ ὅταν μᾶς ὠθοῦν ἡ ἀπληστία καὶ ἡ φιλοδοξία, ἐνῶ καὶ μόνον ἡ ἄμεση γνῶσις περὶ τῆς ὑπάρξεώς της θὰ μᾶς δώση ἀσφάλεια μεγαλύτερης ἀξίας καὶ ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ὑγεία. Ἐπίσης θ' ἀλλάξη τὸ μέτρον μας περὶ ἀξιῶν καὶ ἡ ζωὴ θὰ πάρη μιὰ ἀλλοιώτικη σημασία γιὰ μᾶς.

(Σφυριές... γκρεμίσματα... σφυριές... σφυριές... σφυριές... σφυριές...)

Στὸ «Φῶς ἐπὶ τῆς Ἀτραποῦ» εἶναι γραμμένο: «Ἡ εἰρήνη ποὺ θὰ ἐπιθυμήσης νὰ εἶναι ἡ ἱερὴ εἰρήνη, ποὺ τίποτε δὲν εἶναι ἱκανὸ νὰ ταράξη καὶ ποὺ σ' αὐτὴν ἡ ψυχὴ ἀναπτύσσεται καθὼς τὸ ἱε-

ρὸ λουλούδι πάνω στὰ γαλήνια τενάγη». Αὐτὴ ἡ ἱερὴ εἰρήνη εἶναι προσιτή. Γιὰ νὰ τὴν φθάσουμε, δὲν χρειάζεται νὰ ἐκδράμουμε στὰ μεταφυσικά, οὔτε νὰ διαθέτουμε γιγάντια διανόησι. Δὲν κοστίζει χρήματα, ἂν καὶ φέρνει τὰ πλούτη τῆς ψυχῆς. Ἡ ἰδέα τῆς τελείας ἐσωχωρήσεως, τῆς συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς πρὸς τὰ ἔνδον, ὁπόθεν νὰ προκαλῆται ἡ ἐνέργεια σὰν ἀπὸ τὸ κέντρον, ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς ἀρχαίας ἀτραποῦ, ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἑνότητα καὶ τὴν φώτισι. Ὑπῆρξε ἡ ἀτραπὸς τῆς γιόγκα στὴν Ἀνατολή, ἐπίσης ὑπῆρξε ἡ ἀτραπὸς τοῦ Χριστιανικοῦ μυστικισμοῦ στὴ Δύσι. Ἂς μὴν αἰσθανώμεθα ὅτι εἶναι κάτι ὑπέρτερο τῶν δυνάμεών μας, διότι δὲν μᾶς προτείνεται κανένα σύστημα βαθειοῦ διαλογισμοῦ, ἀλλὰ μιὰ πρακτικὴ μέθοδος γιὰ νὰ βρίσκουμε τὴν ἰσορροπία, τὴν γαλήνη καί—ναί— τὴν ὑγεία, μέσα στὴν γύρω μας ὁρμητικὴ ταραχή.

Ἔξω στὸ δρόμο, σὰν πάντα σφυροκοπάει ὁ θόρυβος, ἀλλὰ δὲν ἐνοχλεῖ σὰν πρῶτα. Γράφοντας τὶς γραμμὲς αὐτές, μονολογώντας γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα, νοιώθω σὰν νὰ ἐπέτυχα κάποια ἡσυχία μέσα στὸν βρόντο, κάποια αἴσθησι γιὰ τὶς ἐσωτερικὲς ἀξίες καὶ πραγματικότητες, σὲ πεῖσμα τῆς ἀτέλειωτης βοῆς καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ. Ὑπάρχει, πράγματι, δυνατότης νὰ δοκιμάση καθένας τὴν ἐσωτερικὴ σιωπή, μιὰ στιγμὴ ἀναψυκτικῆς ἠρεμίας, νὰ ἐπικοινωνήση μὲ τὸν σιωπηλὸ Λόγο ἢ τὴν ἐσωτερικὴ Φωνή, ἀκόμη καὶ μέσα στὸν βόμβο καὶ τὸν ἐκκωφαντικὸ κρότο τῶν μηχανῶν. Καθὼς ἐργαζόμεθα, καθὼς κτυποῦμε τὰ πλῆκτρα τῆς γραφομηχανῆς καὶ καθὼς κυκλοφορεῖ ἡ συγκοινωνία, ἡ γαλήνη ὑπάρχει, καὶ μπορεῖ νὰ γίνη πλατύτερη καὶ μεγαλύτερη, ὅταν ἐρχώμεθα εἰς ἐπαφὴν μὲ κάτι τὸ ὡραῖο καὶ τὸ ἀληθινό.

Τὸ πιὸ μεγάλο δένδρο γεννήθηκε ἀπὸ ἕνα σποράκι. Ἕνας πύργος μὲ ἐννηὰ πατώματα ξεκίνησε ἀπὸ ἕνα κομματάκι γῆς.. Ἕνα ταξίδι χιλίων λευγῶν ἄρχισε ἀπὸ ἕνα βῆμα.

Κινέζικη Σοφία

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

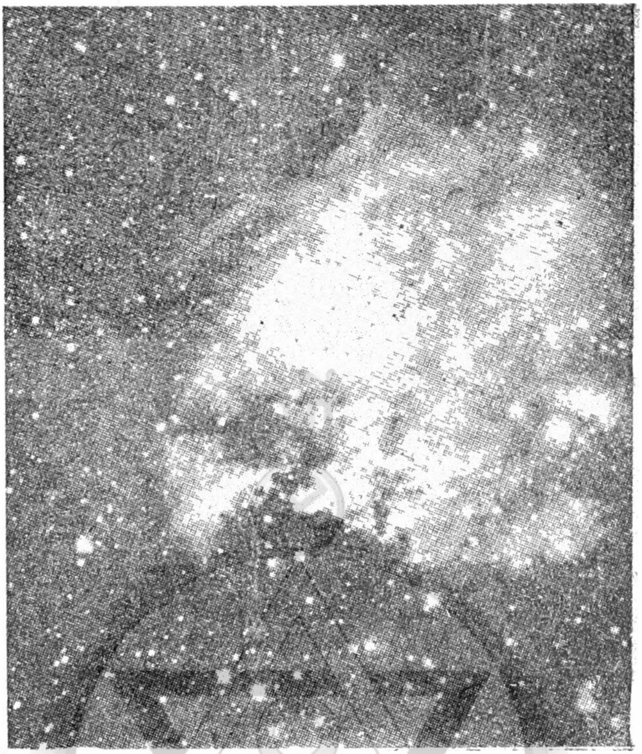
Ρώτημα σ' ἕνα κλωνάρι

Ἀρχὴ ποιὰν ἔχεις, ποιάν, χωματένιο κλωνάρι
ποὺ παίζεις στ' ἀδειανὸ ξάφνω γυαλὶ μπροστά;
Τρεμάμενο ποῦθε ἦρθες σχῆμα τοῦ Γενάρη;
Τὸ δάσος τάχα σ' ἔστειλε καὶ μὲ ζητᾶ;

Ὄχι, γιὰ ἐλπίδα εἶναι πολύ: γριὰ χειμωνιὰ
τὰ σταχτωμένα ἀστάχυα της—βαθειά—μαζώνει·
ἀθρόα κινάει καὶ κάθεται τοῦ βοριᾶ ἡ σκόνη
—βαθειά— στὸ δρόμο ποὺ ἔρχεται ἀπὸ μακρυνά.

Ἄφαντες πέτρες θἄψαξες, τυφλά, νὰ βγεῖς·
μετρητὲς πέτρες, ψιλὸ χῶμα κρύο, κούφιο μαντέμι,
ξύλο γυμνό! κόμπο τὸν κόμπο ὅσο νὰ βγεῖς:
κόμπο τὸν κόμπο νὰ σὲ ψάξω πάλι τρέμεις
γιὰ νὰ μὲ πᾶς ξανὰ πίσω—στὴ γῆς;

(«Ν. Ἑστία», 1—3—1932)

Τὸ νεφέλωμα τοῦ Ὠρίωνος — Φωτ. Ἀστεροσκοπείου Mont Nilson

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΤΩΝ ΚΟΣΜΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΨΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

Τοῦ Nicolas Corte

ΕΝΑΣ ἀγγλικὸς οἶκος ἐδημοσίευσε μιὰ κριτικὴ ἔκδοσι—τὴν πρώτη—τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Fontenelle: **Συζητήσεις ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως πλειόνων Κόσμων.** Τὸ ἔργον αὐτὸ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1686. Αἱ ἀστρονομικαὶ ἀνακαλύψεις συνεκλόνιζαν τὰ πνεύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅπως καὶ σήμερα, ἂν καὶ ὅσα ἐγνώριζαν περὶ τοῦ στερεώματος, τῆς συνθέσεώς του, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἄστρων, τῆς ἀποστάσεώς των μεταξὺ των καὶ μέχρι τῆς γῆς, ἦσαν ἐλάχιστα ἐν συγκρίσει μὲ ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὰ τωρινὰ ἰσχυρὰ τηλεσκόπια καὶ τὰ ἐκπληκτικὰ ὄργανα τῆς ραδιοαστρονομίας.

Εἶχεν ἐπιβληθῆ σὲ ὅλους τοὺς παρατηρητὰς τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου, κατὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἐγύριζεν ὁ ἥλιος καὶ ὁ οὐρανὸς ὁλόκληρος γύρω ἀπὸ τὴν Γῆ μας, ἀλλὰ ὁ ταπεινὸς πλανήτης μας ἐξετέλει ἐτήσια περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, στρεφόμενος καὶ περὶ τὸν ἑαυτό του ἀνὰ 24ωρον. Εἶχεν ἐκθρονισθῆ ὁ γεωκεντρισμός, τὴν θέσι του ὅμως εἶχε πάρει ἕνας ἐξ ἴσου ἁπλοϊκὸς ἡλιοκεντρισμός. Εἶχαν ἀνακαλυφθῆ δύο νέοι δορυφόροι τοῦ Κρόνου. Ὁ κομήτης

Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ ECCLESIA, Παρίσι

τοῦ Χάλλεϋ στὰ 1680 εἶχε συγκλονίσει ὅλα τὰ πνεύματα. Τότε ὁ Φοντενὲλ ἔγραψε τὸ βιβλίο του, γιὰ νὰ μεταδώση, σὲ ὕφος ἐκλαϊκευτικό, τὶς τελευταῖες ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης τῶν ἄστρων, στὸ κοινὸ τῶν σαλονιῶν, στὶς διανοούμενες μαρκησίες καὶ στοὺς ἀκούραστους ρήτορες.

Μία ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις του ἦταν ἡ πιθανότης τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ γῆ, κατοικουμένων ἄστρων, μέσα στὸ ἡλιακὸ σύστημα ἢ καὶ σὲ ἄλλους περαιτέρω κόσμους.

Τὸ πρόβλημα αὐτό, τῆς πλειονότητος τῶν κόσμων, δὲν ἔπαυσε νὰ συζητῆται καὶ μετὰ τὸν Φοντενέλ. Μεγάλοι ἀστροφυσικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ P. Secchi (1818—1876), διευθυντὴς τοῦ ἀστεροσκοπείου τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κολλεγίου, παρεδέχθησαν σχεδὸν ὡς βέβαιον γεγονὸς αὐτὴν τὴν πλειονότητα. Τὸ θέμα ἔγινε ἰδιαιτέρως ἐπίκαιρο, μετὰ τὸ Διεθνὲς Γεωφυσικὸν Ἔτος καὶ τὴν ἐξαπόλυσι τεχνητῶν δορυφόρων τῆς γῆς.

Ἀλλά, πῶς τίθεται τὸ πρόβλημα τῶν κατοικουμένων κόσμων στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ;

Ἡ πρώτη ἄποψις, ἡ ὁποία στηρίζει αὐτὴν τὴν πιθανότητα, εἶναι ἡ ἑνότης τῶν φυσικῶν νόμων στοὺς κόλπους τοῦ σύμπαντος. Ἡ γῆ μας ἐγεννήθηκε, καθὼς πιστεύεται, ἀπὸ μιὰ «πλευρὰ» τοῦ ἡλίου ποὺ ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὸ κέντρον της, πρὶν τρία δισεκατομμύρια χρόνια, ποὺ ἐχρειάσθηκε ἐνάμιση δισεκατομμύριο χρόνια γιὰ νὰ κρυώση καὶ ὕστερα, μὲ τὴν φυσικὴ ἐξέλιξι, ἐγέννησε πρῶτα τὴν ζωὴ καὶ ἀργότερα τὴν σκέψι. Ἀλλά, ὁ ἥλιος μας δὲν εἶναι κανένα προνομιοῦχο ἀστέρι. Ὑπάρχουν 100 δισεκατομμύρια ὅμοιοί του μονάχα μέσα στὸν γαλαξία μας καὶ ὑπολογίζονται σὲ 2 δισεκατομμύρια τουλάχιστον οἱ ἄλλοι γαλαξίαι, ποὺ εἶναι πλούσιοι σὲ ἀστρικὰ κέντρα. Ἐν ὀνόματι τῆς ἑνότητος τῶν φυσικῶν νόμων τοῦ σύμπαντος, εἶναι βάσιμη ἡ ὑπόθεσις ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μοναδικὴ ἡ περίπτωσις τῆς Γῆς, ὅτι ἐντελῶς ὅμοιες ἐξελίξεις μπορεῖ νὰ συνέβησαν ἄν ὄχι σὲ ὅλα τὰ ἄστρα, πάντως σὲ ἕνα μεγάλο ἀριθμό. Συνεπῶς, ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικουμένων κόσμων μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῆ σὲ ἑκατομμύρια, σὲ δισεκατομμύρια, σὲ δεκάδες δισεκατομμυρίων ἴσως...

Ὅσοι πιστεύουν εἰς Θεόν, εὔκολα ὑψώνονται ἀκόμη περισσότερο, χωρὶς νὰ στηριχθοῦν στοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ τὰ ἀποτελέσματά των, ἀφοῦ δέχονται ὅτι τὸ σύμπαν ἔχει κάποιο σκοπό, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει τίποτε δίχως αἰτία, μὰ οὔτε καὶ χωρὶς ἀντικειμενικὸ λόγο. Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα. Εἶναι Σοφία. Εἶναι Σκέψις. Εἶναι Ἀγάπη. Μὲ αὐτὲς τὶς ἰδιότητες ἐξηγεῖται ἡ δημιουργία. Οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν ἐπαρκοῦν. Εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι, μόνον λόγῳ τῆς ἐκλογῆς τοῦ αἰωνίου Νομοθέτου. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Νομοθέτης νὰ ἐδημιούργησε τὴν ὕλην, τὴν συνεπύκνωσε σ' αὐτὸ τὸ τρομερὸ «πρωταρχικὸν ἄτομον», ὕστερα τῆς ἔδωσε τὴν ἀκαταγώνιστη κίνησι καὶ διεσκόρπισε τὰ στοιχεῖα στὸ χάος τοῦ διαστήματος. Δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ ὑδρογόνον, οὔτε τὸ ἥλιον, οὔτε οἱ διάφοροι συνδυασμοὶ στοιχείων, δὲν εἶναι δυνατόν, μονολεκτικά, μονάχη της ἡ ὕλη ἐπαρκὴς δικαιολογία τῆς δημιουργίας.

Τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ ὅταν φθάνωμε στὸ πνεῦμα. Οἱ πιστοὶ δέχονται τὴν τελεολογία. Εἶναι ἡ ἐμφάνισις, μέσα στὴν πλάσι, πνευμάτων ἱκανῶν νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἀγαπήσουν, ἤτοι νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὸν αἰώνιο Δημιουργό τους. Ὁ κόσμος τότε φωτίζεται, ἀποκτᾶ συνείδησιν, βλέπει ἕνα σχέδιον, ἕνα θαυμάσιο σχέδιον, βρίσκει μιὰ ἐξήγησι τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ὅταν, ὅμως, φθάση κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον, διερωτᾶται ἄν ἡ Γῆ ἀρκεῖ γιὰ νὰ δικαιολογήση, μονάχη της, ἕνα σύμπαν τόσων ἀσυλλήπτων διαστάσεων. Τί δηλαδή; Γιὰ νὰ κατοικηθῆ αὐτὸς ὁ μικρὸς πλανήτης πρὶν ἀπὸ 500.000 χρόνια, τὸ πολύ, ἀπὸ ὄντα σκεπτόμενα καὶ ἀγαπῶντα, θὰ ἦταν λόγος ἀνάλογος γιὰ τὴν δημιουργία 100

δισεκατομμυρίων ἡλίων σὰν τὸν δικόν μας μέσα στὸν ἕνα γαλαξία μας, γιὰ τὴν δημιουργία ἄλλων 2 δισεκατομμυρίων γαλαξιῶν; Θὰ ἦταν κάτι τὸ πολὺ δυσανάλογο.

Ὑπάρχουν πιθανότητες τῆς θείας παντοδυναμίας, ποὺ οὔτε νὰ τὶς ὑποψιασθοῦμε μποροῦμε. Αὐτὸ ὑπεστήριζε καὶ ὁ Φοντενὲλ στὸ βιβλίο του, τοῦ 1685. Ἔβλεπε πάνω στὴν γῆ τὴν ἴδια τόσες ποικιλίες ἀνθρώπων καὶ πίστευε πὼς ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ποικιλίες ἀναρίθμητες.

«Προσέξετε, ἔλεγε, πόσο ἀλλάζει ἡ μορφὴ τῆς φύσεως ἀπὸ ἐδῶ ἕως τὴν Κίνα· ἄλλα πρόσωπα, ἄλλα ἤθη, σχεδὸν ἄλλος τρόπος σκέψεως... Στὴ Σελήνη, πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν ὄντα ἄσχετα μὲ τὸν ἄνθρωπο. Ἂν εἴμαστε στὴ Σελήνη ἐμεῖς, θὰ μπορούσαμε νὰ φαντασθοῦμε τί εἴδους ὄντα ὑπάρχουν στὴ Γῆ; Θὰ μπορούσαμε νὰ φαντασθοῦμε πὼς ὑπάρχουν λογικὰ ὄντα μὲ τόσο σύντομη ζωὴ καὶ ὅμως μὲ τόσο μακρὰ προοπτική, μὲ τόσο τρελλὰ πάθη καὶ τόσο σοφοὺς λογισμούς, μὲ τόση σοφία γιὰ ἄχρηστα πράγματα καὶ τόση ἀμάθεια γιὰ τὰ σημαντικώτερα;»

Πόσο δίκιο εἶχε! Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴν ὑπάρχουν ἄλλα εἴδη προικισμένα μὲ σῶμα τελειότερο ἀπὸ τὸ δικό μας καὶ μὲ πνεῦμα λεπτότερο, βαθύτερο, εἰρηνικώτερο, πάνω σὲ ἄλλα ἄστρα;

Ἐὰν ὑποθέσωμε ὅτι κατοικοῦνται μόνον ἕνα στὰ δέκα ἄστρα, μόνον ὁ γαλαξίας μας θὰ εἶχε δέκα δισεκατομμύρια κόσμων! Μὲ ἕνα κοινὸν Δημιουργόν! Ἀλλά, δυστυχῶς, ἔχομε τόσο λίγες πιθανότητες νὰ ἐπικοινωνήσουμε μαζί τους, ἔστω καὶ μὲ σήματα ραντάρ! Ἀλλὰ καὶ ποιὰ συγκίνησι θὰ δοκιμάζαμε ἐάν, μιὰ ὡραία ἡμέρα, στέλνοντας τρία κτυπήματα, πέρναμε ἄλλα τρία ἀπὸ τὸ στερέωμα, ποὺ νὰ μὴν εἶναι ἡ ἠχὼ τῶν δικῶν μας! Τὶ ὄνειρο νὰ ἀποκαταστήσωμε μιὰ ἐπαφή, ἔστω καὶ τόσο ἰσχνή! Μὰ καὶ ἂν τοῦτο εἶναι ἀδύνατο γιὰ πάντα καὶ μᾶς ἐπιφυλάσσεται τὸ ὅραμα ὅλων αὐτῶν τῶν κόσμων στὴ μέλλουσα ζωὴ καὶ στὴν κατάκτησι τοῦ παραδείσου, εἶναι τόσο συγκλονιστικὴ ἡ σκέψις, ὅτι ὅλοι λατρεύομε τὸν ἴδιο Θεό!

Μεταξὺ ἐκείνων καὶ ἡμῶν, πρέπει νὰ ὑπάρχη μιὰ ἅμιλλα: σὲ πίστι, λατρεία καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν Δημιουργό. Νὰ ὑπάρχη ὅμως ἀνάμεσα στοὺς κόσμους ἰσότης συνθηκῶν γιὰ μιὰ τέτοια ἅμιλλα; Φθάνομε σ' ἕνα ἄλλο πρόβλημα: Ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε ἐπαναληπτική;

Τὸ ζήτημα εἶχε τεθῆ, πρὶν ἀπὸ τὸν Κοπέρνικο στὸν μεσαίωνα. Στὸ τελευταῖο σύγγραμμά του γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Σκέψεως, ὁ Ζὰκ Σεβαλιὲ ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν ἀπόψεων τῶν ἀβερροϊστῶν, ποὺ κατεδικάσθησαν ἀπὸ τὸν Ἐτιὲν Ταμπιέ, ἐπίσκοπο τῶν Παρισίων, στὶς 7 Μαρτίου 1277, περιελαμβάνετο καὶ ἡ ἑξῆς: «Ἡ πρώτη Αἰτία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργήση πλείονας κόσμους». Καὶ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Θωμᾶς Ἀκυινάτης, στὸ ἔργον του «Somme théologique», ἀπήντησε καταφατικὰ στὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ Λόγος ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναλάβη περισσότερες φύσεις, ἤτοι περισσότερες Ἐνσαρκώσεις. Ὁ Duhem γράφει ὅτι ἀπὸ ἐκείνη τὴν καταδίκη, διὰ τῆς ὁποίας διεκηρύχθη πανηγυρικὰ ἡ δυνατότης τῆς ὑπάρξεως πλειόνων κόσμων, ἐγεννήθηκε ἡ νεώτερη ἐπιστήμη, ποὺ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὸν γεωκεντρισμό.

Κ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ

Ποιὰ θέληση Θεοῦ...

Ποιὰ θέληση Θεοῦ μᾶς κυβερνάει,
ποιὰ μοῖρα τραγικὴ κρατάει τὸ νῆμα
τῶν ἄδειων ἡμερῶν ποὺ τώρα ζοῦμε
σὰν ἀπὸ μιὰ κακή, παλιὰ συνήθεια;

Πρὶν φτάσουμε στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ
[δρόμου
ἐχάσαμε τὴ χρυσῆ πανοπλία,
καὶ μόνο τὸ μεγάλο ἐρώτημά μας
ὁλοένα πιὸ σφιχτὰ μᾶς περιβάλλει.

Χωρὶς πίστη κι ἀγάπη, χωρὶς ἕρμα,
ἐγίναμε τὸ λάφυρο τοῦ ἀνέμου,
ποὺ ἀναστρέφει τὸ πέλαγος. Θὰ
[βροῦμε
τουλάχιστον τὸ βυθὸ τῆς ἀβύσσου;

Οἱ ἄνθρωποι φεύγουν ἢ ὅταν πλησι-
[άζουν,
στέκουν γιὰ λίγο πάνω μας, ἀκοῦνε
στὴν ἔρημη βοὴ μάταιη καὶ κούφια
σὰ νὰ χτυποῦν τὸ πόδι σὲ μιὰ στέρνα.

Κοιτάζουνε μὲ φόβο, μὲ ἀπορία,
ἔπειτα φεύγουν πάλι στοὺς ἀγῶνες,
καὶ μόνο τὸ συναίσθημα κρατοῦνε
τοῦ μακρυνοῦ, ἀόριστου κινδύνου.

Εἶναι κάτι φριχτὲς ἀνταποδόσεις.
Εἶναι στὸν οὐρανὸ μιὰ σιδερένια,
μιὰ μεγάλη πυγμή, ποὺ δὲν συντρίβει,
μὰ τιμωρεῖ, κι ἀδιάκοπα πιέζει.

(«Ἐλεγεῖα καὶ σάτιρες»)

ΟΙ ΚΑΒΕΙΡΟΙ

Τοῦ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΠΑΝΑΡΧΑΙΑ ἡ παράδοσις τῶν Καβείρων. Ἀνήκει εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς χώρας μας, ὅπως αἱ ὅμοιαι αὐτῆς παραδόσεις, τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Ἐλευσινίων. Προέρχεται ἀπὸ τοὺς Πελασγικοὺς χρόνους καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὴν Σαμοθράκην τὸ πρῶτον, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὰς γειτονικάς της νήσους, τὴν Λῆμνον, ἐκεῖ ὅπου, κατὰ τὸν μῦθον, ἦσαν τὰ ἐργαστήρια τοῦ Θεοῦ Ἡφαίστου, τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Θάσον, διὰ νὰ μεταφερθῇ κατόπιν καὶ εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς δὲν πρέπει βέβαια νὰ λαμβάνηται κατὰ γράμμα. Εἶναι ἀλληγορικὸν καὶ ὡς ἀλληγορία πρέπει νὰ ἐξετάζηται, τουλάχιστον ἀπὸ ὅσους ἔχουν συνηθίσει νὰ σπουδάζουν τὰς ἀλληγορικὰς διατυπώσεις πνευματικῶν ἐννοιῶν, ὅπως εἶναι καὶ ἡ παράδοσις τῶν Καβείρων.

* * *

Οἱ Κάβειροι, καθὼς λέγει ἡ παράδοσις, ἦσαν δαίμονες, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦσαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, χειρισταὶ τοῦ πυρός, διὰ τοῦ ὁποίου κατειργάζοντο τὰ μέταλλα. Ἦσαν τέκνα τοῦ Θεοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς νύμφης Καβειροῦς, μετεμόρφωναν δὲ καὶ αὐτοὶ τὰ μέταλλα διὰ τοῦ πυρός, ὅπως ὁ μεγάλος πατήρ των κατὰ τὴν ἀλληγορίαν.

Ἡ ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματός των προέρχεται ἀπὸ τὴν σημιτικὴν λέξιν «καβίρ», ποὺ σημαίνει ἰσχυρός, μέγας ἢ, ὅπως τὸ θέλουν ἄλλοι, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν ῥῆμα «καίω». Εἴτε ὅμως οὕτως, εἴτε ἀλλέως, αἱ ἐτυμολογίαι αὗται λέγουν πολλά.

Ἥρως τῆς παραδόσεως ὁ Καδμῖλος, Κάβειρος καὶ αὐτός. Τὴν λατρείαν του καθιέρωσεν ὁ Κάδμος, δηλαδὴ ἐκεῖνος ποὺ ἔκτισε τὰς ἑπταπύλους Θήβας εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐτυμολογικὴ σχέσις τῶν δύο ὀνομάτων. Καδμεία ἡ προέλευσις τοῦ Καδμίλου λοιπόν.

Ὁ Κάδμος κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν ἦτο σύζυγος τῆς Ἁρμονίας καὶ κόρην εἶχον τὴν Σεμέλην, τὴν μητέρα τοῦ Ἰάκχου τῶν Ἐλευσινίων.

Ὁ ἥρως Καδμῖλος φονεύεται ὑπὸ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του, τὸ σῶμα του στεφανοῦται δι᾽ ἀνθέων καὶ θάπτεται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἀναστηθῇ κατόπιν ὁ ἥρως καὶ νὰ γευθῇ τῆς ἀθανασίας τοῦ πνεύματος. Ἡ παράδοσις διέσωσε τὰ ὀνόματα τῶν ἀδελφῶν του, ποὺ τὸν ἐφόνευσαν. Ἦσαν ἡ Ἀξίερος, ὁ Ἀξιόκερσος καὶ ἡ Ἀξιόκερσα, πρεσβύτεροι αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡλικίαν.

Μεγάλης ἐτύγχανον τιμῆς καὶ σεβασμοῦ τὰ Καβείρια κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα. Κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, οἱ εἰς τὰ Καβείρια εἰσελθόντες ἐγίνοντο εὐσεβέστεροι, καλλίτεροι, δικαιότεροι. Διὰ τούτων ἐφέροντο διελθόντες διάφοροι ἥρωες, ὡς ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Ὀδυσσεύς.

Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν κατ' ἀναπαράστασιν τοῦ δράματος τοῦ φόνου τοῦ Καδμίλου. Ἀλλὰ διὰ τοὺς προσερχομένους προηγεῖτο αὐστηρὰ ἐξέτασις, ἐὰν ἦσαν ἄξιοι νὰ γίνουν δεκτοί, ὑπὸ τῶν λεγομένων «δικαστῶν» ἱερέων. Ἠκολούθει μακρὸς χρόνος ἐξαγνισμοῦ τῶν ὑποψηφίων ὑπὸ τῆς «λουτροφόρου» ἱερείας. Κατὰ τὴν τελικὴν εἰσδοχὴν δὲ ἀπεκαλύπτοντο αὐτοῖς τὰ «ἄρρητα βροτοῖσιν».

Καὶ ἐδῶ ὅμως σιγὴ ἀπόλυτος μέχρι τέλους ἐτηρήθη ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν Καβειρίων, ὥστε οὐδὲν περὶ τούτων νὰ διασωθῇ, ἐκτὸς τῆς περὶ αὐτῶν ἀλληγορικῆς παραδόσεως.

Ὁ Παυσανίας εἰς τὰ «Βοιωτικά» του περιγράφει λεπτομερῶς τὴν θέσιν τοῦ Βοιωτικοῦ Καβειρίου, τὰ ἄλση καὶ τοὺς ναούς, ἀφηγεῖται διάφορα περὶ αὐτοῦ ἱστορικά, ἀλλὰ δὲν θίγει τὴν οὐσίαν, προσθέτων πρὸς δικαιολογίαν ὅτι: ποῖοι εἶναι οἱ Κάβειροι καὶ τὶ γίνονται πρὸς τιμὴν αὐτῶν καὶ τῆς Μητρός, ἄς μοῦ ἐπιτρέψουν οἱ φιλομαθεῖς ἀναγνῶσται νὰ σιωπήσω. «Οἵτινες δὲ εἰσὶν οἱ Κάβειροι καὶ ποῖα ἔστιν αὐτοῖς καὶ τῇ μητρὶ τὰ δρώμενα, σιωπὴν ἄγοντι ὑπὲρ αὐτῶν συγνώμη παρὰ ἀνδρῶν φιληκόων ἔστω μοι». Καὶ περαιτέρω γράφει ὅτι: Ποία ἦτο ἡ ἐμπιστευθεῖσα τελετὴ καὶ ποῖα τὰ γινόμενα κατ' αὐτὴν δὲν μοῦ φαίνεται εὐσεβὲς νὰ γράψω, διότι ἡ τελετὴ εἶναι δῶρον τῆς Δήμητρος εἰς τοὺς Καβείρους. «Ἥτις μὲν δὴ ἦν ἡ παρακαταθήκη καὶ τὰ εἰς αὐτὴν γινόμενα, οὐκ ἐφαίνετο ὅσιόν μοι γράφειν. Δήμητρος δ' οὖν Καβείροις δῶρον ἔστιν ἡ τελετή».

* * *

Τὰ Καβείρια ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς τῆς Χώρας μας ἐλειτούργησαν καθ' ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα μέχρι τῶν πρώτων μεταχριστιανικῶν αἰώνων, παρέχοντα φῶς, ἀλλὰ καὶ τὸ ζωογόνον αὐτῶν «πῦρ» εἰς ἁγνὰς ἀνθρωπίνους ψυχάς.

* * *

Εἰς τὴν Σαμοθράκην σήμερον σώζονται ἀρκετὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἱερῶν τῶν Καβείρων. Συνεχίζονται δὲ καὶ τώρα ἀκόμη αἱ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης, καθὼς γράφει καὶ ὁ «Ἰλισὸς» εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος του.

Ἐπίσης σώζονται τινὰ καὶ ἀπὸ τὸ Βοιωτικὸν Καβείριον, τὸ ὁποῖον κεῖται ἐγγὺς τῆς δημοσίας ὁδοῦ Θηβῶν πρὸς τὴν Λεβάδειαν, εἰς ἀπόστασιν ἕξ χιλιομέτρων περίπου ἀπὸ τῶν Θηβῶν. Εὑρήματα γενομένων ἄλλοτε ἐκεῖ ἀνασκαφῶν εὑρίσκονται τώρα εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Ταῦτα εἶναι ὅ,τι σώζεται σήμερον ἀπὸ μίαν ἔνδοξον πνευματικὴν προσπάθειαν αἰώνων.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΕΝΤΟΜΩΝ

Τῆς Marguerite S. Aimi

ΤΑ ΕΝΤΟΜΑ; Εἶναι θέμα γιὰ θεοσοφικὴ συζήτησι; Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται παράξενο. Εἴμαστε ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ σκεφτόμαστε πολὺ λίγο τὰ ἄλλα ὄντα, ποὺ μᾶς περιβάλλουν, ἄν ὅμως θυμηθοῦμε πὼς ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς μορφὲς ἡ Θεία Ζωή, θ' ἀντιληφθοῦμε τὴν σημασία διαφόρων ἐκδηλώσεων, ποὺ διαφορετικὰ θὰ μᾶς ἐφαίνοντο ἀσήμαντες. Καὶ ἡ γνῶσις τῶν κατωτέρων ὄντων θὰ κάμη τὴν σκέψι μας βαθύτερη, καὶ ταχύτερη τὴν νοητικὴ καὶ πνευματικὴ μας ἐξέλιξι.

Ἡ πρώτη μας ἀντίδρασις γιὰ τὸν κόσμο τῶν ἐντόμων εἶναι μᾶλλον δυσάρεστη, διότι πάει ὁ νοῦς μας σὲ ἐρεθιστικὰ καὶ ὀδυνηρὰ τσιμπήματα, σὲ χαλασμένα τρόφιμα, σὲ σκωροφαγωμένα γουναρικὰ καὶ φορέματα. Ἄν ὅμως φαντασθοῦμε τί μπορεῖ νὰ σκέπτωνται γιὰ μᾶς ἀνώτερα ὄντα, ποὺ βλέπουν τὸ ἀνθρώπινο γένος νὰ ἐκδηλώνεται μὲ πολέμους, σφαγές, βασανιστήρια, κλοπές, μίση καὶ ἀδικίες, θὰ γίνουμε ταπεινότεροι στὴ σκέψι.

Τὰ ἔντομα εἶναι τὰ πολυαριθμότερα ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφὴ ζωῆς. Ἦσαν τὰ πρῶτα εἴδη τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ποὺ κατοίκησαν τὴ γῆ, ἐπέζησαν ἀπὸ ἀναρίθμητες καταστροφές, οἱ ὁποῖες ἐξωλόθρευσαν ἢ ἀπεδεκάτισαν τὰ ἄλλα εἴδη.

Σὰν ἕνα μικρὸ παράδειγμα τῆς χρησιμότητός των γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἄς πάρουμε τὴν ἱστορία τῆς συκιᾶς τῆς Σμύρνης.

Ἡ συκιὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα φυτὰ στὸν κόσμο ποὺ καλλιεργήθηκαν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Δὲν ὑπῆρχε στὴν Ἀμερικὴ μέχρι τὸν περασμένον αἰῶνα. Στὰ 1880, μιὰ ἐφημερίδα τοῦ Σὰν Φραντσίσκο ἔφερε ἀπὸ τὴν Μικρασία (τὴν πατρίδα τῆς συκιᾶς) 14.000 δενδρύλλια καὶ τὰ μοίρασε στοὺς ἀναγνώστας της. Μέσα σὲ τέσσαρα χρόνια τὰ δενδράκια ἔπρεπε νὰ καρποφορήσουν. Ἐν τούτοις, κάθε χρονιὰ ἐσχηματίζοντο μικρὰ συκάκια, ἀνεπτύσσοντο μέτρια, ὕστερα ἐμαραίνοντο κι' ἔπεφταν. Σ' ὅλην τὴν Καλιφόρνια δὲν ὡρίμασε οὔτε ἕνα σῦκο.

Γιὰ νὰ λύση αὐτὸ τὸ αἴνιγμα, τὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἔστειλε ἀντιπρόσωπό του στὴ Μικρασία. Ἡ πρώτη του παρατήρησις ἦταν πὼς ὅλες οἱ καλλιεργημένες συκιὲς ἦσαν φυτευμένες δίπλα σὲ ἀγριοσυκιές. Δεύτερον, παρετήρησε ὅτι σὲ ὡρισμένη ἐποχὴ τοῦ ἔτους οἱ ντόπιοι κρεμοῦσαν στὶς καλλιεργημένες συκιὲς ἁρμαθιὲς ἀπὸ ἀγριόσυκα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα, σὲ μιὰ ἢ δυὸ ἡμέρες, ἔβγαιναν περίεργα μικρὰ ἔντομα σφηκοειδῆ, καὶ ἔμπαιναν μέσα στὰ ἥμερα σῦκα. Σκοπός τους ἦταν ν' ἀποθέσουν τὰ αὐγά τους, ἀλλὰ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ γονιμοποιοῦσαν τὰ καλλιεργημένα σῦκα. Ἔφεραν τότε στὴν Καλιφόρνια μιὰ ποσότητα ἀγριόσυκα περιέχοντα τέτοια ἔντομα καὶ ἀπὸ τότε ἐξασφαλίσθηκε ἡ παραγωγὴ τῶν σύκων.

Τὸ ἴδιο ἀπαραίτητος γιὰ τὸ τριφύλλι εἶναι ὁ κηφήνας καὶ ἡ ἱστορία τῶν μελισσῶν καὶ τοῦ τριφυλλιοῦ εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξις τῆς ἐναλλαγῆς «αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος», ποὺ παρατηρεῖται στὸ σύμπαν. Ὁ ἕνας δίνει, ὁ ἄλλος παίρνει: δὲν γίνεται σὲ καμμιὰ

Ἀπὸ τὸ The American Theosophist, Wheaton Ill

μορφὴ ζωῆς νά δίνη κάτι καλὸ ἢ κακὸ χωρὶς νά παίρνη κάτι ἀνάλογο. Ὁ κόσμος μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ εὐτυχία, θάρρος, ἔμπνευσι, λύτρωσι τοῦ φόβου, πρωτοβουλία. Ὅποιος ἀκτινοβολεῖ τέτοιες θαυμάσιες ἰδιότητες, ἐπιτελεῖ ἀπροσμέτρητο καλὸ καὶ σὲ ἀνταπόδοσι πλουτίζεται ἡ ἴδια ἡ ζωή του. Δὲν εἴμαστε, λοιπόν, ἀνόητοι νά κυκλοφοροῦμε μὲ κατεβασμένα μοῦτρα, μὲ φθόνο, φόβο καὶ μῖσος; Μὲ τέτοια αἰσθήματα καλλιεργοῦμε τὸ ἔδαφος γιὰ ἀσθένεια, ἀποτυχία, δυστυχία. Θά ἔπρεπε νά θυμόμαστε πάντα τὴν ἱστορία τοῦ τριφυλλιοῦ καὶ τῆς μέλισσας: Δῶσε μέλι, πάρε ζωή.

Ἡ μέλισσα μᾶς δίνει κι᾽ ἄλλα μαθήματα. Ἡ βασίλισσα ὀφείλει νά ἀγρυπνῆ πάντα γιά τὴν προστασία τῶν αὐγῶν της, ἀλλοιῶς θά τῆς τ᾽ ἀφαιρέσουν. Ἡ ἀδιάκοπη ἐπαγρύπνησις εἶναι τὸ τίμημα γιά τὴν προστασία τῶν ἀξιῶν. Ὅταν καταληφθῆ νά προσπαθῆ ν᾽ ἀφαιρέση αὐγά τῆς βασίλισσας μιά μέλισσα, φεύγει μακρυά, γιατί κυριεύεται ἀπὸ αἴσθημα κατωτερότητος, ἐπειδὴ δοκίμασε νά κάμη κακό. Τὸ δίκιο καὶ τὸ σωστὸ ἀναπτύσσει μιὰ ἠθικὴ δύναμι.

Σχεδὸν ὅλες τὶς ἀνθρώπινες δραστηριότητες, τὶς τέχνες καὶ τὶς βιομηχανίες, τὶς ἀπαντοῦμε καὶ στὸν κόσμο τῶν ἐντόμων: Ὑπάρχουν ἔντομα χτίστες, ξυλουργοί, ὑφαντουργοί, δύται, γεφυροποιοί, στρατιῶτες, ναῦτες, γεωργοί, ὀρύχοι, καλαθοποιοί, χαράκται, βοσκοί, ἀκόμη καὶ ἀφεντάδες μὲ δούλους. Ὑπάρχουν ἔντομα ἐργατικοὶ καὶ τεμπέληδες, νοικοκύρηδες καὶ ἀλῆτες, πολεμικοὶ καὶ κακοί, καλοὶ καὶ εὐτυχισμένοι, σαρκοβόροι καὶ φυτοφάγοι...

Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν κατατάξει τὰ ἔντομα σὲ πλέον τῶν 300.000 κατηγοριῶν, πού ἀποτελοῦν ἕνα ἐλάχιστον τμῆμα τοῦ ὅλου, ὑπολογιζομένου εἰς ἑκατομμύρια. Λέγεται ὅτι τὸ συνολικὸ βάρος τῶν ἐντόμων τῆς γῆς ξεπερνάει πολὺ τὸ βάρος ὅλων τῶν ὄντων τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, περιλαμβανομένων καὶ τῶν ἀνθρώπων. Διαβάζομε ὅτι στὴ βιβλικὴ ἐποχὴ σμήνη ἀκρίδων ἐσκοτείνιασαν τὸν οὐρανό. Τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ ἀδυνατεῖ νά λογαριάση τὸν ἀριθμό τους. Σύμφωνα μὲ τὴν στατιστική, πρὶν λίγα χρόνια στὴν Κρήτη σὲ μιὰ μόνο περίοδο κατεστράφησαν 1.300 τόννοι αὐγῶν ἀκρίδων καὶ ὅμως τὴν ἑπομένη περίοδο διεπιστώθη παραγωγὴ 4.000 τόννων, πού ἀντιστοιχεῖ σὲ 100 δισεκατομμύρια αὐγά. Πόση δύναμις καὶ μεγαλοπρέπεια περιέχεται στὴ Δημιουργία τῶν μορφῶν ζωῆς!

Ἔντομα κυκλοφοροῦσαν στὸν ζεστὸ καὶ ὑγρὸ ἀέρα πού ἐτύλιγε τὸν πλανήτη μας, πολὺ πρὶν ἐμφανισθοῦν τετράποδα, θηλαστικά, ἀκόμη καὶ ἑρπετά. Ἀλλά, μέσα στά ἑκατομμύρια εἰδῶν ἐντόμων πού ὑφίστανται, μονάχα δύο μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νά μεταβάλη σὲ κατοικίδια καὶ νά τά ἐκμεταλλευθῆ: τὴν μέλισσα καὶ τὸν μεταξοσκώληκα.

Ἀνάμεσα στὴν ἀνάπτυξι μιᾶς πεταλούδας καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ἐνδιαφέρουσα ὁμοιότης. Ἡ πεταλούδα γεννάει τ᾽ αὐγά της ἀνάμεσα σὲ ἄφθονη τροφή, ὥστε νά τραφῆ ἡ κάμπη ἀμέσως μετά τὴν γέννησί της καὶ μέχρις ὅτου σχηματισθῆ τὸ κουκοῦλι ἀπὸ ὅπου θά βγῆ ἡ νέα πεταλούδα. Ἡ δουλειὰ μιᾶς κάμπης εἶναι νά τρώη καὶ νά παχαίνη. Αὐτὸ τὸ χονδρὸ πράσινο σκουλήκι, πού εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ χυμοὺς φυτῶν, δὲν ἔχει παρά τὴν ἀξία μιᾶς ἀποθήκης τροφίμων πού θά διευκολύνουν τὸν σχηματισμὸ τῆς πεταλούδας. Ὅταν τὸ ἀπόθεμα γίνη ἀρκετό, ἡ κάμπη σκληρύνεται, γίνεται χρυσαλλίδα καὶ κρεμιέται σὲ κάποιο φύλλο. Ἀρχίζει τότε ἡ περίοδος τοῦ ὕπνου, κατά τὴν ὁποίαν συντελεῖται τὸ θαῦμα: αὐτὸ πού συνθέτει τὴν κάμπη ἐξελίσσεται καὶ σιγά—σιγά παίρνει τὴ μορφὴ τῆς πεταλούδας. Ὅταν, τέλος, ἔχουν χρησιμοποιηθῆ ὅλα ὅσα περιέχει ἡ χρυσαλλίδα καὶ δὲν μένει τίποτε, ἡ πεταλούδα ἐμφανίζεται σ᾽ ὅλη της τὴν ὀμορφιά, σάν ἕνα ἀριστούργημα τῆς φύσεως.

Εἶναι φανερὴ ἡ ἀναλογία: Τὸ Ἐγώ, τὸ ἀληθινὸ ὄν, περιβάλλεται κατὰ τὴν κάθοδό του στὸ φυσικὸν πεδίον, ἀπὸ συνθῆκες ποὺ εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξί του. Ὅταν τὸ ἐγὼ ἀπορροφήση τὴν ἀναγκαία τροφή, ὁ ἄνθρωπος κάνει τὴν ἐμφάνισί του, τὸ ἴδιο μεγαλοπρεπῆ, ὅπως καὶ ἡ πεταλούδα στὸ εἶδος της.

Ὑπάρχει ἕνα τελικὸ σχέδιο γιὰ τὴν πεταλούδα. Ὑπάρχει τελικὸ σχέδιο γιὰ τὸν καθένα μας. Τὰ ἀναγκαῖα ὑλικὰ μᾶς παρέχονται καὶ μὲ τὸν καιρὸ τὰ ἀπορροφοῦμε, σαν τὴν κάμπη, γιὰ να φθάσουμε στὴν τελική μας συγκρότησι. Σὰν φθάσουμε ἐκεῖ, δὲν ὑπάρχουν ἀχρησιμοποίητα «κατάλοιπα». Θὰ τὰ ἔχουμε ὅλα χρησιμοποιήσει γιὰ τὴν τελειοποίησί μας: διδασκαλίες, μαθήματα, πεῖρα, καὶ θὰ ἐμφανισθοῦμε σὰν ἀριστούργημα τῆς φύσεως. Μπορεῖ νὰ μᾶς φαίνεται ἀκατόρθωτος ὁ σκοπός, ἀλλὰ ὑπάρχουν Ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν προχωρήσει καὶ στρέφουν πίσω μόνο γιὰ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ μᾶς βεβαιώσουν πὼς ὁ δρόμος ὑπάρχει, φθάνει νὰ τὸν ζητήσουμε καὶ νὰ τὸν ἀκολουθήσουμε.

Ἕνα ἄλλο ἔντομο, ποὺ μᾶς δίνει τροφὴ γιὰ σκέψι εἶναι, ἐκ τῶν ὀρθοπτέρων δρομέων, «μάντις ὁ θρησκευτικός». Ἔχει ὀνομασθῆ ἔτσι ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ γονατίζη καὶ νὰ σταυρώνη τὰ μπροστινὰ πόδια του στὸ στῆθος σὰν σὲ προσευχή. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ κινῆ τὰ «χέρια» του σὰν ἕνας ἱεροκήρυκας στὸ τέλος τῆς διδαχῆς του, εἰς εὐλογίαν τοῦ ἀκροατηρίου. Εἶναι τὸ μόνο πλάσμα τοῦ ἐντομολογικοῦ βασιλείου ποὺ μπορεῖ νὰ στρέφη τὸ κεφάλι του ὅπως ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν τὸν παρατηρήσουμε ἀπὸ κοντὰ στὶς συνήθειές του, θὰ δοῦμε πὼς δὲν εἶναι διόλου θρησκευτικός, ὅπως ὑποτίθεται. Ὅταν εἶναι στὴ στάσι τῆς προσευχῆς, πράγματι καραδοκεῖ. Δὲν σέβεται τίποτε καὶ ἁρπάζει ὅποια μέλισσα, σφῆκα, ἀκρίδα καὶ κάθε πετούμενο κοντά του. Ἔχει τρομερὴ ὄρεξι καὶ μπορεῖ νὰ καταβροχθίση σ' ἕνα πρωϊνὸ τρεῖς ἀκρίδες καὶ μιὰ μακρυποδαρούσα καὶ ὕστερα νὰ ριχτῆ σὲ μιὰ ἄλλη μάντιδα καὶ νὰ τὴν φάη κ' ἐκείνη. Φαίνεται πὼς ὁ θρησκευτικὸς μάντις ἀντιπροσωπεύει στὸν κόσμο τῶν ἐντόμων τὸν ὑποκριτή. Νομίζουμε πὼς προσεύχεται, ὅταν τὸν βλέπουμε, διότι δὲν γνωρίζουμε ὁλόκληρη τὴν ἱστορία του. Ἀλλὰ μήπως μποροῦμε καὶ μεταξύ μας νὰ κρίνουμε πάντα τὰ ἀληθινὰ κίνητρα τῶν ἄλλων;

Τὸ πιὸ οἰκεῖον μας ἔντομο εἶναι ἡ μυγα. Ἡ ταχύτητα τῆς ἀναπαραγωγῆς της εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ θαυμάσια τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων.

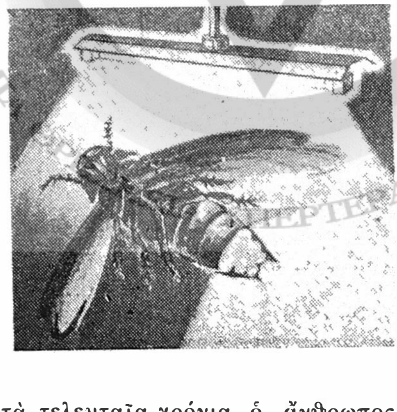
Μιὰ θηλυκιὰ μύγα μπορεῖ νὰ γεννήση μέσα σὲ μια καλοκαιριάτικη μέρα 120 αὐγὰ καὶ νὰ ἐξακολουθήση τὴν ἴδια ἐπίδοσι τέσσαρες μέρες συνέχεια. Τὰ αὐγὰ αὐτὰ γίνονται τέλειες μύγες σὲ 10 μέρες. Εἶναι 60 ἀρσενικὲς καὶ 60 θηλυκές. Σὲ ἄλλες 10 μέρες, οἱ 60 θηλυκὲς γεννοῦν ἀπὸ 120 αὐγὰ τὴν ἡμέρα Στὴν τρίτη γενεὰ ὑπάρχουν 3.600 θηλυκές. Σὲ 20 μέρες ἔχουν γίνει 216.000 καὶ σὲ 40 μέρες 12.960.000 Ἡ ἀναπαραγωγὴ ἀρχίζει τὸν Ἀπρίλιο καὶ τελειώνει τὸν Σεπτέμβριο. Μιὰ μύγα ποὺ κατώρθωσε νὰ ζήση μέχρι τὸν χειμῶνα ἔχει φέρει στὸν κόσμο ἕξη τρισεκατομμύρια ἀπογόνων.. Ἐὰν δὲν μεσολαβοῦσαν τὰ ἀτυχήματα στὴ γέννησι καὶ τὴν ἀνάπτυξι τῶν μυγῶν, θὰ μποροῦσε μιὰ ὁλόκληρη πόλις νὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τὸν σωρὸ τῶν μυγῶν ποὺ θὰ εἶχαν γεννηθῆ μέσα σ' ἕνα χρόνο ἀπὸ μιὰ μοναδικὴ μύγα...

Ἡ Πρόνοια ἀγρυπνεῖ ὥστε νὰ ἐλέγχωνται σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς τὰ λογικὰ ποσά. Ὅταν παρατηρῆ κανεὶς τὴν διαρρύθμισι σ' ὅλες τὶς ἄπειρες μορφὲς ζωῆς, πῶς μπορεῖ ν' ἀμφιβάλλη γιὰ τὸ ὅτι διευθύνονται καὶ οἱ ἀνθρώπινες ζωές, ὅτι οἱ προσευχὲς γίνονται δεκτὲς καὶ ὅτι μεγάλοι νόμοι ἀσφαλίζουν τὴν προστασία μας καὶ τὴν πρόοδό μας; Θὰ ἔπρεπε νὰ πεισθοῦμε ἀπολύτως ὅτι τελοῦμε ὑπὸ καθοδήγησι σὲ κάθε δευτερόλεπτο τῆς ἡμέρας.

Τὰ ταλέντα στὸ σύμπαν δὲν ἐντοπίζονται μόνο στὸ ἀνθρώπινο γένος. Ὑπάρχουν σφῆκες ποὺ κατασκευάζουν χαρτὶ ἀπὸ ξύλο, κολεόπτερα ποὺ πριονίζουν δέντρα. Ὑπάρχουν κάμπιες ποὺ χτίζουν δωματιάκια ἀπὸ τρίμματα ξύλου συνδεδεμένα μὲ κλωστὴ μεταξωτὴ καὶ τὰ μεταφέρουν στὴν πλάτη τους. Στὴν Κεϋλάνη, οἱ ἰθαγενεῖς πιστεύουν ὅτι αὐτὰ τὰ σκουλήκια εἶναι μετενσαρκωμένα ὄντα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἔκλεβαν ξύλα καὶ ἐκτίουν τώρα ποινή, ζώντας σὰν σκουλήκια καὶ κουβαλώντας ἕνα κομμάτι ξύλο. Ὑπάρχουν σκῶροι ποὺ ἑνώνονται καὶ παριστάνουν τὴν κόμπρα, γιὰ νὰ τρομάξουν τὰ πουλιά, κολεόπτερα ποὺ ρίχνουν βόμβες ἀερίων ὅταν τοὺς ἐπιτεθοῦν, μέλισσες ποὺ βαλσαμώνουν τοὺς νεκρούς, μερμήγκια ποὺ κάνουν κηδεῖες: τὸ νεκρὸ μερμήγκι μεταφέρεται ἀπὸ νεκροπομπούς, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων βαδίζουν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι. Ὅταν φθάνουν στὸ σημεῖον ἐνταφιασμοῦ, τὸ νεκρὸ ἔντομο ἀποτίθεται προσεκτικὰ στὸν τάφο του καὶ σκεπάζεται.

Οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ ἐρευνηταὶ ἀφιέρωσαν χρόνια μελέτης στὶς πυγολαμπίδες. Σὲ ἀναλογία μὲ τὸ μέγεθός της, ἡ πυγολαμπίδα παράγει περισσότερο φῶς ἀπὸ τὰ δυνατώτερα ἠλεκτρικά μας ἐργοστάσια καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ προκαλῆ οὔτε ἕνα βαθμὸ θερμότητος. Ὁ μηχανισμὸς τοῦ φωτισμοῦ βρίσκεται σ' ἕνα λεπτὸ χῶρο στὴν ἄκρη τοῦ ὑπογαστρίου τοῦ ἐντόμου. Κανεὶς δὲν ξέρει ἂν τὸ φῶς παράγεται παρόμοια μὲ τὸν ἠλεκτρισμὸ ἢ εἶναι φωσφορισμὸς ἢ ἐκπέμπεται ἀπὸ ραδιενεργὰ στοιχεῖα. Ἂν ὁ ἄνθρωπος μποροῦσε νὰ παραγάγη φῶς μεγάλης ἐντάσεως μὲ ἐλάχιστη ἐνέργεια καὶ ψυχρό, καθὼς ἡ πυγολαμπίδα, θὰ ἦταν ἀληθινὴ οἰκονομικὴ ἐπανάστασις.

Ὅταν ἐξετάζουμε μερικὲς ἐκπληκτικὲς ἀπόψεις τῆς ζωῆς τῶν ἐντόμων, ἀρχίζουμε νὰ παραδεχώμεθα ὅτι ἡ ἀνθρώπινη διάνοια δὲν εἶναι ἡ τελευταία λέξις. Μποροῦμε νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες διότι συνδεόμεθα μὲ τὴν μεγαλειώδη Θεία Διάνοια, ἡ ὁποία διέρχεται ἀπὸ ὅλα τὰ ὄντα. Ἀλλά, δὲν πρέπει νὰ καυχώμεθα. Διότι καὶ τὰ ἔντομα ζωοποιοῦνται ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ καὶ ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια ὁδό, διότι ΕΝΑ εἶναι τὸ ΠΑΝ στὴν Παγκόσμια Ζωή.

Μόνον τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ ἄνθρωπος ἐπέτυχε, μὲ τὸν λαμπτῆρα φθορισμοῦ, νὰ πλησιάση ἁπλῶς τὸ «ψυχρὸ φῶς» τῆς πυγολαμπίδος, δηλ. νὰ κατασκευάση πηγὴ φωτὸς μὲ λίγη ἀπώλεια ἐνεργείας ὑπὸ μορφὴν θερμότητος.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τοῦ σκύλου ἡ οὐρὰ

Ἔχω ἀκούσει χίλια λόγια
χαρωπά, λυπητερά,
μὰ ποτέ, καμιὰ φορὰ
δὲ μιλήσανε τὰ λόγια
σὰν τοῦ σκύλου τὴν οὐρά.

Ἀνταμώθηκαν ἀνθρῶποι,
κι ἔχουν κλάψει ἀπὸ χαρά,
μὰ κανείς, καμιὰ φορά,
«καλωσώρισες» δὲν εἶπε
σὰν τοῦ σκύλου τὴν οὐρά.

Καὶ σὲ φίλους καὶ σὲ ξένους
ἔχω δώσει τὴ χαρά.
Μὲ ξεχάσαν μιὰ φορά...
Μὰ πιστὸς μοῦ μένει ὁ σκύλος
καὶ σαλεύει τὴν οὐρά.

(«Παιδικὰ τραγούδια»)

ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΚΑΙ ΖΩΑ

Τοῦ Peter Freeman
Μετάφρ. Γ. Βλισμοῦ

ΥΠΑΡΧΕΙ μία πλάνη, εὐρύτατα διαδεδομένη, ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος ὑφίσταται μονάχα πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει πλήρη κυριαρχικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν ζώων, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι ὑπάρχουν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ συμφέροντά του καὶ τὰς ἀπολαύσεις του καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δικαιοῦται νὰ τὰ ἐκμεταλλεύεται καὶ νὰ τὰ κακομεταχειρίζεται κατὰ τὸ συμφέρον του καὶ κατὰ τὰς ὀρέξεις του.

Στοὺς περασμένους αἰῶνας οἱ ἀνθρωποφάγοι ἐνόμιζαν ὅτι τὰ ἄλλα ἀνθρώπινα ὄντα ὑπῆρχαν μόνον διὰ νὰ τὰ τρώγουν καὶ ὅσοι εἶχαν δούλους ἐνόμιζαν ὅτι οἱ σκλάβοι ὑπῆρχαν μόνον διὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰς ἰδιοτροπίας των. Καὶ μέχρις ὅτου αἱ γυναῖκες χειραφετηθοῦν, οἱ ἄνδρες ἐνόμιζαν συνήθως ὅτι αἱ γυναῖκες ὑπῆρχαν μόνον διὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὸν ἄνδρα.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἔμαθε ἀκόμη νὰ ἀναγνωρίζῃ τὴν θέσιν καὶ τὸν προορισμὸν τῶν ζώων καὶ δὲν ἐκατάλαβε ὅτι κάθε ζῶον, ὁσονδήποτε μικρὸν καὶ ἀσήμαντον, ἔχει νὰ ζήσῃ τὴν ἰδικήν του ζωήν, νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἰδικόν του προορισμόν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητῇ ἀναγνώρισιν τῆς ὑπάρξεώς του καὶ δικαιοσύνην.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἄνθρωποι καὶ ζῶα ἔχουμε τὸ ἴδιο αἷμα, ἐδημιούργησεν ἠθικὰς ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν εἰσδύσει ἀκόμη στὴ δημόσια συνείδηση. Κανένας πολιτισμὸς δὲν εἶναι τέλειος, ἐφ᾽ ὅσον δὲν περιλαμβάνει τὰ βωβὰ καὶ ἀνυπεράσπιστα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ μέσα στὴ σφαῖρα τῆς ἀγαθοεργίας καὶ εὐσπλαχνίας.

Διότι τὰ ζῶα ζοῦν ὅπως οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῶα αἰσθάνονται ὅπως οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῶα ὑποφέρουν ὅπως οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῶα τρώγουν, πίνουν καὶ κοιμοῦνται, τὰ ζῶα γεννιοῦνται καὶ ζοῦν καὶ πεθαίνουν, τὰ ζῶα ἔχουν καὶ αὐτὰ δικαιώματα, τὰ ζῶα χρειάζονται προστασία καὶ συμπάθεια, καὶ ὄχι ἀδιαφορία καὶ σκληρότητα.

Τὰ ζῶα εἶναι δημιουργικὰ καὶ ὄχι καταστρεπτικά, τὰ ζῶα ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία καὶ ὄχι τὴν φυλάκιση, τὰ ζῶα χρειάζονται ἀνεξαρτησία καὶ ὄχι ὑποδούλωση, τὰ ζῶα εἶναι οἱ καλύτεροι φίλοι τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ζῶα εἶναι οἱ πιστότεροι βοηθοὶ τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ζῶα χρειάζονται τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ καθένας ποὺ ἀναγνωρίζει αὐτὰ τὰ δικαιώματα τῶν ζώων, ἔχει ὑποχρέωση νὰ βοηθήση στὴ σταυροφορία γιὰ τὴν προστασία τους, γιατὶ ἡ ἀδράνεια σὲ μιὰ πράξη ἀγαθοεργίας εἶναι θανάσιμη ἁμαρτία καὶ μιὰ τέτοια ἀδιαφορία μπορεῖ νὰ προξενήση μεγάλο κακό. Τὸ ὅτι ἕνα πρᾶγμα ἔχει γίνει συνήθεια ἢ ὅτι τὸ κάνει ὅλος ὁ κόσμος, δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς καὶ σωστό. Κάποτε ὅλοι ἐπίστευαν ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἐπίπεδη, ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὴν ἔκαμε ἐπίπεδη. Ὁ καθένας ὀφείλει ν' ἀνακαλύψη γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀλήθεια καὶ ὅταν τὴν ἀνακαλύψη νὰ προσαρμόση τὶς πράξεις του πρὸς αὐτή.

Τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ζῶα ἔχουν δικαίωμα ζωῆς σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη καὶ δικαίωμα προστασίας καὶ συμπαθείας, δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν κηρύξει καθημερινὸ ἀδυσώπητο πόλεμο πρὸς τοὺς νεώτερους ἀδελφούς τους, τὰ ζῶα. Ἔχουμε παραδείγματα τῆς τεραστίας αὐτῆς βαρβαρότητος καὶ σκληρότητος: τὸ συστηματικὸ κυνῆγι ζώων καὶ πουλιῶν, τὸ ψάρεμα, τὰ ζωοτομικὰ καὶ βακτηριδιολογικὰ πειράματα, τὸ ἐμπόριο τῶν γουναρικῶν, τὶς ζωοπαγίδες, τὰ τσίρκα καὶ τὸ φρικτότερο ἀπ' ὅλα, ποὺ εἶναι ἡ κοινὴ πρόληψη ὅτι ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται τὴ σάρκα τῶν ζώων γιὰ τροφή του. Εἶναι ἀφάνταστη ἡ ἀθλιότης, ἡ δυστυχία καὶ ὁ πόνος, ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ αὐτὴ τὴν πρόληψη, τὴν ἀπερισκεψία καὶ σκληρότητα. Κάθε ἄνδρας καὶ γυναῖκα ποὺ ἐννοεῖ αὐτὰ τὰ βασικὰ γεγονότα καὶ συμπεριφέρεται ἀναλόγως, φέρνει τὴν Εἰρήνη τοῦ κόσμου πλησιέστερα καὶ βοηθεῖ νὰ κατανοηθῆ καλύτερα ἡ ζωὴ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, καὶ ἔτσι φέρνει ἀνθρώπους καὶ ζῶα πλησιέστερα πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς τελειοποιήσεώς των, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀγωνίζονται ὅλοι νὰ φθάσουν.

Τὸ ἔργον εἶναι δύσκολο καὶ ὁ δρόμος τραχύς. Πολλὰ εἶναι τὰ προβλήματα, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης ἐκέρδισε πολλὲς σκληρὲς μάχες στὸ παρελθὸν καὶ μὲ ἀδιάκοπη προσπάθεια, γενναία ἀποφασιστικότητα καὶ ὑπέρτατη κατανόηση, μπορεῖ νὰ ἐπιτύχη ἀκόμη ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα Ἡράκλεια καθήκοντά της.

Ἡ Annie Besant εἶπε κάποτε: «Ὁ ἄνθρωπος θὰ μάθη σιγά—σιγὰ νὰ χρησιμοποιῆ τὶς μεγάλες του δυνάμεις διὰ ν' ἀνατρέφη καὶ γυμνάζη τοὺς φίλους του — τὰ ζῶα —, ἀντὶ νὰ τὰ καταδιώκη καὶ νὰ τὰ τρομοκρατῆ. Πρέπει νὰ παύση νὰ νομίζη ὅτι ὑπάρχουν μόνον γιὰ τὴ δική του χρήση, τὴν ἀπόλαυσή του ἢ τὴν ἄνεσή του. Νὰ τὰ βλέπη σὰν παιδιὰ καὶ ἀδέλφια του μέσα στὴ θεία οἰκογένεια καὶ νὰ ξέρη πῶς αὐτὸς εἶναι δι' αὐτὰ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ θείου Ὄντος, πρὸς τὸ ὁποῖον θὰ δώση λόγον διὰ τὴν διαχείρισιν τῆς ἐξουσίας ποὺ εἶχεν ἀνατεθῆ στὰ χέρια του».

Τὰ λυτρωτικὰ φτερὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς

Τοῦ Ἰω. Α. Βασιλῆ

ΔΕΝ γνωρίζω σὲ ποιὰ ψυχικὴ διάθεσι θὰ βρίσκεσαι, Ἄγνωστέ μου φίλε, ὅταν θα διαβάζῃς αὐτὲς τὶς γραμμές. Γιὰ τοῦτο αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσι νὰ σὲ προειδοποιήσω, ὅτι θὰ σὲ παρασύρω σὲ μια μικρὴ δοκιμασία. Σοῦ συνιστῶ λοιπὸν προσοχή, καρτερία καὶ θάρρος. Ἀποφάσισε καὶ ἔλα να παρακολουθήσουμε μαζὶ τὰ παιχνίδια καὶ τὰ τολμηρὰ ἅλματα τῆς φαντασίας ἑνὸς συνανθρώπου μας. Θὰ δοῦμε πῶς, μὲ ἀλύγιστη σταθερότητα, ζητᾶ ἕνας θνητὸς κάτι τὸ ἀσυνήθιστο, τὸ ὑπέρτερο, τὸ βαθύτερο ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ ἀνθρώπινη ἐμπειρία.

Τὶς αἰσθήσεις του καὶ τὸ λογικό του δὲν τὰ θεωρεῖ ἱκανὰ καὶ ἀρκετὰ μέσα γιὰ τὸν σκοπὸ ποὺ ἐχάραξε στὴ ζωή του.

Ποιός, ὅμως, εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός; Τὸ σταθερὸ σημεῖο τοῦ προσανατολισμοῦ τῶν προσπαθειῶν του, εἶναι ὁ λυτρωμός. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπός του.

Ἀλλά, ἀπὸ τὶ νὰ λυτρωθῆ: Ἀπὸ πολλὰ πράγματα. Ἀπὸ τὶς ἀνάγκες καὶ τοὺς πόθους τῆς σάρκας του. Ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὶς ἀδυναμίες τῆς ψυχῆς του. Ἀπὸ τὴν ἀγνωσία καὶ τὶς προκαταλήψεις ποὺ δὲν ἐξάλειψαν ἡ ἀγωγὴ του καὶ ἡ μόρφωσί του Ἀπὸ τὶς κακίες καὶ τὶς μικρότητές του, ποὺ ἐνῶ τὶς ἐλέγχει καὶ τὶς γνωρίζει, δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ αὐτὲς καὶ δοκιμάζει τὴν πνικτικὴ τυραννία τους. Ἀπὸ τὰ κενὰ τοῦ νοῦ του καὶ τὶς ἀπορίες του. Ἀπὸ τὰ συναισθηματικά του δεσμά. Ἀπὸ τὶς κραυγὲς τοῦ Ἐσωτερικοῦ του, ποὺ πάντα κάτι καινούργιο τοῦ ζητοῦν.Καὶ ζητᾶ νὰ γίνη ἐλεύθερος. Θέλει νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἕλξι τῆς γῆς. Τὸ περιβάλλον της τὸν πλήττει, προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήση φτερά, φτερὰ λυτρωτικά Θέλει νὰ γίνη Ἴκαρος, πύραυλος, σπούτνικ. Τέλος, δοκιμάζει νὰ πετάξῃ ψηλά, νὰ ἐπισκοπήσῃ τὸ στερέωμα, να γίνῃ ταξειδιώτης, ἐπισκέπτης τοῦ σύμπαντος Καὶ γι᾽ αὐτὸ ψάχνει παντοῦ, ψάχνει ἀκατάπαυστα, μέρα καὶ νύκτα.

Ρωτᾶ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα. Μελετᾶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, καθὼς καὶ τὶς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις καὶ ζητᾶ τὰ γενεσιουργά τους αἴτια.

Σπουδάζει ἐπιστῆμες. Καταφεύγει στὰ κατάλοιπα τῶν φιλοσόφων, ἀρχαίων, παλαιῶν καὶ νέων.

Ζητᾶ τὴν συνδρομὴ τῶν Θρησκειῶν. Θέλει νὰ γνωρίση ὄχι μόνον τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσωτερικὸ λόγο τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως. Τότε προστρέχει στὴ μυστηριολογία καὶ τέλος στὸν ἀποκρυφισμό.

Ἀπογοητευμένος ἀπ᾽ ὅλες τὶς μέχρι σήμερα προσπάθειές του ρίχνει τοὺς προβολεῖς τῆς σκέψεώς του καὶ ἀνιχνεύει τὸν χῶρο ὅπου ἄλλοτε οἱ κάτοικοι τῆς γῆς αὐτῆς, εἶχαν στήσει μεγαλόπρεπο θρόνο

στὴ λατρεία τοῦ Νοῦ. Δηλ. στὴ λατρεία τῆς ἐλεύθερης, ἀνεξάρτητης καὶ πάνοπλης διάνοιας, στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ. Καὶ ἐκεῖ ψάχνει μὴ τυχὸν ἀπὸ τὴν ἀρχαία Πνευματικὴ Λάμψι, ποὺ φώτισε τὴν ἀνθρωπότητα, ἔμεινε καμμιὰ σπίθα κρυμμένη, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ φωτίση καὶ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ὁδηγήση στὸ σκοπό του. Ξαφνικά — χωρὶς κἂν νὰ τὸ ὑποψιαστῆ, χωρὶς κἂν νὰ τὸ περιμένη, συναντᾶ μία Κουκουβάγια κι᾿ ἀρχίζει μαζί της κουβέντα. Κουβέντα ἐνδιαφέρουσα, κουβέντα σοφή, κουβέντα ἀποκαλυπτική. Μάλιστα! Γιατί ὄχι; Ἡ ἱστορία, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, δὲν μᾶς διδάσκει ὅτι ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ μᾶς τὸ πῆ ὁ ἄνθρωπος, μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ πῆ μιὰ ἄλλη ὕπαρξις, πιὸ σοφὴ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μὲ ἄλλη μορφή, ποὺ ἴσως νὰ εἶναι σύμβολο μιᾶς ὑπέρτερης τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως;

Ἂς θυμηθοῦμε λιγάκι καὶ τὴν πιὸ μακρυνὴ Ἱστορία, ποὺ μαθαίναμε στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, τὴν ἱστορία τῶν πρωτοπλάστων.

Μήπως, σᾶς παρακαλῶ, ἡ προμάμμη μας, ἡ Εὔα, δὲν ἔπιασε ψιλοκουβέντα μὲ τὸν ὄφιν; Ἐτοῦτος (ὁ Ἑωσφόρος, δηλ. ὁ φέρων τὴν Ἠώ, τὸ φῶς) δὲν τῆς ἀπεκάλυψε, ὅτι ἐὰν θέλει νὰ γνωρίση τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, δηλ. νὰ ἀποκτήση μιὰ μεγάλη Γνῶσι, τὸ μεγαλύτερο κατ᾿ ἐμὲ ἀνθρώπινο ἐπίτευγμα, πρέπει νὰ φάη τὸ περίφημο μῆλο; Καὶ ἀφοῦ ἔφαγε τὸν ἀπηγορευμένο καρπό, κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴ Παράδοσι, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐκτείνη τὴν χεῖρα καὶ νὰ φάγη ἀπὸ τὸ ξύλο τῆς ζωῆς γιὰ νὰ γίνη Θεός, δηλ. νὰ λυτρωθῆ; Αὐτὲς εἶναι μεγάλες κουβέντες, σωτήριες ἀποκαλύψεις γιὰ τοὺς θνητούς. Ἀλλά, ποιὸς τὶς προσέχει σήμερα, ποιὸς μελετᾶ τὸ βαθύ τους περιεχόμενο;

Ὅπως, λοιπόν, σᾶς θύμισα τὴν κουβέντα τοῦ φιδιοῦ μὲ τὴν προμάμμη μας ἔτσι θὰ σᾶς ἀφηγηθῶ σήμερα τὶς κουβέντες ἑνὸς σύγχρονου ἀνθρώπου μὲ μιὰ κουκουβάγια στὴν Ἀκρόπολι. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἕνα γεγονὸς μὲ κάποια πνευματικὴ σημασία, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τὸ προλογίσω καὶ νὰ ἀναφέρω τὶς συνθῆκες, ὑπὸ τὶς ὁποῖες ἔλαβα καὶ ἐγὼ γνῶσι του.

Στὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς Κατοχῆς, ποὺ εἴχαμε στερηθῆ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, τὶς ἐκδρομὲς καὶ τὸ ὕπαιθρο, κατέφευγα συχνὰ στὸν ἀρχαιολογικὸ χῶρο τοῦ Ἀσκληπιείου καὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου γιὰ νὰ ξεκουράζω τὰ μάτια μου μὲ τὸ ἀντίκρυσμα λίγου πράσινου καὶ ν᾿ ἀναπνεύσω τὸ ἄρωμα τοῦ πεύκου. Ἐκεῖ στὸν μικρὸ πευκῶνα, ἤρχοντο καὶ ἄλλοι γνωστοὶ διανοούμενοι καὶ στοχαστές, μεταξὺ τῶν ὁποίων τακτικὸς θαμὼν ἦταν ὁ ἀρχαιολάτρης καὶ μυστικοπαθὴς ποιητὴς Κωστῆς Παλαμᾶς. Τὸ «στέκι» του ἦταν οἱ μαρμάρινοι ἀναπαυτικοὶ θρόνοι τῶν Ἱερέων στὸ θέατρο τοῦ Διονύσου. Ἐγὼ συνήθιζα νὰ πηγαίνω καὶ νὰ σουλατσάρω στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Ἀσκληπιείου.

Μιὰ μέρα βλέπω τὸν Παλαμᾶ, συνοδευόμενο ἀπὸ κάποιον κύριο, νὰ προχωροῦν πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἐδιάβαζα. Ὁ ἄγνωστος χειρονομοῦσε καὶ σὰ νὰ ἀπήγγελλε κάτι, ἐνῶ τὸ πλατὺ γέλιο τοῦ ποιητῆ γέμιζε ὅλη τὴν ἐκεῖ ἀτμόσφαιρα. Κάθησαν κάτω ἀπὸ τὰ κάπως βαθύσκια πεῦκα, ποὺ βρίσκονται ἀπέναντι στὴ ρωμαϊκὴ δεξαμενὴ καὶ συνέχιζαν τὴν ἀνάγνωσι καὶ τὴν κουβέντα. Ἔπειτα ἀπὸ ἀρκετὴ ὥρα τοὺς εἶδα νὰ φεύγουν. Ὅταν σηκώθηκα καὶ ἐγὼ νὰ φύγω καὶ πέρασα ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ εἶχαν καθήσει ὁ ποιητὴς καὶ ὁ σύντροφός του, εἶδα ἀφημένα ἐκεῖ μερικὰ γραπτά. Σκέφθηκα, ὅτι ἔπρεπε νὰ τὰ πάρω καὶ νὰ τὰ παραδώσω, ὅταν θὰ συναντοῦσα τὸν ποιητή.

Τὰ γραπτὰ αὐτὰ ἦταν 65 σελίδες καὶ εἶχαν τὸν τίτλο «Κουβέντες μιᾶς Κουκουβάγιας». Δὲν σᾶς ἀποκρύπτω ὅτι ὁ περίεργος τίτλος μὲ τράβηξε καὶ ἄρχισα νὰ τὰ διαβάζω. Ἔπεφτα ἀπὸ ἔκπληξι σὲ ἔκπληξι. Γιατὶ κάτω ἀπὸ τὶς παραδοξολογίες καὶ τὰ ἀπίθανα πράγματα, εὕρισκα σκέψεις καὶ ἰδέες σοφὲς καὶ βαθυστόχαστες, ποὺ μὲ συνεπῆραν καὶ μὲ παρέσυραν, ὥστε νὰ καθήσω καὶ νὰ δια-

βάσω ὅλο τὸ χειρόγραφο.

Ἡ πρώτη μου ἐντύπωσι ἦταν, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ποιητικὲς παραδοξολογίες, οἱ ὁποῖες ὅμως ἀνάγκαζαν τὴ σκέψι μου νὰ τὶς μελετήση προσεκτικά, γιατὶ κάτι ἀσυνήθιστο ἔκλειναν μέσα τους αὐτὲς οἱ κουβέντες τῆς Κουκούβάγιας. Ὁπωσδήποτε, τὶς διάβασα καὶ τὶς ξαναδιάβασα μέχρι τὴν ἡμέρα πού, ὅταν συνήντησα τὸν ποιητὴ στὶς ἕδρες τοῦ θεάτρου, τὸν πλησίασα γιὰ νὰ τοῦ τὶς παραδώσω. Μὲ ὑπεδέχθη μὲ τὴν συνηθισμένη του ἐγκαρδιότητα. Τοῦ ἐνεχείρισα τὰ γραπτά, ἀφοῦ τοῦ ἀφηγήθηκα πῶς περιῆλθαν στὰ χέρια μου.

Μόλις τὰ εἶδε καὶ ἐδιάβασε τὸν τίτλο, μοῦ ἀπήντησε μὲ γέλια: Χά, χά! μὰ αὐτὰ εἶναι τοῦ Φάουστ μου! Εὐτυχῶς, πέσανε σὲ καλὰ χέρια. Κράτησέ τα. Ἔλα, κάθησε νὰ τὰ ποῦμε. Εἶναι ἕνα θέμα ποὺ μὲ ἀπασχολεῖ ἀπὸ ἀρκετὲς ἡμέρες.

Κάθησα πλάϊ του καὶ ὁ ποιητής, σοβαρὸς τώρα ἄρχισε ὡς ἑξῆς:

—Τί τὰ θέλεις! Ἡ φαντασία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μεγάλο πρᾶγμα. Εἶναι μιὰ ἱκανότης τοῦ καλλιεργημένου μυαλοῦ, μὲ πλούσιο περιεχόμενο σὲ παραστάσεις καὶ σὲ ἰδέες. Εἶναι ἕνα προνόμιο τῶν ἐκλεκτῶν διανοιῶν, ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν δύναμι δημιουργική, ἡ ὁποία σὲ καταπλήσσει, σὲ παρασύρει καὶ σὲ ὁδηγεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θέλεις, σὲ σφαῖρες ἄγνωστες καὶ ἀσύλληπτες καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σοῦ ἀποκαλύπτει καινούργιους κόσμους, φανταστικὲς συλλήψεις καὶ συνθέσεις, οἱ ὁποῖες ὅμως, συνήθως, εἶναι πιὸ πραγματικὲς ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

Πῶς αὐτοὶ οἱ πρόγονοί μας, ποὺ θεοποίησαν ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θεοποίησαν καὶ τὴν Φαντασία, μοῦ κάνει ἐντύπωσι.

Ἐτόλμησα νὰ ἀπαντήσω:

—Μὰ οἱ Μοῦσες;...

—Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι οἱ Μοῦσες. Ἡ Μοῦσα συμβολίζει τὴν ἔμπνευσι, ποὺ εἶναι πολὺ διαφορετικὸ φαινόμενο ἀπὸ τὴν φαντασία. Ἡ ἔμπνευσι εἶναι κάτι ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπ' ἔξω, σὰν ἰδέα, σὰν μιὰ εἰκόνα, σὰν μιὰ γνῶσι—ἀποκάλυψι, ποὺ σὰν τὴν ἀστραπὴ φωτίζει τὸ νοῦ μας.. Εἶναι κάτι ξένο, ποὺ δὲν εἶναι δικό μας δημιούργημα. Εἶναι μετάδοσις μιᾶς ἰδέας ἄλλης συνειδήσεως φωτισμένης καὶ σοφῆς. Ἐνῶ ἡ φαντασία εἶναι ἱκανότης, εἶναι λειτουργία τοῦ μυαλοῦ μας, ποὺ ἔχει τὴν δύναμι νὰ τραβάη ψηλά, νὰ καλπάζη καὶ ν' ἁλωνίζη σὲ ἄγνωστες σφαῖρες γιὰ νὰ συλλάβη μὲ τὸ δικό της πρῖσμα τὴν ἐκεῖ πραγματικότητα, τὴν ὁποία, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν ἀποδώση πλήρως, τὴν περιγράφει συχνὰ μὲ περιφράσεις, μὲ σύμβολα, μὲ ἀλληγορίες καὶ μύθους. Ἡ φαντασία μπορεῖ ν' ἀλληγορηθῆ μὲ τὸν Πήγασο, ποὺ ἔχει φτερὰ καὶ χρειάζεται δύναμι καὶ ἐνέργεια Νοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως καταπατεῖ τοὺς κανόνες τῆς καθιερωμένης λογικῆς. Ἐνῶ ἡ ἔμπνευσι γιὰ νὰ συλληφθῆ καὶ νὰ διατυπωθῆ χρειάζεται μιὰ διάνοια ἤρεμη, ἀτάραχη, ποὺ νὰ εἶναι ἕνας εὐαίσθητος δέκτης μὲ καλὴ κεραία.

Τώρα, σὲ τοῦτο τὸ χειρόγραφο συμπλέκονται μιὰ γερὴ φαντασία μὲ μιὰ ἀνώτερη ἔμπνευσι. Ὁ καϋμένος ὁ Φάουστ εἶναι ἕνας ἀξιοθαύμαστος καὶ ἀκούραστος ἄνθρωπος. Ἀνήσυχο καὶ τολμηρὸ πνεῦμα μὲ πολύπλευρη παίδευσι.

Τώρα θὰ μὲ ρωτήσης γιατὶ τὸν βάφτισα Φάουστ. Νὰ σοῦ πῶ: Ἐκτὸς τῆς πολυμαθείας του καὶ τοῦ ἐρευνητικοῦ του πνεύματος, τελευταῖα, ἐνῶ τὸν εἶχα συνηθίσει τόσα χρόνια μὲ ἄσπρο μουστάκι, μοῦρχεται μιὰ μέρα μὲ μαῦρο, καραμπογιά. Στὴν ἔκπληξί μου αὐτός μοῦ ἀπάντησε μὲ χιοῦμορ:

—Ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ πενθήσω τὰ νειᾶτα μου...

Τότε καὶ γὼ τοῦ κόλλησα:

—Μωρὲ ἐσὺ ἔγινες πραγματικὸς Φάουστ!

Τὸν καϋμένο τὸν Φάουστ, ἔφυγε γιὰ τὸ χωριό του, γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ βλέπη τοὺς κατακτητές. Δὲν ξέρω ἂν θὰ τὸν ξαναδῶ. Γιατὶ καὶ ἐγὼ δὲν πιστεύω νὰ τὰ βγάλω πέρα μ' αὐτὸν τὸν βραχνὰ τῆς Κατοχῆς».

Ἦταν μιὰ προαίσθησι τοῦ μεγάλου στοχαστοῦ. Μετὰ λίγους μῆνες ὁ Παλαμᾶς ἄφηνε τὴ ζωὴ τῆς γῆς, γιὰ νὰ συνεχίση ἡ ἀρρενωπὴ ψυχή του τὴν πορεία της σὲ ἄλλους κόσμους.

Ἀπὸ τὸ χειρόγραφο αὐτὸ λοιπὸν θὰ πάρω λίγα ἀποσπάσματα γιὰ νὰ σᾶς μεταδώσω μερικὲς ἀπὸ τὶς σοφὲς καὶ περίεργες κουβέντες τῆς κουκουβάγιας.

«Ἦταν Ἰούνιος, ντάλα μεσημέρι, ὅταν ἔφθασα στὸ Ἀσκληπιεῖο. Τὸ κεφάλι μου βούιζε. Ἦταν κουρασμένο ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ ἔκανα γιὰ ὡρισμένα ἐσωτερικά μου αἰνίγματα, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ λύσω καὶ νὰ ἠρεμήση ἔτσι ὁ νοῦς μου. Ἀνέβηκα μερικὰ σκαλοπάτια τὰ ὁποῖα μὲ ὡδήγησαν στὸ πηγάδι, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσι, ἐτρέφετο ὁ ὄφις τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Δίπλα εἶναι μερικὰ πεῦκα, κάτω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ξάπλωσα γιὰ νὰ ξεκουραστῶ. Μὲ πῆρε ὁ ὕπνος. Ἔβλεπα ὄνειρα, πεταλοῦδες ἄσπρες, πολύχρωμες νὰ μὲ περιτριγυρίζουν καὶ νὰ μὲ περιβάλλουν ἐξωτικὰ λουλούδια. Ὅταν ξύπνησα, κύτταξα τὸ ρολόγι μου, ἦταν ἡ ὥρα δύο. Τὸ μυαλό μου ἦταν ξεκάθαρο καὶ αἰσθανόμουνα μιὰ εὐφορία ψυχικὴ καὶ σωματική. Σηκώθηκα νὰ φύγω ὅταν ἀκούω μιὰ ἄγνωστη φωνή. «Υἱὲ τῆς γῆς, υἱὲ τῆς γῆς, ποῦ πᾶς; Ξάπλωσε, συγκεντρώσου καὶ πρόσεχε σὲ ὅ,τι θὰ σοῦ πῶ. Εἶναι κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ κουβεντιάσουμε». Δὲν σᾶς ἀποκρύπτω ὅτι πρὸς στιγμὴν τρόμαξα καὶ κύτταξα τριγύρω μὴ τυχὸν ἦταν κανένας φαρσὲρ ἐκεῖ κοντά μου. Δὲν εἶδα κανέναν. Ἡ φωνὴ ἐπανέλαβε τὰ ἴδια. Ἀλλά, τώρα ἡ φωνὴ μοῦ φαινότανε ὅτι ἔβγαινε ἀπὸ μέσα μου. Ἔκανα τὸ σταυρό μου μηχανικὰ καὶ εἶπα στὸν ἑαυτό μου: Διχασμὸς τῆς προσωπικότητος. Διανοητικὴ ὑπερκόπωσις. Τὴν ἔπαθα. Προοίμιο παρακρούσεως. Κλάψτε με...

Ξαφνικὰ μιὰ δύναμις, σὰν ἐκκένωσις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἐπέρασε ὅλο τὸ κορμί μου. Ἀκαριαίως εἶχα περιπέσει σὲ μιὰ ἡδονικὴ κατάστασι μεταξὺ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως. Αἴσθημα ὑπέρτατης γηθοσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως πλημμύρισε τὴν ψυχή μου.

Ἡ φωνή, τώρα γλυκειὰ καὶ ἤρεμη, μοῦ εἶπε: «Ἄκουσες μιὰ φωνή, φωνὴ φιλικὴ καὶ φοβήθηκες. Ὁ φόβος εἶναι γέννημα τῆς ἀγνοίας. Ἀλλ' οἱ τόσες γνώσεις σου καὶ ἡ ἐπιστημονική σου κατάρτισι, σὲ τὶ σοῦ χρησιμεύουν; Τρόμαξες καὶ ἔχασες τὸ αἴσθημα τῆς πραγματικότητος. Ἔχασες τὴν σοβαρότητά σου, ἀπώλεσες τὴν ἰσορροπία σου. Ἔτσι παρουσιάστηκες μὲ κρίσι νηπίου στὰ ὄμματά μας. Ἐκούρασες τὸ μυαλό σου καὶ τὸ ἐξήντλησες μὲ τὶς ἄλογες προσπάθειές σου γιὰ νὰ βρῆς τὴν ἀλήθεια μὲ μέσα καὶ τρόπους ἀκατάλληλους. Πέταξε μερικὲς ἄχρηστες, ψεύτικες, ἀφύσικες ἰδέες καὶ γνώσεις ποὺ βαρύνουν σὰν μολύβι καὶ ἐμποδίζουν τὴν πτῆσι τῆς ψυχῆς σου. Νὰ ἠρεμήση ὁ νοῦς σου καὶ νὰ γαληνεύση ἡ ψυχή σου. Χάραξε στὴ μνήμη σου ὅσα θὰ σοῦ πῶ».

Ἀνεθάρρησα καὶ ρώτησα:

—Μὰ ποιὸς εἶσαι σύ, ποὺ μοῦ μιλᾶς ἔτσι καὶ δὲν σὲ βλέπω;

—Σοῦ μετέδωσα μιὰ δύναμί μου, ἰσορρόπησες καὶ μὲ ἀκοῦς. Θὰ σοῦ μεταδώσω μιὰ ἄλλη δύναμί μου καὶ θὰ μὲ δῆς. Ἀλλ' ἄκου τώρα μὲ προσοχὴ τὰ ὅσα θὰ σοῦ πῶ. Ἄλλωστε, ὅταν μιὰ ἰδέα εἶναι ζωντανή, εἶναι ἀληθινή, ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς ἐσωτερικὴ ἀξία καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς φήμης ἢ τῆς αὐθεντίας ἐκείνου ποὺ τὴν διατυπώνει, διὰ νὰ τῆς προσδώση κῦρος. Ἀδιαφόρησε ποιὸς εἶμαι. Προσπάθησε πάντοτε νὰ συλλαμβάνης τὴν οὐσία κάθε λόγου, κάθε ἰδέας, κάθε πράγματος. Ζητᾶς μὲ εἰλικρίνεια καὶ σταθερότητα ἀπὸ πολὺ καιρὸ τὴν ἀλήθεια. Ζητᾶς, ὅμως, νὰ τὴν βρῆς μὲ μέσα ἀκατάλληλα καὶ ἐξαντλεῖς τὶς δυνάμεις σου σὲ σημεῖο ἐπικίνδυνο. Ἀποθηκεύεις ἄχρηστες γνώσεις καὶ λεπτομέρειες ποὺ προκύπτουν ἀπὸ πλάνα δεδομένα καὶ σφαλερὲς ἰδέες ἄλλων ἀνθρώπων ποὺ κατώρθωσαν μὲ τὴν φήμη νὰ θεωροῦνται σοφοί. Σύ, ἀνεξέταστα, τὰ παραδέχεσαι

ὡς ὀρθά. Εἶναι τὸ συνηθισμένο ὀλίσθημα τῶν ἀνύποπτων καὶ ἀφελῶν ἐρευνητῶν ποὺ περιπλέκονται στὸν λαβύρινθο τῆς πλάνης καὶ τοῦ σοφίσματος καὶ δουλώνουν τὴν σκέψι τους στὴ σκέψι τῶν ἄλλων. Ἀλλ' οἱ ἰδέες ποὺ ἔχουμε σὰν ἀπόθεμα γιὰ νὰ πλάθουμε τὰ νοήματα καὶ πάνω σ' αὐτὰ νὰ θεμελιώνουμε τὶς γνώσεις μας, ἐὰν δὲν εἶναι φτιασμένες ἀπὸ τὴν ἄμεση παρατήρησή μας, πρέπει νὰ τὶς θέτουμε στὴ βάσανο τῆς κρίσεώς μας. Καὶ ὅταν τὶς βροῦμε ὀρθές, φυσικές, πραγματικές, τότε νὰ τὶς παραδεχτοῦμε, ἄλλως νὰ τὶς ἀπορρίπτουμε. Τὸ πρῶτο δύσκολο ἔργο ἢ μᾶλλον ὁ πρῶτος δύσκολος ἆθλος τοῦ ἐρευνητοῦ, ποὺ θέλει μόνος του νὰ ἀντικρύση τὴν ἀλήθεια, εἶναι ὁ καθαρμὸς καὶ ἡ μεταμόρφωσις τοῦ ἰδεολογικοῦ του περιεχομένου ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀγενεῖς, ἀντιφυσικές, πεπλανημένες καὶ ψεύτικες ἰδέες. Γιὰ τὸ μεγάλο τοῦτο ἔργο πρέπει, πρῶτα, νὰ γνωρίζουμε τὶ εἶναι ἀλήθεια, τὶ εἶναι φύσις.

Λοιπὸν ἄκου καὶ μάθε ὅτι Ἀλήθεια εἶναι Γνῶσις. Γνῶσις μὴ λανθασμένη (α: στερητικὸν καὶ τὸ ρῆμα λανθάνομαι) Γνῶσις τῶν οὐσιῶν, τῶν Νόμων, τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν σκοπῶν τῆς ὅλης φύσεως, καθὼς καὶ τῶν Νόμων τῶν μορφῶν καὶ τῶν συνειδήσεων, ποὺ πάλι καὶ αὐτὲς προῆλθαν ἀπὸ τὶς οὐσίες τῆς φύσεως.

Αὐτὰ ποὺ ἄκουσες εἶναι ἕνας ὁρισμὸς ὁλοκληρωμένος καὶ ὅποιος τὸν κατανοήση, αὐτὸς δικαιοῦται νὰ ὀνομάζεται σοφός.

Ἡ κατακτησι τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι προνόμιον μερικῶν μόνον ἀνθρώπων. Εἶναι δικαίωμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ὅμως, πρέπει νὰ ἔχουν γιὰ τοῦτο ὡρισμένα ἐφόδια καὶ πρέπει ν' ἀποκτήσουν ὡρισμένα μέσα. Ἄλλως, θὰ τὴν πλησιάζουν μὲ τὴν καλή τους διάθεσι καὶ προσπάθεια, χωρὶς νὰ τὴν γνωρίσουν ὁλοκληρωτικά. Τὰ ἀπαραίτητα μέσα εἶναι: 1) Ἄρτιο αἰσθησιακὸ σύστημα καὶ προσεκτικὴ παρατήρησι. 2) Ἱκανότητα Λόγου (Νοῦ) καὶ δύναμι κρίσεως. 3) Ψυχικὴ αἴσθησι. 4) Ἁγνότητα βίου. 5) Ἠρεμία καὶ γαλήνη πνεύματος χωρὶς ποτὲ νὰ τὸ ταράσσουν οἱ ἀδυναμίες, τὰ πάθη καὶ οἱ κακοὶ διαλογισμοί, γιὰ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ δέχεται ἰδέες καὶ γνώσεις ἀπὸ τὶς ἐλεύθερες καὶ φωτισμένες διάνοιες.

Κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πλησιάση τὴν ἀλήθεια ἀνάλογα μὲ τὶς ἱκανότητές του καὶ τὴν ὡριμότητά του.

Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ θέλει νὰ τὴν ἀγκαλιάση καὶ νὰ τὴν ἀφομοιώση πρέπει νὰ ἔχη ἐκδηλώσει ἁγνότητα καὶ ἁγιωσύνη καὶ νὰ τρέφη στὴν καρδιά του τόλμη, ὥστε ὅλα τὰ ὀρθούμενα μπροστά του ἐμπόδια καὶ φραγμοὶ νὰ ὑποχωροῦν, ὅταν προβάλλεται ἡ ἀλύγιστη θέλησίς του.

Τώρα, ἄς δοῦμε τὶ εἶναι φύσις. Φύσις, εἶναι τὸ σύνολον τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ δράσει οὐσιῶν καὶ νόμων τῆς φύσεως, ἐκδηλουμένων σὲ μορφὲς καὶ σὲ συνειδήσεις στὸ ἄπειρο. Τὸ πᾶν, κάθε οὐσία, κάθε μορφὴ καὶ συνείδησις οἱασδήποτε ἐξελίξεως καὶ καταστάσεως καὶ ἂν εἶναι προῆλθε ἀπὸ τὴν Κοινὴ Μητέρα Φύσι. Τὸ μέρος, κάθε μορφὴ καὶ κάθε συνείδησις καὶ πνοὴ ἀκόμη, κάθε μόριο καὶ ἄτομο σύγκειται ἀπὸ τὶς οὐσίες τῆς Μητέρας Φύσεως. Συντηρεῖται μὲ αὐτές. Κλείει μέσα του τοὺς σκοποὺς καὶ τὶς δυνάμεις της, μὲ μιὰ λέξι τὴ Νομοτέλεια. Ἐξελίσσεται καὶ μεταμορφοῦται ἀπὸ αὐτὲς τὶς δυνάμεις καὶ τοὺς Νόμους ποὺ ἔχουν καὶ φέρουν ἀφ' ἑαυτῶν αἱ οὐσίαι τοῦ Πανός, τὸ ὁποῖον πάλιν ἐκδηλοῦται μόνον μὲ τὸν μεγάλο καὶ Παγκόσμιο Νόμο τῆς Γονιμοποιήσεως. Καὶ αὐτὴν τὴν Δύναμιν, ποὺ ἔφερε τὶς οὐσίες τῆς Φύσεως εἰς τὸ εἶναι των, τὴν ἔχουν μέσα των ἀφ' ἑαυτῶν δυνάμει, οἱ ἴδιες οὐσίες, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνάγκην ἄλλης γενεσιουργοῦ αἰτίας. Μάθε καὶ τοῦτο: Ὅ,τι βλέπομε τώρα ἐκδηλωμένο σὲ μορφὴ καὶ σὲ συνείδησι, ὑπῆρχε ἀείποτε σὲ λανθάνουσα, ὅμως κατάσταση. Ὁ Χρόνος καὶ ὁ Ἔρως συνετέλεσαν, ὥστε, ἀπὸ τὴν δυνάμει κατάστασιν, νὰ ἔλθουν οἱ οὐ-

σίες τῆς φύσεως εἰς τὴν ἐν δράσει, ἐν ἐνεργεία, ἐν συνειδήσει κατάστασι.

Ζητᾶς πάντοτε νὰ λυτρωθῆς. Καὶ προσπαθεῖς νὰ τὸ ἐπιτύχης μὲ μέσα καὶ τρόπους παιδιάστικους. Τὸν λυτρωμὸ θὰ τὸν ἐπιτύχης μόνος σου. Μὴν περιμένεις χάρι καὶ ἔλεος ἀπὸ κανένα. Δημιούργησε δικαιώματα προόδου καὶ λυτρωμοῦ μὲ τὶς δικές σου ἀδιάλειπτες προσπάθειες. Ὁ Νόμος, ὁ πνευματικὸς τῆς ἀλληλεγγύης, μᾶς ὑποχρεώνει, ἐμᾶς, ποὺ προηγήθημεν στὴν κλίμακα τῆς ζωῆς νὰ σοῦ παρέχουμε τὴν ἀδελφικὴ βοήθεια. Ἀλλὰ ποτὲ μὴ ξεχνᾶς τὴν παραίνεσι τῶν ἀρχαίων μας προγόνων «Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει».

Σοῦ ἔδωσα τοὺς ὁρισμοὺς τί εἶναι Ἀλήθεια καὶ τί εἶναι Φύσις. Μελέτησέ τους προσεκτικά. Εἶναι γνώσεις ποὺ θὰ ἱκανώσουν τὴν κρίσι σου, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὶς ψευδεῖς λατρεῖες, ἀπὸ τὶς προλήψεις, ἀπὸ τὶς ψεύτικες ἰδέες ποὺ ἔχουν συσσωρεύσει στὸ νοῦ σου ἡ ἀνατροφή σου, ἡ κοινωνική σου μόρφωσι καὶ οἱ ἐπιστημονικές σου προκαταλήψεις. Σπᾶσε τὰ δεσμὰ τῆς ψυχῆς, ποὺ ἡ στένωσι τῆς σκέψεώς σου καὶ οἱ ἀδυναμίες σου τὰ ἐχάλκευσαν. Ἐλευθέρωσε τὸν νοῦ σου ἀπὸ τὴ δουλεία στὴν αὐθεντία, στὸ Δόγμα, στὴν Πνευματικὴ Δεσποτεία, ποὺ δημιούργησαν ἡ ἄγνοια καὶ ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων. Γκρέμισε ὅ,τι ὑπάρχει μέσα σου σάπιο, ἀδύνατο, ταπεινό, ψεύτικο, ζωῶδες καὶ ἐνστικτῶδες. Ἀπόκτησε ρωμαλεότητα καὶ τόλμη γιὰ νὰ ἀντικρύσης κατάματα τὴν πραγματικότητα. Θρυμμάτισε ὅλα τά εἴδωλα, ποὺ ἡ δουλικότης τοῦ πνεύματός σου ἀνήγειρε στὶς ψεύτικες δοξασίες, στὶς ψεύτικες θεότητες, ποὺ γνώρισμά τους εἶναι ἡ ἄρνησι, ὁ κορεσμὸς τοῦ ἐγωϊσμοῦ τους, ἡ Τυραννία καὶ τὸ σκότος. Κονιορτοποίησέ τα ὅλα αὐτὰ καὶ ἀνέγειρε μέσα σου ἕνα ἁπλὸ βωμὸ λατρείας στὴν Αἰώνια Ἀλήθεια, ποὺ εἶναι τόσο ἁπλῆ καὶ καθαρή. Ἐκεῖ στὸ ἄδυτο τοῦ Ἐγώ σου, μὴν ἐπιτρέπεις τὴν εἴσοδο σὲ ἄλλου σκέψι καὶ βουλή, γιατὶ θὰ σοῦ τὸν βεβηλώσουν. Ἐκεῖ μόνος σου μὲ καθάριο νοῦ καὶ ἀμόλυντη καρδιὰ νὰ προσέρχεσαι ταπεινός, ἀλλὰ καὶ ἀγέρωχος, γιὰ νὰ προσφέρης καθημερινῶς, σὰν θυσίες ἐξαγνιστικές, τὸν αὐτοέλεγχο καὶ τὸ ξερρίζωμα ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων σου ἀδυναμιῶν. Ἔτσι ἁγνὸς καὶ ἐλεύθερος, ζήτησε νὰ ἀντικρύσης, νὰ γνωρίσης, ν' ἀγκαλιάσης, νὰ ἑνωθῆς μὲ τὴν αἰώνια Ἀλήθεια. Τότε ἡ Ἀλήθεια θὰ σὲ φωτίση, θὰ σὲ ποδηγετήση, θὰ σὲ βοηθήση νὰ γνωρίσης τὴν μεγαλύτερη καὶ τὴν μόνη πραγματικὴ θεότητα, τὸν Παγκόσμιο Λόγο, ποὺ διέπει, συντηρεῖ μορφοποιεῖ καὶ ἐξελίσσει τὸ Πᾶν. Τὸν Λόγο, ποὺ συνειδητοποιεῖ, τὶς οὐσίες τῆς φύσεως. Τὸν Λόγο ποὺ ἀναδεικνύει τοὺς προσωπικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐκεῖνος πάλι μεταμορφώνει σὲ Θεούς—συνειδήσεις. Ἔτσι, στὴ θέσι τῶν εἰδώλων ποὺ μόνος σου συνέτριψες, μὲ τὰ ἴδια σου τὰ ἁγνὰ χέρια, νὰ στήσης τοὺς Νέους σου Βωμούς, γιὰ νὰ προσφέρης τὰ εὐώδη καὶ εὐπρόσδεκτα θυμιάματα, τὴν καθολικὴν ἀγάπην καὶ τὶς φυσικὲς καὶ φωτεινὲς ἰδέες. Μὴν ἀφήσης νὰ πατηθῆ τὸ ἱερό σου Ἄβατο ἀπὸ ξένη σκέψι καὶ θέλησι. Γιατὶ πρέπει νὰ ἱερουργῆς ἐκεῖ μόνος σου, ὅσα θεωρητικὰ ἔχεις διδαχθῆ καὶ μάθει ἀπὸ ἄλλους γιὰ τὰ μεγάλα αἰνίγματα τοῦ εἶναι σου, δηλ. ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι, τί εἶσαι καὶ ποῦ πᾶς, ποὺ εἶναι σταγὼν ἀπέναντι τοῦ ὠκεανοῦ τῶν γνώσεων, ποὺ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἔνδον σου διὰ τῆς κατόψεως θὰ γνωρίσης.

Ἐκεῖ, ἀφοῦ νικήσης τὸν φόβο τῆς μονώσεως, θὰ σοῦ ἀποκαλυφθῆ τὸ μυστήριο τῆς αὐθυπαρξίας σου, θὰ θαυμάσης τὸ Μεγαλεῖο τῆς Αὐτονομίας σου, θὰ δοκιμάσης τὴν δύναμι τοῦ Αὐτεξουσίου σου. Ἐκεῖ μέσα θὰ γνωρίσης τὸ βάθος τῆς Δελφικῆς προσταγῆς: Γνῶθι σ' αὐτόν Ἀπὸ ἐκεῖ μέσα θ' ἀτενίσης τὴν παντοδυναμία ποὺ ἀνιλεῖ τὸ Ἐγώ σου ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἔχεις μὲ τὸ μέγα Πᾶν. Τέλος, ἀπ' ἐκεῖ θ' ἀντιληφθῆς τὴν ἀξιολόγησι, τὴν ἱεράρχησι, ὅλων

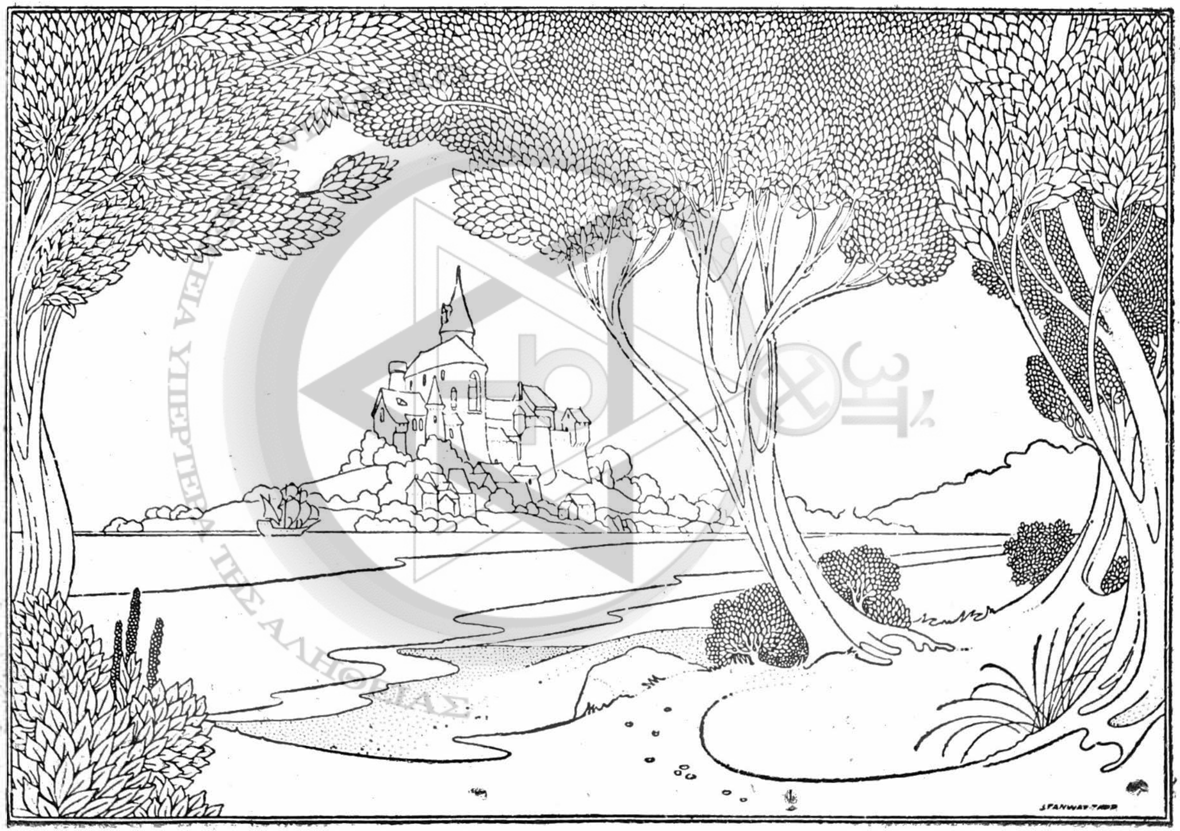
τῶν παιδιῶν τῆς κοινῆς μας Μητέρας. Καὶ ἔτσι θὰ μυηθῆς στὰ μυστήρια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ Πνεύματος. Ἔτσι θὰ διατηρῆς ἀδούλωτη τὴ σκέψι σου καὶ μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία νὰ ἐρευνᾶς τὰ πάντα, χωρὶς ν' ἀναγνωρίζης δόγματα, ὅρια καὶ φραγμοὺς στὴν ἀναζήτησι τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς πραγματικότητος. Νὰ πιστεύῃς μόνον σὲ ὅ,τι τὸ ἀποδέχεται ἡ συνείδησίς σου, τὸ ἐγκρίνει τὸ λογικό σου καὶ τὸ ἐλέγχουν οἱ αἰσθήσεις σου, οἱ σωματικὲς καὶ οἱ ψυχικές. Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ Νέα σου Πίστις, ποὺ θὰ σὲ ἑνώσῃ μὲ τὶς ὑπέρτερες ἀπὸ σένα συνειδήσεις, ἐὰν γίνῃς ἀνάλογος στὸ ἦθος καὶ στὴ σκέψι μὲ ἐκεῖνες. Ζητᾶς τὸν λυτρωμό. Εὔχομαι νὰ τὸν ἀποκτήσῃς. Ἀλλά, γνώριζε τοῦτο, ὅτι τὰ λυτρωτικὰ φτερὰ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς τὰ δίδουν μόνον ἡ ἀδούλωτη σκέψι καὶ ἡ χειραφετημένη συνείδησι. Γιὰ ν' ἀποκτήσῃς αὐτὲς τὶς δυὸ δυνάμεις, πρέπει νὰ γνωρίσῃς καὶ ἀκολουθήσῃς σὰν νόμους τῆς ψυχῆς σου τὶς δυὸ ἀρχὲς τὴν Ἐλευθερία καὶ τὴν Δικαιοσύνη, ποὺ εἶναι Νόμοι λειτουργοῦντες στὴ φύσι καὶ ὡς ἐκ τούτου πρέπει κάθε ὥριμη καὶ ἐλεύθερη συνείδησι νὰ τοὺς ἔχῃ ἐκδηλώσει ὡς νόμους της. Ἀλλὰ γι' αὐτὰ θὰ μιλήσουμε ἄλλοτε.»

Μόλις ἡ φωνὴ ἐσίγησε, ἀκτῖνες λεπτές, χρώματος ἀργυροῦ καὶ κυανοῦ ἔψαυαν τὸ μέτωπό μου ἐπὶ ὀλίγα λεπτά. Κατόπιν, σιγά—σιγά, οἱ ἀκτῖνες ἀποτραβήχτηκαν, ἐμίκρυναν καὶ σὰν ν' ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔβγαιναν καὶ τὸ ὁποῖο τί ἦταν; Μιὰ Κουκουβάγια, ποὺ ἀπὸ τὰ θαυμάσια μάτια της ἐξεπέμπετο ἔντονο φῶς. Θέλησα νὰ ἐκφράσω τὴν ἔκπληξί μου καὶ τὶς εὐχαριστίες μου, ἀλλ' ἡ συμπαθὴς κουκουβάγια, σὰν νὰ ἐδιάβαζε τὴν σκέψι μου καὶ γνώριζε τὶς προθέσεις μου, μὲ ἀπεχαιρέτισε λέγοντας:

—Ναί, εἶμαι μιὰ ἁπλῆ κουκουβάγια, ποὺ τὸ καθῆκον τῆς ἀλληλεγγύης μ' ἔφερε κοντά σου, γιὰ νὰ σὲ βοηθήσω ὅσο μοῦ ἐπιτρέπει ἡ ἠθική καὶ διανοητική σου κατάστασις. Εἶμαι τὸ σύμβολο μιᾶς ἱεραρχημένης ἐνσυνείδητης ὀντότητος, ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν Ἀρχὴ τοῦ Καλοῦ καὶ τῆς Προόδου. Ἐπισκέπτομαι συχνὰ τὰ ἔνδοξα αὐτὰ ἐρείπια μιᾶς πνευματικῆς δόξης, ποὺ ἔστεψε κάποτε, βουλῇ τῶν Θεῶν, τὴν ἱερὴ πόλι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπ' ἐδῶ ἐπισκοπῶ τὶς ψυχὲς τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς χώρας. Αὐτὲς ποὺ ὁ Πύθων ἔχει ναρκώσει, προσπαθῶ νὰ τὶς ἀφυπνίσω. Ἐκεῖνες, ποὺ ζητοῦν κάτι τὸ ἀνώτερο, τὸ φωτεινό, τὶς διαφωτίζω μὲ λυτρωτικὲς ἀποκαλύψεις. Καὶ ἐκεῖνες, ποὺ ζητοῦν τὴν ἐλευθερία, τὸν λυτρωμό, τὶς ἐνισχύω μὲ τὶς συμβουλὲς καὶ τὶς δυνάμεις μου. Εἶμαι εὐτυχής, ὁσάκις μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία ἐκ μέρους τῶν ἁγνῶν καὶ εἰλικρινῶν ἐρευνητῶν, νὰ ἐκτελῶ τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου ἀνθρώπους καθῆκον. Ὑγίαινε, γαλήνευε καὶ πάντα νὰ χαίρῃς».

Καὶ συνεχίζει ὁ νεώτερος Φάουστ: «Μὲ καθαρὸ μυαλὸ σηκώθηκα καὶ ἀμέσως ἄρχισα νὰ γράφω, ὅσα σοφὰ καὶ σπουδαῖα ἄκουσα καὶ εἶδα σήμερα. Εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔθεσα σ' ἐφαρμογὴ τὶς ὑποδείξεις τῆς Σοφῆς καὶ συμπαθοῦς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Νοῦ μου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν ψεύτικων, καὶ φανταστικῶν ἰδεῶν, τῶν σαθρῶν πεποιθήσεων, ὡς καὶ ν' ἀπαλλάξω τὴν ψυχή μου ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ πάθους, τῆς κακίας, τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης. Ἡ νέα μου ζωὴ μ' ἔκανε νὰ ἠρεμήσω καὶ ν' ἀντικρύζω τὰ γύρω μου πρόσωπα καὶ πράγματα μ' ἕνα καινούργιο πρῖσμα πολλῆς συμπαθείας καὶ εὐχεροῦς κατανοήσεως.

Ἐμπῆκα ἆρά γε στὴν ἀτραπὸ τοῦ Λυτρωμοῦ; ...».

Stanway Tapp: ΡΥΘΜΟΣ

ΤΟ ΚΑΛΛΟΣ
ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ

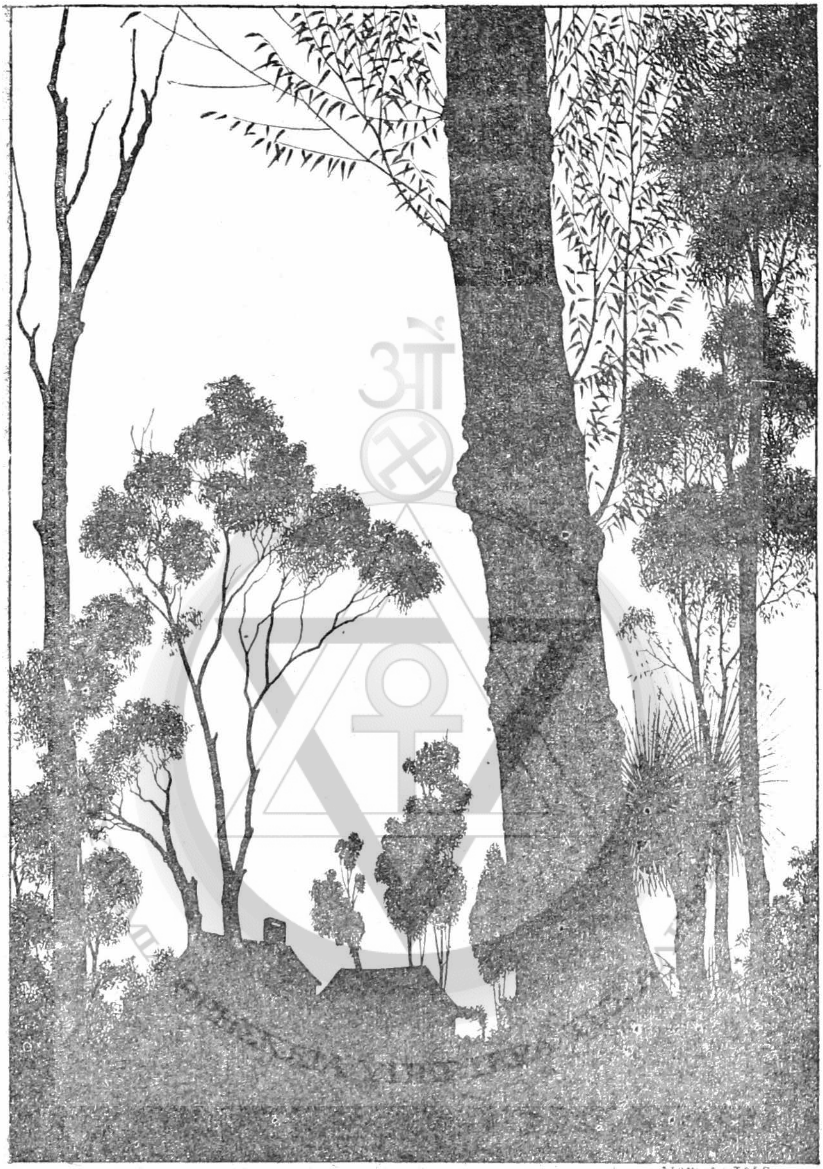
Τοῦ ἄγγλου ζωγράφου Stanway Tapp
(Ὁμιλία σὲ μιὰ στοὰ τῆς Αὐστραλίας)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Stanway Tapp ἐγεννήθη στὸ Yorkshire καὶ ἐσπούδασε στὸ Κολλέγιο τοῦ Μπράντφορδ. Ἐνδιεφέρθη ἰδιαιτέρως γιὰ τὴν Ἰνδικὴ καὶ Ἰαπωνικὴ τέχνη, μελετῶντας στὰ μουσεῖα τὴν ὥρα τῆς μεσημβρινῆς ἀναπαύσεως. Πῆγε στὴν Αὐστραλία εἰς ἀναζήτησιν τύχης, ἐκεῖ ἐνυμφεύθη καὶ ἀνέλαβε τὸ καλλιτεχνικὸ τμῆμα μιᾶς ἡμερησίας ἐφημερίδος. Ζητῶντας ἀπαντήσεις στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, βρῆκε τὴν Θεοσοφία, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἔγινε ἡ οὐσία τῆς τέχνης του. Στὴν μελέτη ποὺ ἀκολουθεῖ— εἶναι μιὰ ὁμιλία σὲ Αὐστραλιανὴ στοὰ τῆς Θεσοσφικῆς Ἑταιρείας — προσπαθεῖ νὰ φέρῃ τὴν τέχνη σὲ συνεργασία μὲ τὴν Θεοσοφία χάριν τοῦ ἐξωραισμοῦ τῆς ζωῆς.

Τὰ ἔργα, ποὺ συνοδεύουν τὴν ὁμιλία του, εἶναι χαρακτηριστικὰ γιὰ τὴν τεχνοτροπία. Ὁ «Ρυθμὸς» μᾶς δίνει τὴν μελωδικὴ ποιότητα τῆς γραμμῆς, σὰν νὰ συνέθετε ὁ καλλιτέχνης ἕνα τραγοῦδι μὲ τὸν χρωστῆρα του. Μὲ τὸ αἴσθημα τῆς ἰσορροπίας ἔκτισε ἕνα βουνὸ πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ σταθερότητος στὸ μέσον μιᾶς ροῆς νεροῦ καὶ φύλλων, ἀλλ' ὄχι στὸ μέσον ἐντελῶς, διότι γνωρίζει ὁ καλλιτέχνης τὸν κίνδυνο ἑνὸς νεκροῦ κέντρου. Πολλὴ ὀμορφιὰ ὑπάρχει στὰ μεσαιωνικὰ κτίρια στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τῆς φαντασίας του καὶ στὴν γραμμὴ τοῦ καραβιοῦ ποὺ ἐπιστρέφει οἴκαδε. Ἡ «Δυτικὴ Αὐστραλία» εἶναι ἕνα χλωμὸ λυκόφως. Μιὰ ἐλαφριὰ πνοὴ κατέρχεται ἀπὸ τῶν δένδρων τὶς κορυφές, ἐνῶ ἐκδηλώνεται μιὰ σταθερὴ κίνησις τοῦ βλέμματος ἀπὸ τὶς ἀνέσεις τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας πρὸς τὰ ὑψηλά, πρὸς τὴν περιπέτεια τῶν αἰώνιων οὐρανῶν. Τὸ «Λυκόφως» εἶναι μιὰ δυνατὴ προσωποποίησις τοῦ περάσματος ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πρὸς τὸ σκοτάδι, που εἶναι γιὰ τὸν ἀληθινὸ ἐραστὴ τῆς φύσεως τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν ἐξορία πρὸς τὴν εὐεργετικὴ παρουσία τῆς Μητέρας Νύχτας. Ἀπὸ τεχνικὴ ἄποψι, αὐτὸ τὸ σχεδίασμα εἶναι συνδυασμὸς τῶν δύο προηγουμένων — τῆς μελωδίας τῆς ρεούσης γραμμῆς καὶ τῆς ἁρμονίας του συνόλου. Τὸ χαρακτηριστικὸ τῶν νυχτολούλουδων στὴν γωνία κάτω ἀριστερά, ἡ νωχέλεια τῶν στροφῶν τοῦ ποταμου, ἡ σειρὰ τῶν κατοικιῶν καὶ ἡ χαριτωμένη Παρουσία στὸν νεφελώδη ὁρίζοντα, εἶναι ἕνας ἐπιτυχημένος συνδυασμὸς ἀντιλήψεως αἰσθήματος καὶ τεχνικῆς. Ἡ «Φιλοδοξία» δείχνει μιὰ διαφορετικὴ τεχνική. Σὰν σπουδὴ ἀποστάσεως καὶ ὕψους, μὲ λεπτομέρειες στὸ πρῶτο πλάνο καὶ γενικότητες στὸ βάθος του, εἶναι ἕνα ἐξαιρετικὸ ἀριστούργημα. Ἀλλά, κάτι περισσότερο, εἶναι ἕνα πρότυπο τῆς φύσεως γιὰ τὴν ψυχολογία τοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἕνα ἰδεῶδες. Οἱ ἀπίθανοι λόφοι δὲν ὑπάρχουν σὲ καμμιὰ χώρα, σὲ κανένα χάρτη· εἶναι οἱ λόφοι τῆς ἀπιθανότητος, στὴν χώρα τῆς φαντασίας, ὅπου κάθε ἀληθινὸς τεχνίτης φιλοδοξεῖ νὰ ἀναρριχηθῆ, ὅσο καὶ νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι αἰώνια θὰ μείνουν ἀπάτητοι. Καὶ στοὺς τέσσαρες αὐτοὺς πίνακες, εἶναι ἀξιοσημείωτο πὼς ὁ καλλιτέχνης ἔχει μιὰ τάσι ἀνόδου· ἔχει τοποθετήσει τὸ βάρος τῆς σημασίας των στὴν

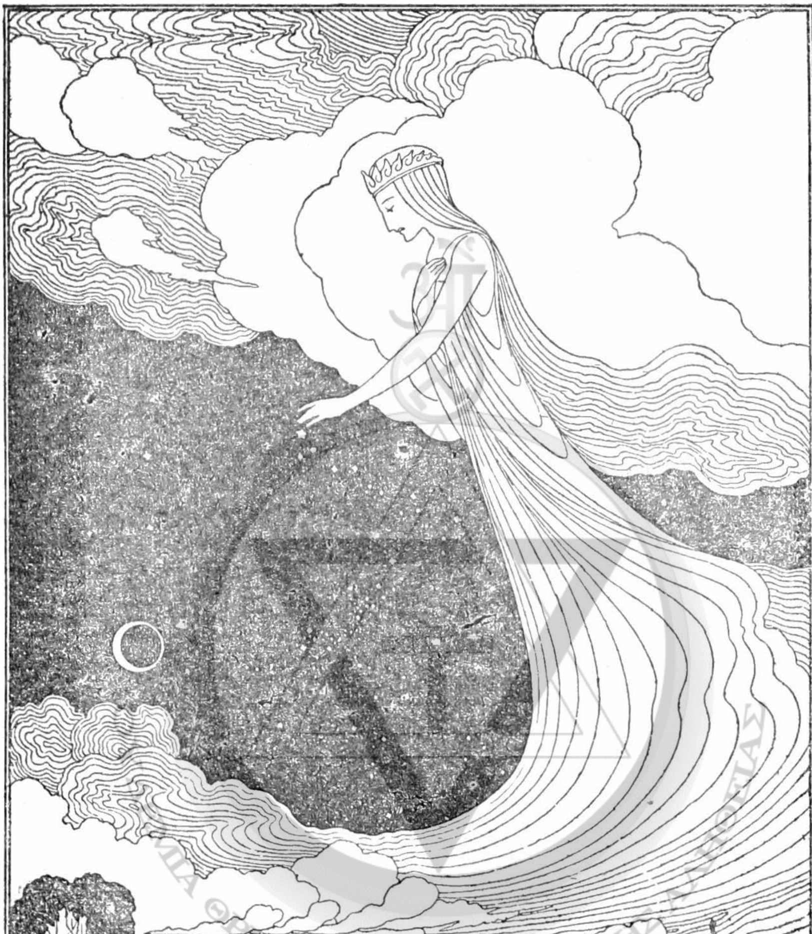
Ἀπὸ τὸ The Theosophist, Ἄντυαρ

Ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Stanway Tapp:

ΔΥΤ. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΛΥΚΟΦΩΣ

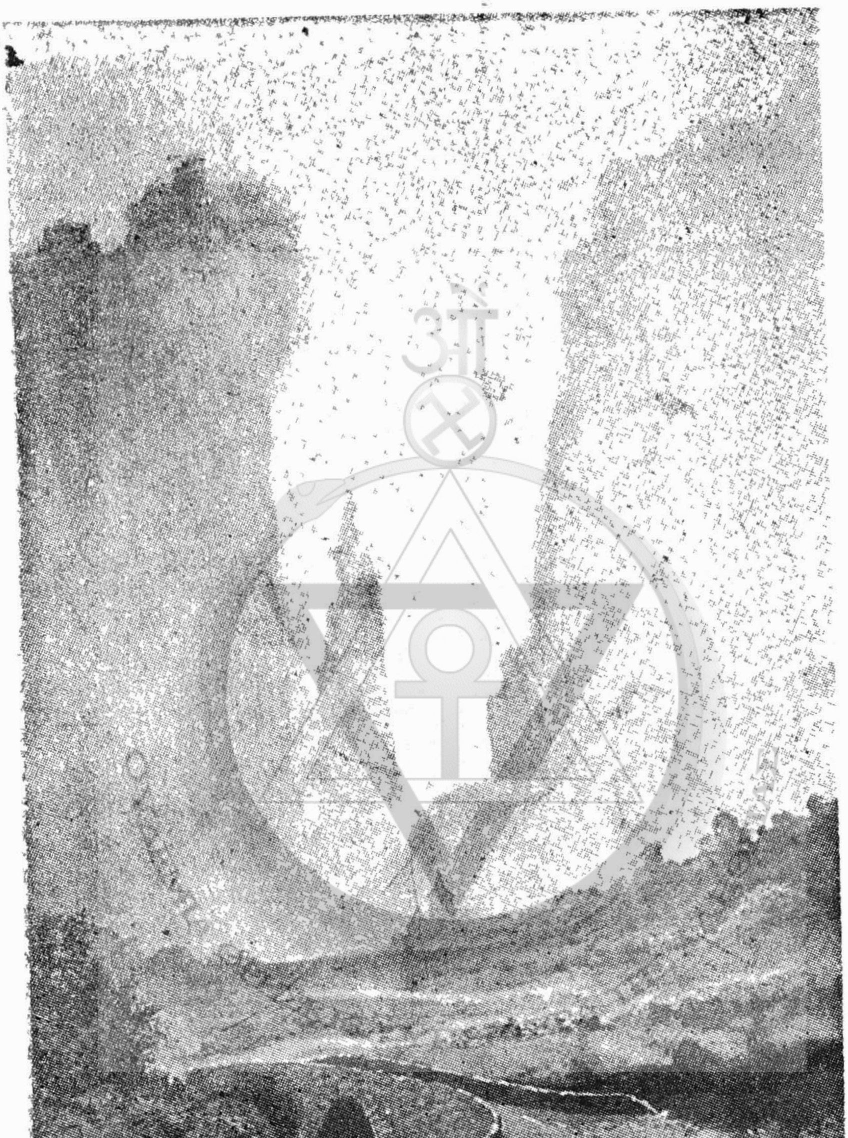

κορυφὴ καὶ ὄχι στὴν βάσι. Ξεκινάει ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀλλὰ ἀνατείνει σὲ οὐράνια πλατη.

Η ΘΕΣΙΣ τῆς Τέχνης στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία εἶναι ἀπαράλλακτη, καθὼς καὶ στὸν ἔξω κόσμο· μὲ τὴν διαφορὰ πὼς ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία εἶναι μιὰ ὀργάνωσις Ἰδεωδῶν καὶ Ἰδεαλιστῶν, ἑπομένως οἱ Θεοσοφισταὶ ὀφείλουν νὰ ἐννοοῦν τὴν τέχνη καλύτερα ἀπὸ τὸ κοινόν, νὰ βλέπουν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ ἀντιλαμβάνωνται τὴν κρυφὴ πλευρά, ποὺ εἶναι καὶ ἡ πραγματική.

Τὸ ἄσχημο εἶναι ὅτι, στὴν ζωὴ τοῦ κόσμου, ἡ τέχνη θεωρεῖται, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἡ ζάχαρη—σὰν ἕνα ἐμπόρευμα, σὰν ἕνα πρᾶγμα ποὺ ἀγοράζεται καὶ πουλιέται. Ἐνῶ ἡ Τέχνη δὲν εἶναι πρᾶγμα—δὲν ὑπάρχει τέτοιο π ρ ᾶ γ μ α. Μπορεῖ νὰ κατέχετε ὁλόκληρη πινακοθήκη παγκοσμίων ἀριστουργημάτων καὶ ὅμως νὰ μὴ κατέχετε οὔτε μιὰ πινελιὰ ἀπὸ τέχνη. Μπορεῖ νὰ κατέχετε τὰ λεπτότερα ἔργα γλυπτικῆς τοῦ κόσμου καὶ ὅμως νὰ μὴ κατέχετε οὔτε ἴχνος τέχνης. Ἡ Τέχνη εἶναι πνεῦμα· εἶναι κάτι τὸ δυσπερίγραπτο, σὰν μιὰ φόρτισις ἠλεκτρισμοῦ. Ἔγκειται μέσα σ' ἕνα ἔργο τέχνης, σὰν τὸ ρεῦμα μέσα στὸ ντυμένο σύρμα· ἂν εἶσθε τοῦ κανονικοῦ τύπου, θὰ σᾶς μαγνητίση. Τὸ Κάλλος βρίσκεται μέσα στὸ μάτι τοῦ θεατοῦ. Εἶναι ἡ ἕλξις τοῦ ὅμοιου ἀπὸ τὸ ὅμοιο. Ἂν ἔχετε μέσα σας ὀμορφιὰ καὶ δεκτικὸ χαρακτῆρα, δυνατὸν νὰ σᾶς μιλήση ἡ ὀμορφιὰ ποὺ εἶναι κρυμμένη σ' ἕνα ἔργο τέχνης (ἑνὸς πίνακα ζωγραφικῆς, μιᾶς μουσικῆς ἁρμονίας ἢ ἑνὸς ποιήματος), νὰ ποῦμε ἡ ψυχή του. Εἶπα «δυνατὸν» καὶ ὄχι «θὰ» σᾶς μιλήση, διότι δὲν ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸ ἴδιο κλειδὶ τῆς τέχνης. Ὁποιος καὶ νὰ εἶσθε, δὲν θὰ βρῆτε ὀμορφιὰ σὲ ὅλα τὰ ποιήματα, ὅλους τοὺς πίνακες, ὅλα τὰ σχέδια—παρὰ μόνον σ' ἐκεῖνα ποὺ σᾶς ἀ ν ή κ ο υ ν, ποὺ ἡ φύσις προώρισε, μὲ κάποιο γνωστὸ ἢ ἄγνωστο χέρι, γιὰ τὴν βοήθειά σας.

Ἂς μιλήσουμε γιὰ ζωγραφική. Ἕνας ἄνδρας ἢ μιὰ γυναίκα σκέφτεται ἕναν πίνακα καὶ τὸν ζωγραφίζει. Ὁ πίνακας αὐτὸς ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ καλλιτέχνου. Ἡ γέννησις ἑνὸς ἀληθινοῦ πίνακα εἶναι σὰν τὴν γέννησι ἑνὸς προχωρημένου ἐγώ, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συμπυκνώσεως ἑνὸς ἀριθμοῦ δυνάμεων. Ἡ ἐργασία τῆς παραγωγῆς μπορεῖ νὰ ἀπαιτήση χρόνια. Ἡ ἐκμάθησις τῆς παραγωγῆς μπορεῖ ν' ἀπαιτήση πάρα πολλὰ χρόνια προηγούμενης μελέτης. Ὁ βοηθός μου ἐχάραξε μιὰ ἐπιστολὴ πάνω σ' ἕνα φύλλο χαλκοῦ, ἀφοῦ πειραματιζόταν ἐπὶ 6 ἢ 7 χρόνια. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, προσπάθησα νὰ κατανοήσω τὶς δύο λέξεις «χρῶμα» καὶ «σύνθεσις» ἐπὶ τριάντα χρόνια: Δὲν τὸ ἐπέτυχα. Γνωρίζω ἁπλῶς ἀρκετὰ γιὰ νὰ προχωρήσω, ἀλλὰ δὲν ἔχω κατακτήσει τὶς δύο ἔννοιες καὶ πιθανὸν νὰ μὴ τὸ ἐπιτύχω ποτὲ σ' αὐτὴν τὴ ζωή. Λοιπόν, ὅταν κυττάξετε ἕναν πίνακα—βέβαια, ἕναν καλὸν πίνακα—σᾶς ζητῶ νὰ ἐνθυμεῖσθε

Stanway Tapp: Φ Ι Λ Ο Δ Ο Ξ Ι Α

πόση σκέψι ἐμπεριέχει, τί ἀγωνία ψυχῆς, πόση λεπτὴ προσοχή, τί ἰσορροπία ἀπείρων λεπτολογιῶν. Φοβοῦμαι ὅτι ὁ κόσμος δὲν νοιώθει ὅτι πολλὰ ἔργα τέχνης εἶναι ζωγραφισμένα μὲ τὸ αἷμα τοῦ καλλιτέχνου. Πιθανὸν αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ οἱ περισσότεροί μας δὲν κάνουμε τίποτε ποὺ ν' ἀξίζη, γιατὶ δὲν ἔχουμε τὸ κουράγιο γιὰ τὶς ἀναγκαῖες θυσίες. Εἴμαστε σὰν τ' ἄλογα στὸ ζέψιμο: Τὸ κοινὸν μᾶς σελλώνει καὶ μᾶς ὁδηγεῖ κάτω στὸ δρόμο τῆς εὐτελείας—στὶς φθηνὲς κοινοτοπιές, καὶ ἐνόσω τὸ κολακεύουμε, μᾶς τρέφει. Πουλᾶμε τὴν ψυχή μας γιὰ νὰ πληρώνουμε τοὺς λογαριασμούς μας καὶ νὰ μὴ καταντήσουμε βάρος τῆς κοινωνίας.

Ἐὰν θέλετε νὰ ἐννοήσετε ἕνα ἔργο τέχνης, ὀφείλετε, ἀπολύτως ὀ φ ε ί λ ε τ ε, ν' ἀποφύγετε τὴν συνηθισμένη στάσι—«Αὐτὸ μ' ἀρέσει, ἐκεῖνο δὲν μ' ἀρέσει»—τοῦ κοινοῦ. Οἱ Θεόσοφοι δ ὲ ν εἶναι τὸ γενικὸ κοινόν. Χάνεται ἡ τέχνη, ἂν τὴν πλησιάσετε μὲ δεσποτικὸ πνεῦμα. Γίνεται μηχανὴ ὁ καλλιτέχνης, ποὺ θὰ τοῦ πῆτε τὶ π ρ έ π ε ι νὰ κάμη. Ἕνας συγγραφεὺς λέει: «Ἕνα ἔργο τέχνης εἶναι τὸ μοναδικὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς μοναδικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Ἡ ὀμορφιά του προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ καλλιτέχνης εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶναι. Δὲν σκοτίζεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἄλλοι ἄνθρωποι ζητοῦν αὐτὸ ποὺ ζητοῦν». Νὰ θυμᾶστε, λοιπόν, ὅταν πλησιάζετε ἕνα ἔργο τέχνης, νὰ εἶσθε δεκτικοί, καὶ θὰ ἀρχίσετε τότε νὰ βλέπετε τὸ νόημά του. «Τί μήνυμα ἔχει γιὰ μένα;», νὰ ρωτιέσθε. Ἐὰν δὲν ἔχη κανένα μήνυμα, δὲν σημαίνει πὼς εἶναι κακό, μπορεῖ νὰ σημαίνη ὅτι δὲν τὸ ἐννοεῖτε σεῖς. Αὐτὴ ἡ στάσις εἶναι τὸ κλειδὶ γιὰ τὴν κατανόησι τῆς τέχνης. Ἐὰν δὲν μπορεῖτε νὰ κυττάξετε τὴν τέχνη ἔτσι, τότε ἡ τέχνη δὲν ἔχει σημασία γιὰ σᾶς. Ὅσο γιὰ τὴν στάσι τοῦ κοινοῦ, δὲν στέκει νὰ τὸ κατηγορήσουμε, διότι οἱ πολιτικοί του ψεύδονται καὶ τὸ κολακεύουν, οἱ ἔμποροι ἄλλοτε τὸ δελεάζουν καὶ ἄλλοτε τὸ ἐκβιάζουν ἢ ἱκανοποιοῦν κάθε ἰδιοτροπία του καὶ τὸ ἐκμεταλλεύονται. Γιατί καὶ οἱ συγγραφεῖς νὰ μὴν ἐκμαυλίζουν τὶς χαμηλότερες ὀρέξεις του, οἱ μουσικοὶ νὰ μὴν ἀπευθύνωνται στὶς πιὸ ἐρεθιστικὲς δονήσεις του καὶ οἱ καλλιτέχναι νὰ μὴ γίνωνται μαστρωποὶ τῆς τέχνης των, γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦν τὴν ἀνόητη ματαιοδοξία τοῦ κοινοῦ, ποὺ τὰ θέλει ὅλα εὔκολα καὶ νὰ νομίζη πὼς αἰσθάνεται «καλλιτεχνικά»; Ἀσφαλῶς, θὰ ἔχετε ἰδῆ διαφημίσεις, ποὺ ὑπόσχονται τὴν Τέχνη σὲ 12 μαθήματα ἢ κάτι παρόμοιο. Ἀγαπητοί μου, δὲν μπορεῖτε, τελείως δὲν μπορεῖτε, σ' ἕνα φεγγάρι ἢ ἄλλο διάστημα, νὰ διδάξετε τέχνη. Μπορεῖτε νὰ διδάξετε ἰχνογραφία, νὰ διδάξετε πῶς νὰ βλέπουν καὶ νὰ κρίνουν αὐτὸ ποὺ βλέπουν, ἀλλὰ ἡ τέχνη εἶναι ὑπόθεσι τῆς ψυχῆς. Εἶναι τὸ δημιουργικὸ ἔνστικτο τοῦ νοητικοῦ πεδίου, ἡ πορεία πρὸς αὐτο—ἔκφρασι. Εἶναι ἡ ἀνάδυσις τῆς μεγάλης Οἰκουμενικῆς Ζωῆς, ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἀτελῆ ἐγκέφαλο καὶ

τὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ποῦνε κάτι ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς φύσεως. Εἶναι ὁ ψίθυρος τῶν ἀγγέλων ποὺ εἰσδύει στὴν γῆ. Εἶναι ἡ παντεπόπτις δύναμις τοῦ Θείου Ἀρχετύπου, ποὺ προωθεῖ τὴν ἀνθρώπινη προσπάθεια γιὰ τὴν ἔκφρασί Του.

Δὲν ραψωδῶ. Προσπαθῶ ἁπλῶς νὰ πῶ στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ θέλουν νὰ ἐννοήσουν, τί πράγματι εἶναι ἡ τέχνη καὶ τί ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ὁ Ἐπίσκοπος Λεντμπῆτερ ἐξέδωσε ἕνα βιβλίο γιὰ τὶς δημιουργούμενες ἀπὸ τὴν Θεία Λειτουργία μορφὲς λεπτότερης ὕλης. Ὅσοι ἔτυχε νὰ τὸ διαβάσουν ἀντελήφθησαν ὅτι σ' αὐτὲς τὶς μορφὲς περιέχονται ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον οἱ τύποι τῆς ἀνθρώπινης ἀρχιτεκτονικῆς. Κάθε ἔργον τέχνης δὲν εἶναι παρὰ φτωχὴ μίμησις τῆς μορφῆς—σκέψεως ποὺ ὑπάρχει πίσω του. Τί μπορεῖ νὰ εἶναι πίσω ἀπὸ μιὰ μορφή—σκέψι, μόνον ἕνας ἀποκρυφιστὴς δύναται νὰ τὸ πῇ. Ἀλλὰ καὶ σεῖς, φθάνει νὰ υἱοθετήσετε τὴν ὀρθὴ συμπεριφορὰ πρὸς τὸ φυσικὸ πρᾶγμα, μπορεῖτε ἐνδεχομένως νὰ ἔλθετε σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ πολὺ περισσότερο δοξασμένο του ἀρχέτυπο.

Προσέξετε τί σημαίνει τοῦτο. Ἡ τέχνη—ὁ ἦχος, τὸ χρῶμα, ἡ μορφή, οἱ ἰδέες καὶ ὁ ποιητικὸς ρυθμός, ἡ κλίσις τῆς εὐποιΐας—ὅλα αὐτὰ εἶναι μέσα, ὄχημα, γιὰ τὴν μεταφορὰ δυνάμεων, ποὺ ἂν τὶς διαλέξετε προσεχτικά, μπορεῖ νὰ σᾶς βοηθήσουν στὴν ἐξέλιξί σας. Πάρτε τὸ χρῶμα: Τὸ ἄσπρο χρῶμα περιέχει ὅλα τὰ χρώματα. Εἶναι τὸ Ἕνα, ποὺ μέσα του κεῖνται κρυμμένα τὰ πάντα. Ὅταν ἐκδηλώνεται, ἀμέσως ἐμφανίζονται οἱ τρεῖς ἰδιότητες: τὸ κόκκινο τῆς δράσεως, τὸ κυανοῦν τῆς ἀδρανείας, τὸ κίτρινο τῆς ἁρμονίας. Ἐὰν εἶσθε νωθρός, δοκιμᾶστε τὸ κόκκινο στὸ περιβάλλον σας· ἂν εἶσθε εὐερέθιστος, ἂν δεσπόζει σὲ σᾶς ἡ ἐνεργητικότης, δοκιμᾶστε τὸ κυανοῦν· ἂν ὅμως θέλετε ἁρμονία, εἰρήνη καὶ πνευματικὴ παρότρυνσι, ἀφῆστε νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κίτρινο καὶ ρίξτε λίγο κόκκινο καὶ μπλέ, ἔτσι σὰν ἄρωμα νὰ ποῦμε—ὄχι δυνατό, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ σημεῖα ποὺ θέλετε νὰ δώσετε ἔμφασι, ὅπου φθάνετε στὸ πορτοκαλὶ ἢ πράσινο. Διετύπωσα πρόχειρα τὴν ἰδέα μου, ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ ἔγινα ἀντιληπτός.

Πάρτε τὶς γραμμές. Ἐὰν τὶς ἀντιλαμβάνεσθε, μπορεῖτε νὰ δημιουργήσετε κάθε ποιότητα, κάθε ἀτμόσφαιρα ποὺ θέλετε. Μπορεῖτε νὰ διαλέξετε ἔπιπλα ποὺ νὰ κάνουν τὸ σπίτι σας (ἢ καὶ τὴν πόλι ἀκόμη) τόσο ἐρεθιστὸ καὶ μνδαμινὸ σὰν ἕνα σκοπὸ τῆς τζὰζ—μπάντ, ἢ νὰ τοῦ προσδώσετε εὐρύτητα καὶ ἀξιοπρέπεια ποὺ θὰ σᾶς ἀνυψώσουν καὶ σᾶς, ἀσυναίσθητα, σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο ζωῆς. Ἀκόμη καὶ ἡ κουρτίνα στὶς πόρτες παίζει ρόλο, ἐμεῖς ὅμως συνηθίζουμε νὰ τὶς τοποθετοῦμε στὴν τύχη.

Μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ θίξω ὅλα τὰ ζητήματα δίχως νὰ πέσω σὲ πολλὲς λεπτομέρειες, ἀλλὰ πιστεύω νὰ ἀντιληφθῆτε: ἂν πιστεύουμε στὴν κρυμμένη πλευρὰ τῶν πραγμάτων, ἂν πιστεύ-

ουμε στὴν ἐνέργεια καὶ ἀντενέργεια, ἂν πιστεύουμε ὅτι τὸ κάθε τὶ εἶναι ἐκδήλωσις θείας ἐνεργείας ποὺ ἀκτινοβολεῖ πάνω μας, τότε θὰ ἔπρεπε νὰ προσπαθήσουμε, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ κάμουμε τὴν αἴθουσα τῆς στοᾶς καλλιτεχνική, καλλιτεχνικὴ μὲ τὴν ἔννοια ὅτι τὸ χρῶμα καὶ ἡ διακόσμησις θὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὶς ἀνώτερες συγκινήσεις μας καὶ ἰδιότητες, θὰ διεγείρουν ὅ,τι καλύτερο ἔχομε. Ὄχι χονδροκοπιὲς καὶ περιττά, οὔτε ἐντυπωσιακά. Θὰ πρέπει ν' ἀποβλέπουμε σὲ χαλάρωσι καὶ περιορισμὸ τῶν ἀντιδράσεων. Καὶ μάλιστα αὐτὴν τὴν ἰδέα περὶ τέχνης, θὰ πρέπει νὰ τὴν διαδώσουμε καὶ στὸν ἄλλο κόσμο. Πρέπει πάντα νὰ εἴμεθα ὑπὲρ τῆς καθαρῆς ἐργασίας, νὰ χτυποῦμε τὶς χονδροκοπιὲς καὶ τὰ προσποιητά, νὰ περιβάλλουμε τὸν ἑαυτό μας στὰ σπίτια μας μὲ ἀξιοπρέπεια καὶ λεπτότητα, μὲ λίγα καὶ καλὰ βιβλία, ἀντὶ ἕνα σωρὸ ἀπὸ παρακατιανά, μὲ λίγους καλοὺς πίνακες, δύο ἢ τρία καλὰ βάζα, ἂν εἶναι ἀνάγκη. Ὄχι προκλητικὰ σχέδια στοὺς τοίχους. Ὅταν ζοῦμε σὲ ἀτμόσφαιρα λεπτότητος, θὰ μπορέσουμε νὰ διδαχθοῦμε τὴν ἀνώτερη αἰσθητικότητα. Μὴν παρασύρεσθε ἀπὸ τὶς μοντέρνες τάσεις· βαστοῦν τόσο λίγο.

Ἡ τέχνη εἶναι ἕνας τρόπος ζωῆς. Ἐκλεπτύνει τὶς αἰσθήσεις μας. Μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ζοῦμε πιὸ εὐγενικά. Ἐπαυξάνει τὴν βαθμίδα μας στὴν ζωή.

Μερικοὶ ἄνθρωποι λένε ὅτι δὲν μποροῦν νὰ ἰδοῦν τὰ χρώματα ποὺ χρησιμοποιεῖ ἕνας καλλιτέχνης. Πολὺ συχνά, πράγματι, ὁ καλλιτέχνης χρησιμοποιεῖ πλαστὰ χρώματα γιὰ νὰ πουλήση καλύτερα τὰ ἔργα του. Ἀλλὰ ὅταν εἶναι εἰλικρινὴς πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν φύσι, τὸ νὰ βλέπη αὐτὸς περισσότερα ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του ὀφείλεται στὸν ἴδιο λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἕνας δοκιμαστὴς τσαγιοῦ ἔχει λεπτότερη γεῦσι ἀπὸ τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους. Ὁ καλλιτέχνης ὑφίσταται στὴ συνείδησί του ἔγχρωμες δονήσεις, ἔτσι εἶναι ἱκανὸς ν' ἀναγνωρίζη περισσότερες. Ἡ ἴδια ἑρμηνεία ἰσχύει γιὰ κάθε μορφὴ τέχνης.

Στὴ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ἡ τέχνη κατέχει τὴν θέσι ἑνὸς παράγοντος, βέβαια δυνατοῦ παράγοντος, στὴν ἐνίσχυσι τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀνοδική του ἐξέλιξι. Τώρα, ποιὸ εἶναι τὸ χρέος τῶν θεοσόφων ἀπέναντι στὴν τέχνη. Θὰ ἔλεγα ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀπροκατάληπτοι καὶ φωτισμένοι σπουδασταί της, ἀπόστολοι γιὰ μιὰ καλύτερη κατανόησι· νὰ εἴμεθα στὴν «ζώνη τῶν πρόσω» κάθε προσπαθείας ποὺ θὰ ἔχη σκοπὸ νὰ φέρη ἀντίτυπα τῆς κλασσικῆς τέχνης μπροστὰ στὸ κοινὸν καὶ νὰ συντελοῦμε ὅσο μποροῦμε στὴν ἐκπαίδευσι τοῦ κοινοῦ μακρυὰ ἀπὸ τὶς χυδαιότητες, ἀπὸ τὴν θεοσοφικὴ ἄποψι. Νὰ ἐξηγηθῶ: Ἡ τέχνη εἶναι ζήτημα διαβαθμίσεων λεπτότητος. Ὅταν σ' ἕναν ἄνθρωπο δὲν ἀρέσουν τὰ λουλούδια, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ.. κουνουπίδια, μποροῦμε καὶ τότε νὰ δώσουμε ἕναν καλλιτεχνικὸ τόνο στὸ τραπέζι του. Μιὰ σαλάτα μπορεῖ κι' αὐτὴ νὰ ὑπη-

ρετήση τὴν αἰσθητική. Ἐὰν τοῦ ἀρέσουν μόνον τὰ κομψὰ κορίτσια, θὰ εἶχε τὴ θέσι της ἕνα κλασσικὸ κεφάλι κ.ο.κ. Ἕνα παιδὶ μπορεῖ νὰ διδαχθῆ νὰ ἐκτιμᾶ τὰ πάντα. Ἐὰν διεγείρετε τὴ σκέψι του μὲ φθηνὰ εἰκονογραφημένα ἔντυπα, ἡ γεῦσις του θὰ γίνη κοινή. Ἐὰν χρησιμοποιεῖτε ἀντίτυπα ἀρχαίων ἀγαλμάτων καὶ πινάκων ζωγραφικῆς, ἡ γεῦσις του θὰ γίνη λεπτή. Ἀπεριόριστες φωτογραφίες θὰ τοῦ ἀναπτύξουν τὴν κοινοτοπία. Δὲν ἐννοῶ νὰ καταδικάζουμε τὸ ὑπερβολικό, τὸ ἀσυνήθιστο, οὔτε κἂν τὸ κακὸ ἔργο— ἁπλῶς ν' ἀναζητοῦμε τὰ καλὰ σημεῖα καὶ νὰ προσπερνοῦμε. Καὶ ἡ φύσις εἶναι συχνὰ χονδροειδής. Εἶναι χρήσιμα καὶ τὰ ἀσυνήθιστα, ἀκόμη καὶ τὰ ταπεινὰ πράγματα. Μπορεῖ νὰ διδαχθοῦμε ἀπ' αὐτά. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἔχουμε γιὰ κύρια τροφή, ὅπως ἄλλως τε, δὲν μποροῦμε νὰ ζήσουμε μὲ τυρὶ καὶ σοκολάτα. Πρέπει νὰ τάσσουμε τὸν ἑαυτό μας στὴν πλευρὰ τῆς ὑγιεινῆς καὶ τίμιας ἐργασίας. Πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ ὡραῖα πράγματα τῆς ζωῆς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἐντιμότητος. Πολὺ περισσότερα ὀφείλονται στὴν προσθήκη μιᾶς τρίτης ἰδιότητος—τῆς εὐθυμίας. Τὸ βλέπετε αὐτὸ στὴν Σκανδιναβία, τὴν Δανία, τὴν Ρωσσία καὶ στὴν τέχνη τῶν Μέσων αἰώνων. Ἀπὸ μᾶς οἱ περισσότεροι εἴμαστε νοθευμένοι. Ξεχάσαμε πῶς παίζουν. Διασκεδάζουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μονάχα, καὶ ὄχι αὐθόρμητα, μὰ σὰν ἀγγαρεία.

Ἡ Τέχνη, ὅπως κάθε τι ποὺ λογαριάζεται, εἶναι ἕνα παράδοξο· κάθε μορφή της εἶναι ταυτόχρονα καλὴ καὶ κακή. Κακή, ἂν εἶσθε ἱκανὸς νὰ ἐκτιμήσετε τὸ καλύτερο, καλὴ ἂν εἶσθε κάτω ἀπὸ τὴν βάσι. Εἶναι ταυτόχρονα δοῦλος σας καὶ κύριός σας. Μπορεῖτε νὰ δεσπόσετε στὸ περιβάλλον σας. Τὸ ἐκλέγετε σεῖς, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ἀντιστρέφοντας τοὺς ὅρους, θὰ δεσπόση πάνω σας, τελείως ἀσυναίσθητα. Ἡ φύσις προσδιορίζει τὴν βάσι τῆς τέχνης καὶ ἡ τέχνη ἀνταποδίδει διδάσκοντας τὸν ἄνθρωπο νὰ βλέπη τὴν φύσι μὲ νέα μάτια, δείχνοντάς του μιὰ φύσι ποὺ ἀγνοοῦσε τὴν ὕπαρξί της. Δὲν μπορεῖτε ν' ἀγοράσετε τέχνη. Μπορεῖτε ἁπλῶς ν' ἀγοράσετε κάτι ποὺ θὰ διεγείρη τὴν τέχνη μέσα σας, ποὺ ἂν δὲν τὸ ἀγοράσετε αὐτὸ τὸ κάτι, ἡ τέχνη μέσα σας θὰ μείνη κοιμισμένη· πρέπει νὰ τὴν θρέψετε. Οὐδέποτε μπορεῖτε νὰ ἐλπίσετε ὅτι θὰ ἐννοήσετε τὴν τέχνη· ἀλλὰ ἅπαξ καὶ πέσετε ὑπὸ τὴν γοητεία της, θὰ δεσπόση καὶ θὰ μεταβάλη τὴν ζωή σας, κάνοντάς την πιὸ ζωντανὴ καὶ ἄξια. Δὲν μπορεῖτε νὰ τιμολογήσετε ἕνα πίνακα· ἕνα μοναδικὸ ἔργο τέχνης οἱουδήποτε εἴδους εἶναι ἀνεκτίμητο διότι εἶναι μοναδικό. Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ ὁ καλλιτέχνης θὰ παραγάγη αὐτὸ τὸ μοναδικὸ κάτι, αὐτὸ εἶναι ἀνεκτίμητο. Τὴν δεύτερη φορά, εἶναι ἄνευ ἀξίας, ἐκτὸς ἴσως τῆς ἀξίας τῶν χρωμάτων.

ΓΕΩΡΓ. ΔΡΟΣΙΝΗ

Μήπως;....

Τί λοιπὸν τῆς ζωῆς μας τὸ σύνορο
θὰ τὸ δείχνῃ ἕνα ὀρθὸ κυπαρίσσι ;
κι᾽ ἀπ᾽ ὅσα εἴδαμε, ἀκούσαμε, ἀγγίξαμε
τάφου γῆ θὰ μᾶς ἔχει χωρίσει ;

Ὅ,τι ἀγγίζομε, ἀκοῦμε καὶ βλέπομε
τοῦτο μόνο ζωή μας τὸ λέμε;
κι᾽ αὐτὸ τρέμομε μήπως τὸ χάσομε
καὶ χαμένο στοὺς τάφους τὸ κλαῖμε ;

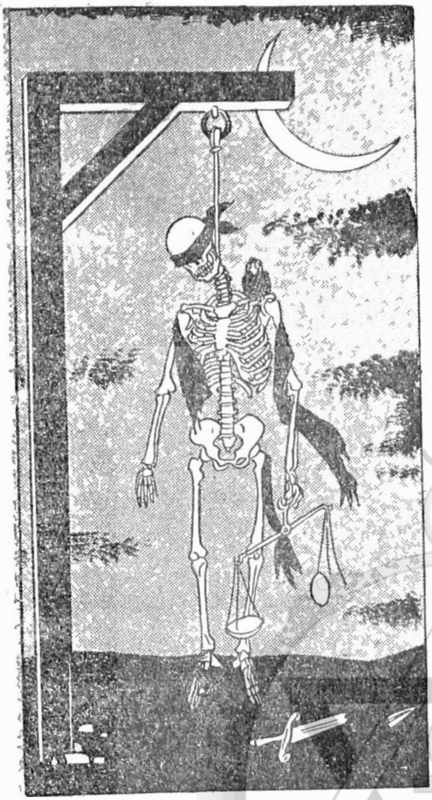
Σ᾽ ὅ,τι ἀγγίζομε, ἀκοῦμε καὶ βλέπομε
τῆς ζωῆς μας ὁ κόσμος τελειώνει ;
Τίποτ᾽ ἄλλο ; στερνό μας ἀπόρριμμα
τὸ κορμὶ ποὺ σκορπιέται καὶ λυώνει ;

Κάτι ἀνέγγικτο, ἀνάκουστο, ἀθώρητο
μήπως κάτω ἀπ᾽ τοὺς τάφους ἀνθίζῃ ;
κι᾽ ὅ,τι μέσα μας κρύβεται ἀγνώριστο
μήπως πέρα ἀπ᾽ τὸ θάνατο ἀρχίζει ;

Ἡ ψυχὴ ταξιδεύτρα μὲσ᾽ στ᾽ ἄπειρο
σταλαμίδα νεροῦ μήπως μοιάζῃ ;
ποὺ ἀνεβαίνει στὰ νέφη ἀπ᾽ τὸ πέλαγο
κι᾽ ἀπ᾽ τὰ νέφη στοὺς κάμπους σταλάζει ;

Μήπως ὅ,τι θαρροῦμε βασίλεμα
γλυκοχάραγμ᾽ αὐγῆς εἶναι πέρα
κι᾽ ἀντὶ νἄρθη μιὰ νύχτα ἀξημέρωτη
ξημερώνει μιὰ ἀβράδιαστη μέρα ;

Μήπως εἶναι ἡ ἀλήθεια στὸ θάνατο
κι᾽ ἡ ζωὴ μήπως κρύβῃ τὴν πλάνη ;
ὅ,τι λέμε πὼς ζεῖ μήπως πέθανε
κι᾽ ἀθάνατο ὅ,τι ἔχει πεθάνει ;

Η ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΔΩΛΙΟΝ

ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ἔρευνα

τοῦ Marc Ambroise - Rendu στὸ Lecture pour tous, Παρίσι.

ΓΙΑ ΜΙΑ φορὰ ἀκόμη τὸ πρόβλημα τῆς θανατικῆς ποινῆς συζητεῖται μὲ πάθος, ἀπὸ ἀφορμὴ τὶς πρόσφατες δικαστικὲς ἀποφάσεις, (*) ἐνῶ ἐκκρεμεῖ στὴν Ἐθνοσυνέλευσι ἕνα σχέδιο νομοθετικοῦ διατάγματος, μὲ ἕνα μοναδικὸ καὶ λακωνικὸ ἄρθρο: «Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου καταργεῖται στὴ Γαλλία. Τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Ποινικοῦ Νόμου θὰ τροποποιηθοῦν ἀνάλογα».

Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου ἀνάγεται στὰ βάθη τῶν αἰώνων. Ἡ ἀδυσώπητη δικαιοσύνη τῶν προγόνων λαῶν δὲν ἤξερε παρὰ τὸν νόμο τῶν ἀντιποίνων. «Ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος καὶ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ», λέγει μὲ φρικιαστικὴ συντομία ἡ Βίβλος. Εἶναι ἀμφίβολον ἂν οἱ Ἰουδαῖοι, ποὺ μετεβίβασαν τὸ νόμο τους στοὺς πολιτισμοὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, τὸν ἐφήρμοσαν σ' ὅλη τὴ φρικαλεότητα. Ἦταν ὅμως δόγμα, πὼς τὸ αἷμα πλύνεται μονάχα μὲ αἷμα. Ὑπῆρχαν τότε τέσσαρα εἴδη ἐκτελέσεων: Λιθοβολισμὸς ἀπὸ τὸν ὄχλο, ἀποκεφαλισμὸς ἀπὸ τὸν δήμιο, πυρὰ ἢ στραγγαλισμός. Γιὰ νὰ γλυκάνουν ὅμως τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῶν καταδίκων, ἐσυνήθιζαν νὰ τοὺς δίνουν ἕνα ναρκωτικὸ ποτό.

Στὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐσυνηθίζετο ἡ κρεμάλα καὶ ὁ ἀποκεφαλισμός, ὁ ἠπιώτερος θάνατος εἶν' ἐκεῖνος ποὺ ἐδόξασε τὸν Σωκράτη, μὲ τὸ κώνειον. Ἀλλὰ τὴν ἴδια ἐποχή, ὁ Πλάτων, δραματιζόμενος τὴν ἰδεώδη Πολιτεία του, ἔγραφε: «Νὰ τιμωροῦν καὶ νὰ πλήττουν τοὺς ἐνόχους, ἀλλὰ νὰ μὴ ξεχνοῦν πὼς εἶναι ἄνθρωποι κι' αὐτοί. Ὁ νόμος πρέπει νὰ τοὺς σώζη, ὄχι νὰ τοὺς ἀπολλύη. Σωτηρία τοῦ ἐνόχου, εἶναι ἡ ἀναμόρφωσίς του. Ἡ ἐκδίκησις εἶναι ὕβρις γιὰ τὸ Νόμο». Κατὰ τὴν γνώμη του, οἱ ἐγκληματίαι ἔπρεπε νὰ ἀπομονοῦνται καὶ νὰ παρακολουθοῦνται μὲ ἐπιμέλεια. Οἱ δικασταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς δίνουν συμβουλὲς καὶ παροτρύνσεις, προσπαθώντας νὰ τοὺς θεραπεύσουν σὰν ἀσθενεῖς. Οἱ θεραπευόμενοι θὰ γύριζαν στὴν κοινωνία, μόνον οἱ ἀθεράπευτοι θὰ ἐθανατοῦντο. Ἀλλά, οἱ δικασταὶ οἱ ἴδιοι δὲν θὰ ἀπήγελλαν ποτὲ αὐτὴ τὴν ἀνεπανόρθωτη ποινή.

(*) Κύτταξε στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», Χρονικὰ σελ. 85—86.

Αἱ ἐκτελέσεις, θέαμα

Οἱ Ρωμαῖοι, μὲ τὴν στρατιωτικὴ νοοτροπία, ἐπενόησαν διαφόρους τρόπους ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τοῦ ἐγκλήματος τοῦ μελλοθανάτου. Τοὺς ἐγκρέμιζαν ἀπὸ τὴν Ταρπηΐα Πέτρα, τοὺς ἐμαστίγωναν μέχρι θανάτου, τοὺς ἔπνιγαν σὲ νερό, τοὺς παρέδιδαν στὰ θηρία, τοὺς ἐστραγγάλιζαν ἢ τοὺς ἐσταύρωναν. Ὁ θάνατος ἦταν γι' αὐτοὺς ἕνα παιγνίδι, σχεδὸν πασατέμπος. Καὶ ἦταν ἕνα θέαμα γιὰ τὸν λιχούδικο λαό.

Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐζύγιζε πολὺ ἐλαφρά. Ὁ δούκας τῆς Ἄλμπα, στὸν 18ον αἰῶνα, ἐκαυχᾶτο ὅτι εἶχεν ἐκτελέσει στὸ πέρασμά του ἀπὸ τὶς Κάτω Χῶρες 18.000 αἱρετικούς.

Αἱ ἐκτελέσεις, σπατάλη!

Ὁ πρῶτος, μετὰ τὸν Πλάτωνα, ποὺ ὕψωσε φωνὴ κατὰ τῶν ἐκτελέσεων ἦταν ὁ Θωμᾶς Μῶρους, ἀλλὰ γιὰ τελείως διαφορετικοὺς λόγους. Ἦταν μέγας καγκελλάριος τῆς Ἀγγλίας στὰ 1518 καὶ προεκάλεσε σκάνδαλο γράφοντας ὅτι ὁ φόνος ἑνὸς καταδίκου ἦταν... σπατάλη. Θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὴν γνώμη του, νὰ μετατρέπεται ὁ κατάδικος εἰς δοῦλον καὶ νὰ ἐργάζεται. Ἀλλά, τόσο λίγο συγκινήθηκε ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς ὁ Ἑρρῖκος ὁ 8ος, ὥστε ἀπεκεφάλισε τὸν καγκελλάριό του ἐπειδὴ ἀρνήθηκε νὰ παραστῆ στὴν στέψι τῆς Ἄννας Μπολεϋν.

Ποικιλία ἐκτελέσεων

Στὴ Γαλλία, ἀπὸ τοῦ Μεσαιῶνος, ἡ θανατικὴ ποινὴ ἐξετελεῖτο κατὰ 4 τρόπους. Γιὰ τοὺς εὐγενεῖς, ἀποκεφαλισμὸς μὲ σπαθί. Ὅταν ὁ δήμιος κατώρθωνε νὰ κόψη τὸ κεφάλι μεμιᾶς, τὸν ἐζητωκραύγαζαν. Σύμφωνα μὲ μιὰ δεισιδαιμονία, τὸ ρόφημα αἵματος ἐκτελουμένων ἐθεράπευε τὴν ἐπιληψία καὶ πάντοτε συνηθροίζοντο ἀσθενεῖς γύρω ἀπὸ τὰ ἰκριώματα.

Γιὰ τὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὶς γυναῖκες, ἦταν ἡ ἀγχόνη. Τοὺς φονιάδες καὶ τοὺς βιαστάς, τοὺς ἔδεναν στὸν τροχό. Ὁ δήμιος, φορώντας κόκκινη κουκούλα τοὺς ἔσπαγε τὰ κόκκαλα μὲ λοστοὺς καὶ στὸ τέλος, γιὰ νὰ γίνη σωστὴ δουλειά, ἔκαιγε τὰ πτώματα. Ἡ πυρὰ ἐπεφυλάσσετο στοὺς πατροκτόνους, τοὺς φαρμακευτάς, τοὺς ἐμπρηστάς. Ἀντίθετα μὲ τὴν ἐντύπωσι ποὺ ἔχει δημιουργηθῆ ἀπὸ τὶς λιθογραφίες, τοὺς καταδίκους τοὺς ἔβαζαν στὸ μέσον τῶν ξύλων κι' ὄχι στὴν κορυφή. Μόνον τὸ κεφάλι τους ἐξεῖχε λίγο ἀπὸ τὰ ξῦλα.

Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ἐκτελέσεων, τὰ πτώματα δὲν ἐνεταφιάζοντο στὰ κοιμητήρια. Ἡ ὕστατη αὐτὴ ποινὴ εἶχε θρησκευτικοὺς λόγους: ἡ ἀνάστασις σωμάτων ἐνταφιασμένων ἔξω ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα γινόταν ἀβεβαία...

Ἐκτελέσεις ζώων

Τόσο βαθειὰ εἶχε διαποτίσει τὰ ἤθη ὁ νόμος τῶν ἀντιποίνων, ὥστε ἡ θανατικὴ ἐκτέλεσις ἐπεκτεινόταν καὶ στὰ ζῶα. Στὰ 1385, μιὰ γουροῦνα ποὺ εἶχε ποδοπατήσει μέχρι θανάτου ἕνα παιδάκι κατεδικάσθη εἰς ἀπαγχονισμόν. Τῆς φόρεσαν... ἀνθρώπινα ροῦχα, τὴν ὡδήγησαν στὸ δικαστήριο, τῆς διώρισαν συνήγορο ὑπερασπίσεως καὶ τὴν ἐδίκασαν μὲ ὅλους τοὺς τύπους. Ὁ γραμματεὺς ἐδιάβασε τὴν ἀπόφασι, γραμμένη σὲ περγαμηνή. Ὁ δήμιος ἔδεσε τὰ πόδια κι' ὕστερα πέρασε τὴ θηλειὰ στὸ λαιμὸ τοῦ ζώου. Ἕνα μεγάλο πλῆθος παρέστη στὴν ἐκτέλεσι. Οἱ μανάδες εἶχαν πάει καὶ τὰ παιδιά τους καὶ τὰ σήκωναν ψηλά, μὴ χάσουν τὸ θέαμα.

Τρία χρόνια ἀργότερα, ἐκρέμασαν στὴν Ντιζὸν ἕνα ἄλογο, ποὺ εἶχε σκοτώσει τὸν κύριό του μὲ μιὰ κλωτσιά. Στὸ Σαβινύ, στὰ 1457, κατεδικάσθη πάλι μιὰ γουροῦνα μὲ 6 γουρουνάκια γιὰ τὸ φόνο ἑνὸς παιδιοῦ. Ἀλλὰ τὰ γου-

ρουνάκια ἀπηλλάγησαν, λόγῳ ἀμφιβολιῶν. Μετὰ τὸν 18ον αἰῶνα, κόπηκε αὐτὴ ἡ συνήθεια.

Ἐξακολουθοῦσαν ὅμως αἱ ἐκτελέσεις ἀνθρώπων. Οἱ κρεμάλες ἦσαν τόσο συνηθισμένες, ὥστε οἱ πρῶτοι ὁδηγοὶ ταξιδιωτῶν τὶς ἀνέφεραν ὡς ὁδόσημα.

Ὁ ὄχλος ἀπέδιδε τεράστια σημασία στὴν παρακολούθησι τῶν ἐκτελέσεων. Στὰ 1807, πάνω ἀπὸ 40.000 ἄτομα παρέστησαν στὸν ἀπαγχονισμὸ δύο φημισμένων ἐγκληματιῶν: τοῦ Χολογουαίη καὶ τοῦ Χάγκερτυ. Καὶ ἐπηκολούθησαν τέτοιες σκηνὲς βιαιότητος, ὥστε ἔμειναν στὸν τόπο 100 νεκροί.

Ἡ βόμβα τοῦ Βεκαρία

Στοὺς σύγχρονους πολιτισμένους ἀνθρώπους φαίνεται ἀκατανόητη αὐτὴ ἡ δημοσιότης τῶν ἐκτελέσεων. Νὰ πῶς τὴν ἐδικαιολογοῦσε στὰ 1766 ὁ δικηγόρος Ἀντουὰν Σερβάν:

«Στήνετε ἰκριώματα, ἀνάβετε φωτιές, σέρνετε τοὺς καταδίκους στὶς δημόσιες πλατεῖες, προσκαλεῖτε μὲ κήρυκες τὸν λαό... Θὰ συνηθίσουν νὰ βλέπουν στὸν κατάδικο τὸν ἐχθρό τους καὶ νὰ δικαιολογοῦν τὴν σκληρότητα τῶν νόμων... Τὰ μικρὰ παιδιὰ θ' ἀποκομίσουν τρομερὲς εἰκόνες γιὰ τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν τιμωρία του, θὰ ἀποκτήσουν σεβασμὸ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὴν πατρίδα...».

Ὁ Σερβὰν ἀπεστρέφετο μόνο τὰ βασανιστήρια. Ὁ Βολταῖρος, ποὺ ἦταν φίλος του, ὑπεστήριζε τὶς ἰδέες τοῦ Μώρους, ἀλλὰ ὁ Μοντεσκιέ, ὁ Ρουσσώ, ὁ Ντιντερὸ καὶ οἱ ἄλλοι ἐγκυκλοπαιδισταὶ ἐδέχοντο τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου ὡς καθεστώς.

Στὰ 1765 ἐξερράγη ἡ «βόμβα» ὑπὸ μορφὴν μικροῦ βιβλίου μὲ τὸν ἀνώδυνο τίτλο: «Περὶ ἀδικημάτων καὶ ποινῶν». Συγγραφεὺς του ἦταν ἕνας ἄγνωστος τότε: ὁ μαρκήσιος Μπονεσάνα ντὲ Βεκαρία, ἀπὸ τὸ Μιλᾶνο. Μόλις 26 ἐτῶν, ἦταν ἤδη μιὰ προσωπικότης. Σὲ λίγες σελίδες διετύπωνε ἕνα τρομερὸ κατηγορῶ κατὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου. Ἀπαντᾶ προκαταβολικὰ στὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπάλων του. Τὸ Κράτος, λέγει, δὲν ἔχει δικαίωμα ν' ἀφαιρῇ τὴν ζωὴ κανενὸς ὑπηκόου του. Ἡ θανατικὴ ποινὴ εἶναι κατάχρησις τοῦ δικαιώματος ἀμύνης. Εἶναι ἐπιβίωσις πρωτογόνων ἐποχῶν, γιὰ τὴν πολιτισμένη κοινωνία ἀπαράδεκτος ἀναχρονισμός. Ὡς μέσον παραδειγματισμοῦ, εἶναι ἀνωφελής. Μᾶλλον εἶναι ἐπιβλαβής, διότι «τὸ ἴδιο πνεῦμα ἀγριότητος, ποὺ ὁδηγεῖ τὸ χέρι τοῦ νομοθέτου, ὁδηγεῖ καὶ τὸν δολοφόνο». Ἡ ἀσφάλεια; Ἰσόβιος κάθειρξις μὲ ἀσφαλῆ φρούρησι, ἀρκεῖ. Ἐπὶ τέλους, ἂν θέλετε νὰ καταργήσετε τὸ ἔγκλημα, νὰ τὸ προλάβετε, ἀντὶ νὰ τὸ καταστέλλετε...

Αὐτὲς οἱ ἰδέες, ποὺ φαίνονται πολὺ ἁπλὲς σήμερα, σ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μύριζαν πυρίτιδα. Ταυτόχρονα, εἶχαν ἕνα ἀνθρώπινο ἄρωμα, ποὺ ἐνθουσίασε τὰ προοδευτικὰ πνεύματα. Τὸ ἔργο του μεταφράζεται γαλλικά, στὴν διεθνῆ γλῶσσα τῆς ἐποχῆς. Ἡ Αἰκατερίνη τῆς Ρωσσίας προσκαλεῖ τὸν Βεκαρία στὴν Πετρούπολι. Τὸ Μιλᾶνο, περήφανο γιὰ τὸ τέκνον του, δημιουργεῖ γι' αὐτὸν ἕδρα πολιτικῆς οἰκονομίας. Στὸ Παρίσι τὸν ὑποδέχεται ὁ Βολταῖρος. Οἱ διάφοροι μονάρχαι μελετοῦν τὶς ἰδέες του. Ἡ μεγάλη Αἰκατερίνη θεσπίζει τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς στὰ ἐδάφη πασῶν τῶν Ρωσσιῶν. Ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Σουηδία μεταρρυθμίζουν τὸν ποινικό τους κώδικα. Ὁ Ἰωσὴφ Β' διαγράφει τὴ θανατικὴ ποινὴ ἀπὸ τοὺς αὐστριακοὺς νόμους. Ὁ ἀδελφός του, Λεοπόλδος, μέγας δοὺξ τῆς Τοσκάνης, τὸν μιμεῖται, σὲ πέντε χρόνια. Τόσο δυνατὸ εἶναι τὸ ρεῦμα, ποὺ θαρρεῖ κανεὶς πὼς θὰ παρασύρῃ τὰ φράγματα... Στὰ 1791, ὁ νεαρὸς ἐπαναστάτης Λεπελετιὲ ντὲ Σαίν—Φαργκὼ εἰσηγεῖται τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ὁ Ροβεσπιέρρος συνηγορεῖ θερμά, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Βεκαρία. «Ζητῶ — λέγει — ἀπὸ τοὺς πληρε-

ξουσίους νὰ διαγράψουν τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸν Γαλλικὸ κώδικα. Θὰ τοὺς ἀποδείξω ὅτι εἶναι ποινὴ ἀδικωτάτη, ὅτι δὲν εἶναι σκληροτέρα, ὅτι πολλαπλασιάζει μᾶλλον, παρὰ προλαμβάνει τὰ ἐγκλήματα...». Κατεφέρθη καὶ γιὰ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκτελέσεων. «Ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας—ἐφώναξε—αὐτὲς οἱ σκηνές, ποὺ ἡ κοινωνία παραθέτει στὸν λαό, δὲν εἶναι παρὰ δειλὲς δολοφονίες». Ὡστόσο, ἡ συνέλευσις ἐψήφισε τὴν διατήρησι τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, μὲ μόνη τὴν διαφορὰ ὅτι ἐθέσπισε ὡς μέσον τὸν ἀποκεφαλισμὸ μὲ ξίφος, πάντοτε σὲ πλατεῖες. Λίγους μῆνες ἀργότερα, ἐπειδὴ οἱ δήμιοι παρεπονέθησαν ὅτι ἡ δουλειά τους εἶναι πολὺ κουραστική, διότι «δὲν συνεργάζονται οἱ ἐκτελούμενοι», ἐψηφίσθηκε ἡ χρησιμοποίησις τῆς λαιμητόμου, ἡ ὁποία ἐπῆρε τὸ ὄνομα τοῦ εἰσηγητοῦ της δόκτορος Γκιλοτέν. Τόσα κεφάλια ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὸ λεπίδι αὐτῆς τῆς μηχανῆς...

Ὁ ἀγώνας ἐξακολουθεῖ

Ἂν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις δὲν εἶχε τρομάξει, μὲ τὶς ἀκρότητες καὶ τοὺς πολέμους της, τὶς κυβερνήσεις, πολὺ πιθανὸν νὰ εἶχαν παντοῦ θριαμβεύσει οἱ ἰδέες τοῦ Βεκαρία. Πάντως, οἱ σπόροι, τοὺς ὁποίους ἔσπειρε, ξαναφύτρωσαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Στὴν Ἀγγλία, τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγῶνος γιὰ τὴν ἐξημέρωσι τοῦ αἱματηροῦ ποινικοῦ κωδικος ὁ σὲρ Σάμουελ Ρόμιλυ, στὰ 1808. Κατεδίκαζαν τότε εἰς θάνατον μὲ ἕνα ναὶ ἢ ἕνα ὄχι τοῦ κατηγορουμένου καὶ χωρὶς καμμιὰ διάκρισι περιστατικῶν. Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἦταν ἡ μόνη τιμωρία τῶν παραχαρακτῶν. Νὰ τί εἶπε ὁ δικαστὴς σ' ἕναν κατηγορούμενο, ὁ ὁποῖος κατεδικάσθη γιὰ τὴν κυκλοφορία πλαστοῦ χαρτονομίσματος μιᾶς λίρας: «Πέποιθα ὅτι ταῖς πρεσβείαις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, θέλετε λάβει ἐκεῖ ὑψηλὰ τὴν συγγνώμην, τὴν ὁποίαν ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐθνικοῦ μας νομίσματος σᾶς ἀπαγορεύει νὰ ἐλπίζετε ἐδῶ κάτω». Ὁ σὲρ Ρόμιλυ κατορθώνει ὕστερα ἀπὸ δεκαετεῖς ἀγῶνες νὰ καταργηθῆ ἡ θανατικὴ ποινὴ γιὰ μερικὰ μόνον ἀδικήματα: μετακίνησις στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν δίχως ἄδεια, κλοπὴ μπουγάδας, κλοπὴ πορτοφολιῶν. Ἀπελπισμένος γιὰ ἕνα τόσο πενιχρὸ ἀποτέλεσμα (ὑπῆρχαν ἀκόμη 227 ἀδικήματα συνεπαγόμενα θανατικὴ ποινή), ὁ Ρόμιλυ αὐτοκτονεῖ, στὰ 1818. Ἀντίπαλός του ἦταν ὁ λόρδος Ἔλενμπορω. Πεθαίνει κι' αὐτὸς σὲ ἕνα μῆνα, γιὰ ἀντίθετη ὅμως αἰτία: δὲν κατώρθωσε νὰ καταδικασθῆ ἕνας κατηγορούμενος...

Ἀλλὰ ὁ ἀγώνας ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ σὲρ Ρόμιλυ. Στὰ 1851 ἡ Ἀγγλία ἔχει περιορίσει τὴν θανατικὴ ποινὴ γιὰ τέσσαρα μόνον ἀδικήματα: φόνος, προδοσία, ἐμπρησμός, πειρατεία.

Στὴ Γαλλία, ὁ κῶδιξ τοῦ 1791 περιελάμβανε 115 ἀδικήματα ἄξια θανάτου. Ὁ Ναπολεόντειος κῶδιξ τὰ περιορίζει σὲ 27. Στὰ 1830, ἐνῶ τὰ ὁδοφράγματα στὸ Παρίσι κόβουν ἀκόμη τὴν συγκοινωνία, ὁ κόμης Σὰρλ ντὲ Τρασύ, καταθέτει νομοσχέδιο περὶ καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ὁ Λαμαρτῖνος συνθέτει ἕνα ἐνθουσιαστικὸ ποίημα. Ὁ Λουδοβῖκος—Φίλιππος εἶναι ἕτοιμος νὰ κλίνη, ἀλλὰ τὸν ἐμποδίζουν οἱ δικαστικοί. Τοῦ ὑποβάλλουν ἕνα σχέδιο «προοδευτικῆς καταργήσεως» τῆς ποινῆς. Πῶς; Τὰ ἀδικήματα περιορίζονται σὲ 16 μόνον. Καί, γιὰ πρώτη φορά, δὲν θὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἐσχάτη τῶν ποινῶν ἀδιάκριτα στοὺς ἐνόχους, παρὰ μόνον ὅταν συντρέχουν «ἐπιβαρυντικὲς περιπτώσεις», αὐτὸ ποὺ λέγεται σήμερα «συνθῆκαι διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος ἰδιαζόντως ἀπεχθεῖς». Δὲν θ' ἀρκῆ πλέον τὸ ἔγκλημα γιὰ νὰ ἀπαγγελθῆ θανατικὴ ποινή...

Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ ρίχνεται κι' αὐτὸς στὸν ἀγώνα. Μὲ τὸν γνώριμο λυρισμό του, στιγματίζει τὴν θανατικὴ ποινή: «Τί, λοιπόν; Τὸ σκάφος εἶναι σὲ τέτοια χάλια, ποὺ τὸ βαραίνει ἕνας ἄνθρωπος παραπά-

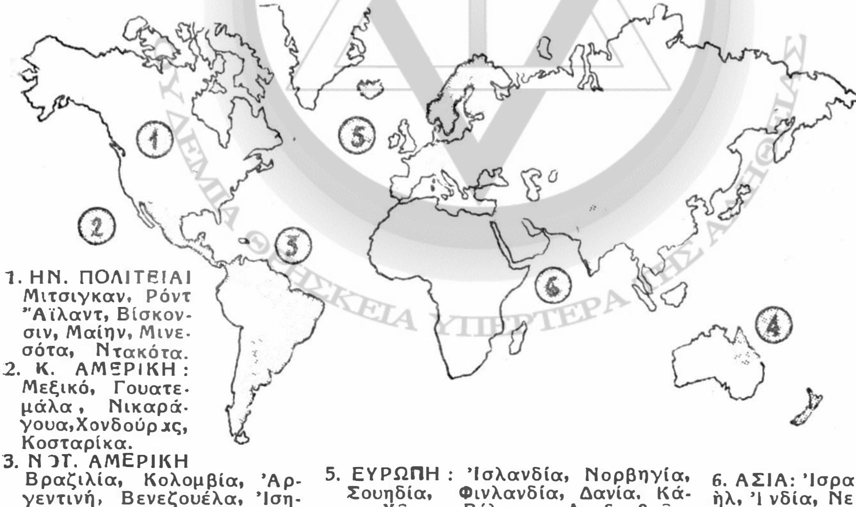
νω; Ἕνας ἐγκληματίας ποὺ μπορεῖ νὰ μετανοήσῃ, βαραίνει τόσο πολὺ τὴν κοινωνία, ποὺ βιάζεται νὰ τὸν ξεφορτωθῆ, ρίχνοντας ἀπὸ τὸ κατάστρωμα στὸ σκοτάδι τῆς ἀβύσσου, ἕνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ;».

Ὁ πυρσὸς τῆς καταργήσεως τῆς ποινῆς περνάει ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά. Στὰ 1870 τὸν ὑψώνει ὁ Ζύλ Σιμόν, ἀλλὰ χωρὶς τελειωτικὸ ἀποτέλεσμα. Κάθε φορά, ἀφαιροῦνται, ἁπλῶς, ἀπὸ τὸν δήμιο μιὰ κατηγορία καταδίκων. Ἀλλά, σημειώνεται καὶ ὀπισθοχώρησις. Στὰ 1950, τὰ θανάσιμα ἀδικήματα γίνονται 11 ἀπὸ 7 καὶ προστίθεται, γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ ἕνα αἰῶνα, ἡ κλοπὴ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ ὅπλων.

Ἡ ποινὴ περιορίζεται

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ κατοχὴ ἔφεραν στὴν Εὐρώπη μιὰ φοβερὴ αὔξησι τῶν ἐκτελέσεων, τόσο γιὰ πολιτικοὺς λόγους, ὅσο καὶ διὰ ἀδικήματα τοῦ κοινοῦ δικαίου. Ἀλλά, μὲ τὴν εἰρήνη ἐπανέρχεται βαθμηδὸν ἡ ἠρεμία. Λίγες θανατικὲς καταδίκες, λιγώτερες ἐκτελέσεις.

Τὸ Ἰσραήλ, ἡ Αὐστρία, ἡ Σουηδία, ἡ δυτικὴ Γερμανία προσχωροῦν στὴν ὑπόθεσι τῆς καταργήσεως. Στὴν Ἀγγλία, στὰ 1955 ὁ διάσημος συγγραφεὺς Ἄρθουρ Καῖστλερ ἀρχίζει μιὰ καμπάνια. Στὸν ἱσπανικὸ ἐμφύλιο πόλεμο εἶχε φυλακισθῆ ἀπὸ τὸν φρανκίστα στρατηγὸ Κέϊπο ντὲ Λιάνο. Κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ γνώρισε τὴν ἀγωνία τοῦ ἀπομονωτηρίου. Κάθε αὐγή, ἑτοιμαζόταν γιὰ τὸν τουφεκισμό του καὶ ἄκουγε νὰ πεθαίνη κάποιος ἀπὸ τοὺς συντρόφους του τῆς φυλακῆς. Ἐγλύτωσε ἀπὸ τὸν δήμιο, ἀλλὰ δὲν τὸν συγχωρεῖ. Ἡ ἀγγλικὴ κοινὴ γνώμη συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν καταγγελία ὅτι μόνον ἡ Βρετανία, μὲ τὴν Γαλλία καὶ τὴν Ἱσπανία, διατηροῦν σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη τὴν θανατικὴ ποινή. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ψηφίζει τὴν κατάργησι, ἀλλὰ ἐπεμβαίνει ἡ βουλὴ τῶν λόρδων ὑπὲρ ἑνὸς συμβιβασμοῦ: Μόνον τρία εἴδη ἀδικημάτων θὰ τιμωροῦνται μὲ θάνατο καὶ ἐφόσον συντρέχουν

1. ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ Μιτσιγκαν, Ρόντ Ἄϊλαντ, Βίσκονσιν, Μαίην, Μινεσότα, Ντακότα.
2. Κ. ΑΜΕΡΙΚΗ: Μεξικό, Γουατεμάλα, Νικαράγουα, Χονδούρας, Κοσταρίκα.
3. ΝΟΤ. ΑΜΕΡΙΚΗ Βραζιλία, Κολομβία, Ἀργεντινή, Βενεζουέλα, Ἰσημερινός, Οὐρουγουάη.
4. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ—ΑΣΙΑ: Κουήνσλανδ, Νέα Ζηλανδία.
5. ΕΥΡΩΠΗ: Ἰσλανδία, Νορβηγία, Σουηδία, Φινλανδία, Δανία, Κάτω Χῶραι, Βέλγιον, Λουξεμβοῦργον, Γερμανία, Αὐστρία, Ἑλβετία, Ἰταλία, Πορτογαλία.
6. ΑΣΙΑ: Ἰσραήλ, Ἰνδία, Νεπάλ καὶ Γάβα

Ὁ χάρτης αὐτὸς εἶναι τὸ καλύτερο ἐπιχείρημα τῶν ἀντιπάλων τῆς θανατικῆς ποινῆς. 35 Κράτη 300 ἑκατομμυρίων κατοίκων ἔχουν καταργήσει τὴν θανατικὴ ποινή, χωρὶς νὰ αὐξηθῆ ἡ ἐγκληματικότης.

ἐπιβαρυντικὲς περιπτώσεις. Τὸ Ἐργατικὸ κόμμα ὑποσχέθηκε ὅτι, ὅταν ἀνεβῆ στὴν ἐξουσία, θὰ καταργήση ὁλότελα τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου. «Στὴν Ἀγγλία, εἶπε ὁ Καῖστλερ, ἡ μάχη κερδήθηκε».

Ὑπὲρ καὶ κατὰ

Στὴ Γαλλία, οἱ τελευταῖες ἀποφάσεις ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτυχθοῦν γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ὀπαδῶν καὶ ἀντιπάλων τῆς θανατικῆς ποινῆς.

Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ θάνατος καὶ τίποτε ἄλλο δὲν φοβίζει τοὺς κακοποιούς. Καὶ ὅμως ὁ καθημερινὸς τύπος εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἐγκλήματα, ποὺ διεπράχθησαν δίχως τὸν φόβο τοῦ θανάτου. Οἱ κατάδικοι, ποὺ ἔστελναν ἄλλοτε στὴν Γουϊάνα, ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἐγκληματοῦν. Ὁ διοικητὴς τῆς ἀποικίας, γιὰ νὰ προκαλέση ἐντυπώσεις, συνάθροιζε τοὺς καταδίκους γύρω ἀπὸ τὸ ἰκρίωμα, κάθε φορὰ ποὺ θὰ γινόταν ἐκτέλεσις. Ἀλλά, τὸ παράδειγμα δὲν ἔφερε κανένα ἀποτέλεσμα. Στὸ τέλος, κι' ὁ ἴδιος ὁ δήμιος, ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ὑπηρεσίας, ἐχρησιμοποίησε τὸ λεπίδι δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ μαχαίρωσε κάποιον συγγενῆ του. Ξανανέβηκε στὸ ἰκρίωμα, ἀλλὰ γιὰ στερνὴ φορά...

Μιὰ βρετανικὴ στατιστικὴ τοῦ 1900 ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ 250 ἀπαγχονισθέντων, 170 εἶχαν παραστῆ πρὶν σ' ἐκτέλεσι. Στὰ 1886, ἐπὶ 167 καταδίκων εἰς θάνατον ποὺ ἐκρατοῦντο στὶς φυλακὲς τοῦ Μπρίστολ, οἱ 164 εἶχαν παρακολουθήσει ἀπαγχονισμούς.

Ὁ καθηγητὴς Ντονεντιὲ ντὲ Βάμπρ ἀναφέρει ὅτι μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1885 καὶ 1897 ἔγιναν 4066 δολοφονίες. Στὴν δεκαετία τῶν προέδρων δημοκρατίας Λουμπὲ καὶ Φαλλιέρ, οἱ ὁποῖοι ἀπένειμαν ἀθρόως χάρι στοὺς καταδίκους, οἱ φόνοι, ἀντὶ νὰ αὐξηθοῦν, λιγόστεψαν στὸ μισό: 2.600 σὲ δέκα χρόνια.

Σὲ ὅσες χῶρες κατηργήθη ἡ θανατικὴ ποινή, δὲν ἐσημειώθη αὔξησις τῆς ἐγκληματικότητος. Ἡ βρετανικὴ βασιλικὴ ἐπιτροπὴ ἐρεύνης συνεκέντρωσε πειστικὰ στοιχεῖα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο. Εἶναι πλέον ἐκτὸς ἀμφισβητήσεως ὅτι ἐγκληματικότης καὶ θανατικὴ ποινὴ εἶναι δύο πράγματα ἄσχετα μεταξύ τους.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀσφάλεια, αὐτὸ τὸ κοινότατο ἐπιχείρημα, ἡ στατιστικὴ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν κινδυνεύει ἀπὸ τὴν κατάργησι τῆς ποινῆς. Ἀπαντώντας σ' ἐρωτήματα τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς δικαίου, ἡ Ἀγγλία ἐπληροφόρησε ὅτι ἐπὶ 112 φονέων ἀπολυθέντων ὕστερα ἀπὸ 20ετῆ δεσμά, μόνον ἕνας ἔκαμε δεύτερο ἔγκλημα. Καμμιὰ ἄλλη χώρα δὲν εἶχε ν' ἀναφέρη οὔτε ἕνα τέτοιο κροῦσμα. Ἀντίθετα, ἐβεβαίωσαν πὼς οἱ φονεῖς, μετὰ τὴν ἔκτισι τῆς ποινῆς τους, δὲν εἶχαν ἄλλη σχέσι μὲ τὴν δικαιοσύνη. Ὑποτροπὴ παρατηρεῖται μόνο στοὺς κλέφτες καὶ ἀπατεῶνες. Μπορεῖ λοιπὸν ἡ ἀσφάλεια νὰ ἱκανοποιηθῆ μὲ τὰ ἰσόβια δεσμά. Δὲν τῆς χρειάζονται πτώματα.

Ἡ θανατικὴ ποινὴ ἀποτελεῖ δικαίωμα;

Μιὰ ποινὴ ποὺ δὲν προλαμβάνει τὸ ἔγκλημα καὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀσφάλεια ὀνομάζεται ἐ κ δ ί κ η σ ι ς. Εἶναι βαθειὰ ριζωμένη αὐτὴ ἡ ἀκατανίκητη ἐπιθυμία νὰ πάρη κανεὶς αἷμα γιὰ αἷμα. Ξυπνάει σὲ κάθε εὐκαιρία. Πόσες φορὲς δὲν ἀκούγονται μέσα στὰ δικαστήρια κραυγὲς «θάνατος!» ποὺ μᾶς γυρίζουν δύο χιλιάδες χρόνια πίσω... Ἡ Δικαιοσύνη δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ἐκφράζη αὐτὸ τὸ βίαιο αἴσθημα, κληρονομία τοῦ νόμου τῶν ἀντιποίνων. Ἡ θανατικὴ ἐκτέλεσις πρέπει νὰ ἀνταποδώση τὸν φόνο. Εἶναι ἡ βραδεῖα ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς περὶ νομίμου ἀμύνης.

Νὰ τὶ ἔγραψε ὁ δήμιος Ὄμπρεχτ, σ' ἕναν ἀστὸ ποὺ τοῦ ἀρνήθηκε τὴν κόρη του:

«Εἶσθε ἐνάντιος στὴν θανατικὴ ποινὴ καὶ τὸ ἐκδηλώνετε ἀρνούμενος τὸ χέρι τῆς κόρης σας σ' ἕναν

δήμιο. Εἶναι μιὰ ἄποψις. Ἀλλά, ἐάν, γυρίζοντας σπίτι σας, βρίσκατε τὴ γυναίκα σας σκοτωμένη, τὴν κόρη σας στραγγαλισμένη, καὶ τὸν δολοφόνο ἀκόμη μέσα στὸ σπίτι σας, τί θὰ κάνατε; Ἂν ἔχετε στὴν τσέπη περίστροφο, θὰ τραβήξετε ἢ ὄχι;».

Κι' ὅμως, στὴν ἔρευνα ποὺ ἔκαμε τὸ «Φιγκαρὸ» στὰ 1953, ἕνας Λυωνέζος ἀπήντησε ἔτσι:

«Ἐσχάτως, εἶχα τὴν ἀτυχία νὰ χάσω ἕνα πολυαγαπημένο πρόσωπο, κρεουργημένο ἀπὸ ἕναν ληστή. Ὁ δράστης συνελήφθη καὶ θὰ δικασθῆ. Τὸ ἔγκλημά του στερεῖται ἐλαφρυντικῶν. Κι' ὅμως, ἂν ἤμουν ἔνορκος, δὲν θὰ τὸν κατεδίκαζα εἰς θάνατον. Ὁ λόγος; Ἡ συνείδησίς μου ἀντιτίθεται στὸν νόμο τῶν ἀντιποίνων. Τὸ Εὐαγγέλιο καταδικάζει αὐτὴν τὴν φρικτὴ τιμωρία, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ὑποκαθιστᾶ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ κρίνη τὸν πλησίον του δίχως ἔλεος».

Γιὰ νὰ δοῦμε, λοιπόν, τὶ λένε οἱ θεολόγοι: Ἡ κοινωνία ἔχει δικαίωμα νὰ σκοτώνη;

Ὁ Ρ. Τεσσόν, καθηγητὴς τῆς ἐφηρμοσμένης ἠθικῆς στὸ Καθολικὸ Ἰνστιτοῦτο Παρισίων, ἀπαντᾶ: «Ἡ κοινωνία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀμύνεται διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου κατὰ πάσης βαρείας προσβολῆς στὴν κοινωνικὴ τάξι. Δὲν ὑπάρχει τίποτε στὴν καθολικὴ δογματική, ποὺ νὰ ἀπαγορεύη αὐτὴν τὴν κύρωσι».

Ὁ πάστωρ Μὰρκ Μπενιέ, πρόεδρος τῆς Προτεσταντικῆς ὁμοσπονδίας, διαφωνεῖ: «Θὰ πῶ ἁπλῶς— καὶ ἂς διαφωνήσω μὲ λίαν ἀξιοσεβάστους θεολόγους—ὅτι ὁ Θεὸς μόνος εἶναι ὁ κύριος τῆς ζωῆς μας. Δὲν εἶναι ἁρμοδία ἡ κοινωνία νὰ Τὸν ὑποκαταστήση καὶ ν' ἀποφασίση, μέσῳ κακουργιοδικείων, πότε θὰ τὴν τερματίση».

Ἐξ ἄλλου, ὑπάρχει καὶ ἡ δικαστικὴ πλάνη. Στὴν Γαλλία, ἐκαρατομήθη ὁ Μπαρανιὸν γιὰ τὸν φόνο φίλου του, τὸν ὁποῖον ἔτρεξε νὰ βοηθήση, ὅταν τοῦ ἐπετέθη ἕνας ληστής. Τὸ θῦμα εἶχε φωνάξει «Μπαρανιόν, μὲ σκοτώνουνε!» Ἀλλά, μίλησε σὲ τοπικὴ διάλεκτο. Οἱ γείτονες νόμισαν πὼς ἄκουσαν: «Ὁ Μπαρανιὸν μὲ σκοτώνει!» Δέκα χρόνια ἀργότερα, ἕνας ἑτοιμοθάνατος ἐξωμολογήθηκε τὸ ἔγκλημα, ποὺ εἶχε στείλει ἕναν ἀθῶο στὴ λαιμητόμο.

Στὴν Ἀγγλία, ὁ σωφὲρ Ἥβανς ἐκρεμάσθηκε γιὰ φόνο τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴν εἶχε σκοτώσει ὁ Κρίστι καὶ τὸ ὡμολόγησε ὅταν τὸν ἔπιασαν γιὰ ἄλλα ἐγκλήματα.

Οἱ ἀντίπαλοι τῆς καταργήσεως δὲν παύουν τὸν ἀγῶνα. Γιὰ νὰ μὴν ἐκτελεσθῆ ἕνας ἀθῶος, σὲ ἐλάχιστες περιπτώσεις, θὰ πρέπει— λέγουν— νὰ καταδικάζωνται οἱ πραγματικοὶ ἔνοχοι νὰ σαπίζουν μέσα σ' ἕνα σκοτεινὸ κελλὶ καὶ νὰ ἀργοπεθαίνουν, ἀντὶ νὰ τοὺς καθαρίζουν μιὰ καὶ καλή; Γιατὶ νὰ τοὺς φυλᾶνε; Μὴ διορθωθοῦν;

Ἐν τούτοις οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες πιστεύουν ὅτι ὁ φονεὺς διαπράττει ἕνα ἀδίκημα παθολογικό. Βεβαίως, δὲν εἶναι τρελλός, ἀλλὰ οὔτε καὶ τελείως ὑγιής. Ἡ κοινωνία δὲν προστατεύεται κόβοντας κεφάλια. Χρειάζεται νὰ ἐμβαθύνη στὰ αἴτια τῶν ἐγκλημάτων. Οἱ νεώτεροι ψυχίατροι ἀρνοῦνται τὴν ἀπόλυτη εὐθύνη τῶν δραστῶν οἱουδήποτε ἀδικήματος.

Ἐὰν λοιπόν, ἡ ἠλεκτρικὴ καρέκλα ἢ ἡ ἀγχόνη δὲν σταματοῦν τὸ χέρι τοῦ δολοφόνου, ἐὰν ὁ θάνατος τοῦ ἐνόχου δὲν ὠφελεῖ στὴν ἀσφάλειά μας, ἐάν, ἀντιθέτως, ἡ φυλακὴ ἀποτρέπει τὴν πλάνη καὶ συντελεῖ σὲ ἀναμόρφωσι τοῦ ἐνόχου, τὶ μένει ἀπὸ τὴν θανατικὴ ποινή;

Μιὰ ἐκδίκησις, τίποτε ἄλλο.

Ὁ Ἀλμπὲρ Καμὺς (Βραβεῖον Νόμπελ λογοτεχνίας), μὲ τὸ τελευταῖο βιβλίο του «Σκέψεις γιὰ τὴν γκιλοτίνα», συμπεραίνει: «Οὔτε στὴν καρδιὰ τῶν ἀτόμων, οὔτε στὰ ἤθη τῶν κοινωνιῶν, θὰ ὑπάρξη βιώσιμη εἰρήνη, ἂν δὲν τεθῆ ὁ θάνατος ἐκτὸς νόμου».

Μιὰ ἔρευνα στὴν Ἑλλάδα

Σὰν ἀπήχησις τῆς ἀναταραχῆς τῆς Γαλλίας γιὰ τὴν κατάργησι τῆς θανατικῆς ποινῆς, ὑπῆρξε ἡ μεγάλη ἔρευνα ποὺ ἔκαμε ὁ γνωστὸς λογοτέχνης καὶ κριτικὸς κ. Ρένος Ἀποστολίδης ἀπὸ τὶς στῆλες τῆς «Ἐλευθερίας» (9-16 Μαρτίου).

Μίλησαν διακεκριμένοι διανοούμενοι, ἀνώτεροι δικαστικοί, νομομαθεῖς, πολιτικοὶ καὶ λογοτέχνες. Θὰ παραθέσουμε σύντομη περίληψη τῶν ἀπόψεων, ποὺ διετύπωσε ὁ καθένας:

Θεμιστοκλῆς Τσάτσος

πρώην ὑπουργὸς

Ὡς ὑπουργὸς δικαιοσύνης ἐδημοσίευσε τὸν νέον ποινικὸν κώδικα. Συνεπῶς, εἶναι κεκηρυγμένος ὑπὲρ ἐφαρμογῆς τῆς θανατικῆς ποινῆς μόνον «ἂν τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν γένει περιστάσεις, καθιστῶσι τὴν πρᾶξιν ἰδιαζόντως ἀπεχθῆ, ἢ ἂν ὁ δράστης εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν».

Ἠλίας Βενέζης

Ἀκαδημαϊκὸς

«Ὄχι! Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ θανατικὴ ποινή. Ἡ Πολιτεία δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδικῆται σύμφωνα μὲ τὸν ἑβραϊκὸ νόμο: μὲ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ. Ἡ χριστιανική μας ἀγωγὴ δὲν ἐπιτρέπει αὐτὸν τὸν ὑπολογισμένο, ἐν ψυχρῷ, θάνατο, Ἡ κάθαρση ἑνὸς φόνου πρέπει νὰ γίνεται μὲ ἄλλον τρόπο: Ἡ πολιτεία νὰ ἀπομονώσῃ ἀπ' τὸν κορμὸ τῆς κοινωνίας τὸν ἔνοχο καὶ νὰ τὸν καταδικάζῃ νὰ θυμᾶται καὶ νὰ μεταμελῆται ἰσοβίως. Νὰ τὸν θάβῃ ζωντανό, ὥσπου νὰ ἔρθῃ ὁ φυσικός του θάνατος...

Ἀλλά... «Οἱ πόλεμοι καὶ οἱ κατοχὲς καὶ οἱ ἀνταρσίες ἀποδεσμεύσανε τὰ ἔνστικτα, κάμανε φτηνὴ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, κάμανε τὸ αἷμα νὰ μὴ προκαλῇ φόβο. Τὸ βλέπουμε καθημερινά: Ἀποτρόπαια ἐγκλήματα γίνονται γιὰ αἰτίες μηδαμινές, σχεδιασμένα καὶ ὑπολογισμένα μὲ τρόπο ἀνατριχιαστικό. Δὲν θὰ ἀμυνθῇ λοιπὸν ἡ κοινωνία ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ κύματος;... Ἂς μὴ γελιόμαστε: Τὸ μόνο ποὺ τρέμει ὁ ἄνθρωπος. καὶ ὁ ἐγκληματίας τὸ μόνο ποὺ φοβᾶται εἶναι νὰ μὴν τὸν σκοτώσουν... Τὸ λέω αὐτό, ἀφοῦ ἐξομολογηθῶ ὅτι θὰ μοῦ ἦταν ἀδύνατο, ἂν ἤμουν δικαστής, νὰ ἀπαγγείλω μιὰ καταδίκη σὲ θάνατο».

Δ. Κιουσόπουλος

τ. πρωθυπουργός, Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου

«Θὰ ἦτο λίαν παρακεκινδυνευμένον ἂν ὑπὸ τὰς σημερινὰς γενικὰ συνθήκας ἀπεκλείαμεν τὴν θανατικὴν ποινὴν ὡς μέσον ποινικοῦ κολασμοῦ διὰ τὰ βαρύτερα τουλάχιστον ἐγκλήματα. Διότι εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν δὲν ἀπέτρεψεν, ὡς ὑποστηρίζεται, εἰδεχθεῖς ἐγκληματίας ἀπὸ τὴν ἐγκληματικὴν των ἐνέργειαν, εἶναι ὅμως, ἐξ ἴσου βέβαιον, ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποκλείσῃ καὶ τὸ ἀντίθετον: Ὅτι, δηλαδή, ἕνας μεγαλύτερος ἀριθμὸς ὑποψηφίων ἐγκληματιῶν τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐγκατέλειψαν τὴν ἐγκληματικήν των πρόθεσιν, ἀκριβῶς διότι ἐν τῇ σταθμίσει τῶν συνεπειῶν ταύτης ὑπερίσχυσεν ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν».

Φαίδων Βεγλερῆς

καθηγητὴς Διοικ. Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

«Χωρὶς κανένα δισταγμόν, καμμίαν ἐπιφύλαξιν, κανένα ὅρον καὶ καμμίαν προθεσμίαν, πιστεύω ὅτι ἡ λεγομένη «ποινὴ τοῦ θανάτου» πρέπει νὰ ἐκλείψῃ. Ἀποτελεῖ τὸ πλέον ἀναμφισβήτητον καὶ τὸ πλέ-

ον ἐξέχον στοιχεῖον βαρβαρότητος, ποὺ κατέφυγε καὶ ἐνετάχθη εἰς τὰς μεθόδους κρατικῆς ἐπιβολῆς, ἀπὸ τὰς πλέον σκοτεινὰς περιόδους τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, καλυπτόμενον ἀπὸ τὴν «οὐδετερότητα» τοῦ «Συντάγματος» καὶ τὰς «ἀπολογητικὰς» τῆς «ἐπιστήμης».

.... Οὐδέποτε κατώρθωσα νὰ συμβιβάσω εἰς τὴν συνείδησίν μου τὴν τερατώδη ἀντινομίαν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὁ Νόμος ἀποδοκιμάζει ὡς τὸ ἀπεχθέστερον ἔγκλημα, τὸ ἀναγνωρίζει συγχρόνως εἰς τά ὄργανα τοῦ Κράτους ὡς μέσον ἐπιβολῆς τῆς ἐννόμου τάξεως!

... Τὸ θεῖον δὲν ἐπέβαλε ποτὲ τὸν θάνατον μὲ ρητὴν προειδοποίησιν καὶ εἰς τακτὴν ἡμέραν καὶ ἔτσι δὲν ἀφήρεσεν ἀπὸ κανένα τὴν ἐλπίδα τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὅριον σκληρότητος τοῦ θείου, τὸ ὁποῖον τὸ Κράτος ἀξιώνει νὰ ὑπερβαίνῃ διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου».

Κ. Τριανταφυλλόπουλος

Ἀκαδημαϊκὸς

Κηρύσσεται ὑπὲρ ἀντικαταστάσεως τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ἀπὸ τὴν ποινὴ ἰσοβίου καθείρξεως, ἀλλὰ ἡ ποινὴ αὐτὴ νὰ ἐπιβάλλεται ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως καὶ χωρὶς δυνατότητα μετριασμοῦ.

«Ἐφόσον δὲν ἀσφαλίζεται ἡ διὰ βίου κάθειρξις ἐπὶ τῶν τρομερωτέρων ἐγκλημάτων, διστάζουν πλεῖστοι ἐπαΐοντες νὰ ἐγκολπωθοῦν τὴν πλήρη κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς».

Ἠλίας Τσιριμῶκος

βουλευτής, πρώην ὑπουργὸς

Κηρύσσεται ὑπὲρ ἐκστρατείας διαφωτίσεως τοῦ λαοῦ, διότι σήμερα ἡ κοινὴ γνώμη ἐκδηλώνει συχνὰ δίψα γιὰ θανατικὲς ἐκτελέσεις. Τὸ θέμα εἶναι ἐξηντλημένο θεωρητικῶς. «Διὰ τὴν ἄμυναν τῆς Πολιτείας ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας τοῦ διὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀποδειχθέντος ἐπικινδύνου ἀτόμου εἶναι ἐπαρκής. Ὡς πρὸς τὸν παραδειγματισμόν, ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, δὲν ἐμποδίζει τὸν ἐγκληματίαν. Ἐκεῖνοι ποὺ διαπράττουν ἐγκλήματα τιμωρούμενα διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου δὲν ὀρρωδοῦν πρὸ τῆς ποινῆς. Ἁπλῶς ἐλπίζουν ὅτι δὲν θ' ἀνακαλυφθοῦν. Τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι, εἰς ἀνώμαλα ἄτομα, ὁ κίνδυνος τῆς θανατικῆς ποινῆς καί—ἄλλοτε—τὸ θέαμα τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως, μᾶλλον ἐρεθίζουν παρὰ καταστέλλουν τὴν ἐγκληματικὴν διάθεσιν».

Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος

ἐκπαιδευτικός, λογοτέχνης

«Μιὰ πολιτεία ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό της, φροντίζει, ὥστε ὁλοένα καὶ περισσότερο νὰ περιστέλλεται τὸ ἔγκλημα, δηλαδὴ προλαμβάνει τὸ ἔγκλημα, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἰατρικὴ προσπαθεῖ νὰ προλάβῃ τὴν ἀρρώστεια. Καὶ ὅταν, παρ' ὅλα, τὸ ἔγκλημα συμβῆ, τιμωρεῖ τὸν ἐγκληματία μὲ αὐστηρότητα, ἀλλὰ χωρὶς ἄσκοπη αἱματοχυσία, ποὺ συχνὰ ἐξαγριώνει ἀντὶ νὰ σωφρονίζῃ. Ἡ θανατικὴ ποινὴ μοιάζει κάπως μὲ ἔγκλημα ἀντὶ ἐγκλήματος. Ἄς μὴν τὸ λησμονοῦμε τοῦτο».

Ἠλίας Γάφος

καθηγητὴς Ποινικοῦ δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Κατὰ τῆς ὁλοσχεροῦς καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ἡ ἐκφοβιστική της χρησιμότης εἶναι βεβαία. Ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου μὲ τὰς ἀμνηστίας, τὴν μείωσιν τῶν ποινῶν εἰς τὰς ἀγροτικὰς φυλακὰς κλπ., ἔχει κλονισθῆ ἡ ποινικὴ καταστολὴ τῶν ἐγκλημάτων. Ἡ θανατικὴ ποινὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιβάλλεται εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὡς εἰς ἐξ ἐπαγγέλματος διεφθαρμένους κακοποιούς, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν τὴν ἀγανάκτησιν τῆς κοινῆς γνώμης.

Κωστῆς Μπαστιᾶς

λογοτέχνης

«Ἡ θεοποίηση τοῦ σαρκίου, δηλαδὴ τοῦ ὑλικοῦ μέρους τῆς ζωῆς,

ὁδηγεῖ καὶ τοὺς μὲν καὶ τους δὲ σ' αἰσθηματολογίες ἐντελῶς ἀποκρουστικές. Οἱ ὑπὲρ τῆς θανατικῆς ποινῆς ξυπνοῦν τὸ φόβο στά περιδεῆ σαρκία, καὶ οἱ κατα τῆς θανατικῆς ποινῆς τὸν οἶκτο γιὰ τὸν μελλοθάνατο. Ὅλα αὐτα εἶναι βαθύτατα ἀντιπνευματικά. Καὶ εἶναι ἀντιπνευματικά, γιατὶ ἀντικρύζουν τὸν ἄνθρωπο σὰν μονάδα μιᾶς ὑλικῆς σύνθεσης, κι' ὄχι σαν εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα τοῦ Θεοῦ. Κι' ἀντικρύζοντάς τον ἔτσι, δὲν βλέπουν τὸ ἀδίκημα σαν ἐμπτυσμὸ κατά τῆς θεικῆς φύσης, ἀλλὰ τὸ ἐντοπίζουν στὸν ὑλικὸ τομέα, καὶ τὸ βλέπουν σὰν κοινωνικὴ διαταραχή, πού ξεσκίζει τὸ ἄγραφο συμβόλαιο ἀλληλασφάλισης, ποὺ ἔχουν ἀποδεχθῆ καὶ συνάψει μεταξύ τους οἱ ἄνθρωποι. Τὸ συμβόλαιο ὅμως αὐτὸ εἶναι συμβόλαιον ἐγκαταλειμμένων. Εἶναι κατασκεύασμα ποὺ συντάξανε ἐρήμην τοῦ Θεοῦ. Εἶναι τὸ δίκαιο τῶν «ἀποκεκομμένων», ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Μονάχα ὅμως ἄν πιστέψη σ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος, μπορεῖ νά θεμελιώση ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, ποὺ νὰ εἶναι ἀληθινά ἀνθρώπινη καὶ ὄχι ἐθνική, ἢ φυλετική, ἢ ταξική, ἢ ἀτομιστική.

. . . Ὁ σκοπὸς τῆς δικαιοσύνης δὲν μπορεῖ νἆναι τιμωρός, παρα σωτηριολογικός. Ὁ ἐγκληματίας, πρωτοῦ εἶναι ἀντικείμενον «ποινῆς», εἶναι πρωτίστως, ψυχὴ πρὸς σωτηρίαν... Δεν μπορεῖ καμμιὰ δικαιοσύνη να στερῆ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἔπεσε, τὴ δυνατότητα τῆς Μετάνοιας, τὴ δυνατότητα ν' ἀποκαταστήση πάλι τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἡ ἁμαρτία παραμόρφωσε μέσα του. Δὲν γίνεται ἡ ἀνθρώπινη δικαιοσύνη να παραγνωρίζη τὸ σωτηριολογικὸ ἔργο τοῦ Δημιουργοῦ, ποὺ για τὴ σωτηρία τῶν «πεπτωκότων» ἔστειλε τὸν Υἱόν, πού, μολονότι Θεός, ἐσαρκώθη, πειράσθηκε, ἀγωνίσθηκε, βρίσθηκε, χλευάσθηκε καὶ τέλος θανατώθηκε πάνω σ' ἕνα σταυρὸ γιὰ να σώση!

Γιατί τὰ δικαστήρια ἔχουν τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πάνω ἀπ' τα κεφάλια τῶν δικαστῶν; Για ν' ἀκολουθοῦν μήπως τὸν ἀντίθετο δρόμο ἀπὸ κεῖνον ποὺ χάραξεν Ἐκεῖνος; Για ν' ἀγνοοῦν τὸν σωτηριολογικὸ σκοπὸ τῆς δικαιοσύνης;

Φονευς καὶ μοιχὸς ἦταν ὁ Δαυίδ. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν θανατώθηκε, μπόρεσε νά μετανοήση καί, μολονότι φονιάς καὶ μοιχός, νά ψάλη: «Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην» καί «Τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα... Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τάς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον». Πῶς ὅμως θὰ μποροῦσε ὁ φονιὰς καὶ μοιχὸς νὰ γίνη προφήτης καὶ να πῆ αὐτὰ ποὺ εἶπε, ἄν τοῦ εἶχε ἀφαιρεθῆ ἡ δυνατότητα τῆς Μετάνοιας;».

Στέλιος Ἀλλαμανῆς
βουλευτής, πρώην ὑπουργὸς

«Φρονῶ ὅτι ἐνδείκνυται ἡ κατάργησις τῆς θανατικῆς ποινῆς Ἀλλ' ἀναμφισβητήτως, θα ἔδει να συνδυασθῆ αὕτη μὲ τὴν λῆψιν δραστικῶν μέτρων προλήψεως καὶ διώξεως τοῦ ἐγκλήματος. Ἀναφέρω προχείρως τὴν συστηματικὴν προφύλαξιν τῆς νεολαίας ἀπὸ τῆς φθοροποιοῦ ἐπιδράσεως ὡρισμένης κατηγορίας κινηματογραφικῶν ταινιῶν καὶ ἀναγνωσμάτων, καὶ τὴν ἀμείλικτον αὐστηρότητα εἰς τὴν ἔκτισιν τῶν ἐπιβαλλομένων ποινῶν προκειμένου περὶ ἐνόχων εἰδεχθῶν κακουργημάτων, διὰ νὰ συντηρῆται οὕτω ὁ θεμιτὸς καὶ ὄντως ἀποτελεσματικὸς ἐκφοβισμὸς τῶν ἐπιδόξων ἐγκληματιῶν».

Ἰάκ. Ζαγκαρόλας
Ὑφηγητὴς Ποινικοῦ Δικαίου

Θεωρεῖ πρόωρον τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς στὴν Ἑλλάδα, διότι αἱ στερητικαὶ τῆς ἐλευθερίας ποιναὶ ἀπώλεσαν τὸν ἐκφοβιστικόν των χαρακτῆρα καὶ δὲν προστατεύουν ἐπαρκῶς τὴν κοινωνίαν.

Κατά τὴν γνώμην του, ἡ ἰσόβιος κάθειρξις δὲν ἀσκεῖ μικροτέραν ἐκφοβιστικὴν ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν λαιμητόμον. Διά νά καταργηθῆ ὅμως ἡ θανατικὴ ποινὴ θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νά ἑδραιωθῆ εἰς τὸν

λαὸν ἡ πεποίθησις εἰς τὴν αὐστηρὰν ἔκτισιν τῶν ποινῶν καθείρξεως, χωρὶς χάριτας, ἀμνηστίας καὶ ἐν γένει εὐεργετικοὺς νόμους ὑπὲρ τῶν ἐγκληματιῶν.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ διατηρηθῇ ἡ θανατικὴ ποινὴ ὡς ἐκφοβισμός. Ἀλλὰ νὰ ἀπαγγέλλεται σπανίως καὶ νὰ ἐκτελῆται σπανιώτερον. Ὁ καλύτερος τρόπος καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς θὰ ἦτο ἡ μὴ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων. Εἰς πλεῖστα κράτη, ἡ ντὲ φάκτο κατάργησις προηγήθη τῆς διὰ νόμου καταργήσεως. Εἰς τὴν Δανίαν, 40 ἔτη πρὸ τῆς διὰ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικος τοῦ 1930 καταργήσεως τῆς ποινῆς, οὐδεμία θανατικὴ ἐκτέλεσις εἶχε γίνει. Εἰς τὸ Βέλγιον ἔπαυσαν ἐκτελούμεναι αἱ εἰς θάνατον ἀποφάσεις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1862. Ἐν Γερμανίᾳ πρὸ τῆς ὁριστικῆς καταργήσεως τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου, διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1949, αἱ ἐκτελέσεις δὲν ὑπερέβαινον τὸ 5ο)ο τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ἰω. Παπακυριακόπουλος
Ὑφ)τὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

«Ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου, ἠθικῶς καὶ συναισθηματικῶς ἀπαράδεκτος, ἀντικειμένη εἰς τὸν βασικὸν σκοπὸν τῆς πολιτείας, τῆς συντηρήσεως τῶν μελῶν της, καὶ βλαπτικὴ ὡς κατ' ἐξοχὴν τραχεῖα καὶ βάρβαρος, οὐχὶ ἀναντικατάστατος ἢ ἀδηρίτως ἀναγκαία, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἀποδεδειγμένως χρήσιμος, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ θέσιν εἰς τὸ σύγχρονον δίκαιον».

Ἠλίας Ἠλιοῦ
βουλευτής, ποινικολόγος

Κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς

«Π ρ ῶ τ ο ν, διότι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἶναι ἀγαθὸν καθ' ἑαυτὸ ἀπαραβίαστον καὶ εἰς κανένα δὲν ἀνήκει ἡ καταστροφή της.

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν: Διότι διὰ τῆς θανατώσεως τοῦ κοινοῦ ἐγκληματίου παραγνωρίζεται ἡ ἀέναος ἀλλαγὴ αἱ ἐξέλιξις τῶν ἀνθρώπων, ἡ δυνατότης βελτιώσεώς των δι' ἐπεργείας κοινωνικῶν δυνάμεων, καὶ ἐγκληματήσας θεωρεῖται ὡς ὂν δεδομένον ἅπαξ διὰ παντός, ἀνεπίδεκτον μεταβολῆς καὶ δι' αὐτὸ ἐξοντωτέον.

Τ ρ ί τ ο ν. Διότι τὸ ἀνεπανόρθωτον τῆς ποινῆς ἀποκλείει τὴν ἀποκατάστασιν εἰς περίπτωσιν δικαστικῆς πλάνης, συμφύτου ἐν τούτοις πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν καὶ συχνοτέρας παρ' ὅ,τι κοινῶς πιστεύεται.

Τ έ τ α ρ τ ο ν. Πόρισμα τῶν ἀναμφισβητήτου ἀποδεικτικῆς δυνάμεως στατιστικῶν εἶναι ὅτι ἡ ἀποτροπαία πρᾶξις θανατώσεως ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ κράτος εἶναι κοινωνικῶς ἀνωφελής, μὴ ἐπηρεάζουσα τὴν διαγωγὴν τῶν ἄλλων. Διότι γενικῶς, ὅπου ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου κατηργήθη, ἐπηκολούθησε μείωσις καὶ ὄχι αὔξησις τῆς ἐγκληματικότητος.

Π έ μ π τ ο ν. Εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν γεννᾶται ἐγκληματίας, ἀλλ' ὅτι οἱ κοινωνικοὶ ὅροι (ἀνέχεια, ἀνεργία, ἀμάθεια, ἔλλειψις στέγης ἀπολήγουσα εἰς ἀλητείαν, παραδείγματα, ἀναγνώσματα καὶ θεάματα ἐξωθοῦντα πρὸς τὸ ἔγκλημα, κυριαρχοῦντα ἰδανικὰ καταλυτικὰ τῆς κοινωνικότητος, κοινωνικὴ διαφθορὰ κ.λ.π.) προσδιορίζουν τὴν βαθμιαίαν μεταμόρφωσίν του εἰς ἐγκληματίαν. Ἀποτελεῖ ἑπομένως ἐσχάτην ἀνανδρίαν ἡ ἐξόντωσις ἑνὸς ἀτόμου δι' ἐκτροπάς του, τῶν ὁποίων ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον συνυπεύθυνοι εἶναι πλεῖστοι κοινωνικοὶ παράγοντες, οὐδόλως ἐνοχλούμενοι, ἀπολαύοντες μάλιστα καὶ τιμῶν καὶ διακρίσεων».

Νικόλ. Πιπιλῆς
Ποινικολόγος

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ ἐπιστολή, ποὺ ἀπηύθυνε στὴν «Καθημερινὴ» πρὶν ἀπὸ τὴν ἔρευνα τῆς «Ἐλευθερίας», ὁ ἐκ Πατρῶν διακεκριμένος ποινικολόγος καὶ λόγιος κ. Νικόλ. Πιπιλῆς.

Ἀφοῦ ὑπεστήριξε ὅτι πρέπει νὰ ἐπιζητῆται ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐννόμου τάξεως διὰ τῆς μικροτέρας ποινῆς, διότι καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἡ ἐπιείκεια εἶναι «βέλτιον δίκαιον», ἀνέφερε παραδείγμα-

τα καταρρίπτοντα τὴν ἐκφοβιστικὴν ἀξίαν τῆς θανατικῆς ποινῆς καὶ ἀνέτρεξε εἰς ἱστορικὸν γεγονός, τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν ἀπόψεων αὐτῶν, ὡς ἑξῆς:

«Κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ Γελοποννησιακοῦ Πολέμου οἱ Μυτιληναῖοι ἀπεστάτησαν κατὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν στόλον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάχητα, ὅστις κατέστειλε τὴν στάσιν. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν, παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς ὀργῆς καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ Κλέωνος, νὰ θανατώσουν ὄχι μόνον τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐνήλικας Μυτιληναίους καὶ νὰ πωλήσουν τὰ γυναικόπαιδά των ὡς δούλους. Ἀπέστειλαν, λοιπόν, πρὸς τὸν Πάχητα τριήρη, διὰ νὰ ἀνακοινώση τὰ ἀποφασισθέντα μὲ τὴν διαταγὴν νὰ θανατώση τοὺς Μυτιληναίους ἄνευ ἀναβολῆς. Ἀλλ' εὐθὺς τὴν ἐπιοῦσαν τοὺς κατέλαβεν αἴσθημα μεταμελείας καὶ ὑπὸ περιστάσεις ἃς περιγράφει ὁ Θουκυδίδης εἰς τὸ γ΄ βιβλίον τῶν ἱστοριῶν του, συνεκλήθη ἀμέσως ἔκτακτος συνέλευσις τοῦ Λαοῦ καὶ ἕκαστος τῶν ρητόρων ἐξέφρασε τὴν γνώμην του. Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Κλέων καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Διόδοτος, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων θαυμαστῶν ἔλεξε καὶ τὰ κατωτέρω, ἅτινα παραλαμβάνω ἀπὸ τὴν μετάφρασιν τοῦ Μεγάλου Ἐλευθερίου Βενιζέλου (Βιβλ. Γ' Κεφ. 45): «Αἱ διάφοροι πόλεις, ὡς γνωστόν, καθιέρωσαν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου διὰ πολλὰ ἐγκλήματα, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν ἐξισοῦνται κἂν μὲ τὴν βαρύτητα τοῦ ἰδικοῦ των, ἀλλ' εἶναι ἐλαφρότερα. Οἱ ἄνθρωποι, ὅμως, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἀψηφοῦν τοὺς κινδύνους καὶ κανεὶς δὲν ἐξετέθη εἰς τὸν κίνδυνον ἐγκληματικῆς ἐπιχειρήσεως, ἐνῶ ἐπίστευεν ὅτι θ' ἀποτύχη. Ὁμοίως, προκειμένου περὶ πόλεων, ποία ποτὲ ἐξετέθη εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀποστασίας, χωρὶς νὰ πιστεύη ὅτι τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα διέθετεν, εἴτε ἰδικά της εἴτε ὑπὸ συμμάχων παρεχόμενα, ἦσαν ἐπαρκῆ; Διότι ὅλοι φύσει ρέπουν εἰς παρανομίαν, εἴς τε τὸν ἰδιωτικὸν καὶ τὸν δημόσιον βίον, καὶ δὲν ὑπάρχει νόμος δυνάμενος νὰ ἐμποδίση τοῦτο, ἀφοῦ μέχρι τοῦδε οἱ ἄνθρωποι διεξῆλθον ὅλην τὴν κλίμακα τῶν ποινῶν, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐξακολουθοῦντες νὰ τὰς ἐπιτείνουν, θὰ ἐπιτύχουν μετριασμὸν τῆς ἐγκληματικότητος. Εἶναι μάλιστα πιθανόν, ὅτι εἰς τὴν παλαιὰν ἐποχήν, αἱ ποιναὶ τῶν βαρυτέρων ἐγκλημάτων ἦσαν ἐλαφρότεραι παρὰ σήμερον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξηκολούθει ἡ διάπραξις αὐτῶν, αἱ ποιναὶ ἐπετάθησαν, ἕως ὅτου μὲ τὸν καιρὸν ἔφθασαν αἱ περισσότεραι ἀπὸ αὐτὰς μέχρι τοῦ θανάτου. Μολαταῦτα καὶ μὲ τὴν τοιαύτην ἐπίτασιν τῶν ποινῶν, ἐξηκολούθησεν ἡ διάπραξις τῶν ἀδικημάτων. Ὀφείλομεν λοιπὸν ἢ νὰ ἐξεύρωμεν ἄλλο φόβητρον τρομερώτερον τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἢ ν' ἀναγνωρίσωμεν τουλάχιστον ὅτι αὐτὴ δὲν προλαμβάνει τὰ ἐγκλήματα. Καθόσον οἱ ἄνθρωποι παρασύρονται εἰς κινδυνώδεις ἐπιχειρήσεις, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὴν τόλμην, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει εἰς τὸν πτωχὸν ἡ ἀνάγκη, ἄλλοι ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὠθοῦν τὸν πλούσιον ἡ ἀλαζονεία καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα ἑκάστοτε τοὺς ἐξουσιάζουν εἰς τὰς διαφόρους βιωτικὰς περιστάσεις διὰ τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς των. Εἰς ὅλας ἄλλωστε τὰς περιστάσεις αὐτάς, ὁ πόθος καὶ ἡ ἐλπίς, ἐκεῖνος προηγούμενος, ἐκείνη ἀκολουθοῦσα, ὁ πρῶτος σχεδιάζων τὴν ἐπιβουλήν, ἡ δευτέρα ὑποβάλλουσα τὴν ἰδέαν τῆς προθύμου συνδρομῆς τῆς τύχης, προξενοῦν τὸ μεγαλύτερον κακόν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀόρατοι, βλάπτουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ βλέπει κανεὶς ἐμπρός στὰ μάτια του.

Μὲ ὀλίγα λόγια ὁσάκις ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὠθεῖται εἰς τὸ νὰ πράξη κάτι, τὸ ὁποῖον ζωηρῶς ἐπιθυμεῖ, οὔτε ἡ αὐστηρότης τῶν νόμων, οὔτε ἄλλος κανεὶς φόβος ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἀποτρέψη, καὶ εἶναι πολὺ ἀνόητος ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει τὸ ἐναντίον».

'Ομιλία τοῦ 'Αριστοτέλη Σταυρίτση
εἰς Φιλοσοφικὸν 'Εργαστήριον

ΕΙΝΑΙ τὸ κυριώτερον τῶν Δελφικῶν ἀποφθεγμάτων: Γνῶθι Σαυτόν. Ἡ ἑρμηνεία του προεκάλεσε μέχρι τοῦδε καὶ δὲν παύει νὰ προκαλῇ πλείστας ὅσας ὑποθέσεις, διαφερούσας μὲν ἀλλήλων, ἀλλὰ πάντοτε εὐσταθούσας αὐτὰς καθ' ἑαυτάς. Τὸ Ἀπολλώνιον ἐπίγραμμα προτρέπει πάντοτε τοὺς ἐρευνητὰς νὰ ἀνακαλύψουν ὅ,τι εἶναι ἐφικτὸν διὰ τὸν καθένα. Ἄς ἐξετάσωμεν μερικὰς ἑρμηνείας:

Ὁ Πλάτων μᾶς τὸ παρουσιάζει εἰς δύο ἐκδοχὰς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους. Εἰς τὴν πρώτην τὸ ἀναφέρει εἰς τὸν Πρωταγόραν (343β) ὡς ἀνατεθὲν εἰς τὸ Δελφικὸν Ἱερὸν ὑπὸ τῶν ἑπτὰ σοφῶν καὶ τὸ θεωρεῖ ὡς ἀπαύγασμα τῆς σοφίας των. Εἰς τὴν δευτέραν τὸ ἀναφέρει εἰς τὸν Χαρμίδην (167α) ὄχι πλέον ὡς ἀπόφθεγμα τῶν σοφῶν, ἀλλ' ὡς πρόσρησιν, ἤτοι χαιρετισμὸν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς προσερχομένους, τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσαν οἱ σοφοὶ ὅταν ἐπῆγαν ἐκεῖ καὶ τὸν ἐξέλαβον ὡς συμβουλήν.

Αἱ συνθῆκαι ὑφ' ἃς ἀναφέρονται αἱ δύο αὐταὶ ἐκδοχαὶ εἶναι γνωσταί. Εἰς μὲν τὸν Πρωταγόραν τὸ ἀπόφθεγμα παρουσιάζεται ἁπλῶς ὡς δεῖγμα βραχυλογίας ἢ λακωνισμοῦ, χωρὶς νὰ σχολιάζεται ὅσον ἀφορᾷ τὴν σημασίαν του. Εἰς τὸν Χαρμίδην ὅμως γίνεται θέμα εὐρυτάτης συζητήσεως περὶ σωφροσύνης, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅτι ὁ Ἀπόλλων δίδει εἰς αὐτὸ τὴν σημασίαν τοῦ Σωφρόνει. Κατὰ τὴν γενομένην δὲ συζήτησιν ὁ Σωκράτης ὁρίζει ὅτι τρία τινά— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σώφρων, ἡ σωφροσύνη καὶ τὸ Γνῶθι Σαυτόν— εἶναι ταυτόσημα καὶ συνοψίζονται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί γνωρίζει καὶ τί δὲν γνωρίζει. («Καὶ ἔστι δὲ τοῦτο τὸ σωφρονεῖν τε καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ τὸ

ἑαυτὸν γινώσκειν, τὸ εἰδέναι ἅ τε οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδε». 167α).

Εὐχερής, ὡρισμένως, ὡς διατύπωσις, ἀλλὰ δυσχερὴς εἰς τὴν ἐφαρμογήν της. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης, προκειμένου περὶ τοῦ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τί γνωρίζει καὶ τί δὲν γνωρίζει, διασαφηνίζει εἰς τὴν Ἀπολογίαν του ὅτι αὐτὸς τοὐλάχιστον δὲν φαντάζεται ὅτι γνωρίζει ὅσα δὲν γνωρίζει. («Ἃ μὴ οἶδα οὐδὲ οἴομαι εἰδέναι». 321 δ). Ὅσον ἀφορᾷ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα γνωρίζει, καὶ αὐτὰ εἶναι ἀμφίβολον ἐὰν ὄντως τὰ γνωρίζῃ, ἀφοῦ, ὅπως ἐδήλωσε τόσον ἀποφθεγματικά, ἕν οἶδεν ὅτι οὐδὲν οἶδε. Τὸ ἐπεβεβαίωσεν ἄλλως τε ἔστω καὶ ἠπιώτερον ὁ Ἀριστοτέλης εἰπὼν ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ γνωρίζῃ κανεὶς ἐὰν πράγματι γνωρίζῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζει. («Χαλεπὸν ἐστι τὸ γνῶναι εἰ οἶδεν ἢ μή». Ἀναλυτ. Ὕστερα 1.9.5.).

Εἰς ἄλλο του ἔργον ὁ Πλάτων ἐπανερχόμενος εἰς τὸ θέμα ἐπαναλαμβάνει τὴν θεωρίαν τῆς σωφροσύνης λέγων: «Σωφροσύνη ἐστὶ τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν». (Ἀλκ. 132 β).

Ἡ γενικῶς ὅμως παραδεδεγμένη ἔννοια τοῦ ρητοῦ εἶναι ὄχι νὰ γνωρίζῃ τις ὅσα ξεύρει καὶ ὅσα δὲν ξεύρει, ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτόν του. Θεωρεῖται ὄχι ὡς χαιρετισμὸς ἢ εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μία πρόσκλησις πρὸς αὐτοέρευναν. Γεννᾶται ὅμως κατόπιν τούτου τὸ ἐρώτημα περὶ ποίου ἑαυτοῦ ἀκριβῶς πρόκειται. Ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ Ἐγὼ τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐξετάσῃ διὰ νὰ γνωρίσῃ; Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμός του δὲν εἶναι εὔκολος. Διότι γνωρίζομεν ὅτι τὸ λεγόμενον τρισύνθετον τοῦ ἀνθρώπου σύγκειται ἀπὸ τὴν ψυχήν, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα. Ἀλλά, καμμία ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς ὑποστάσεις δὲν ἀνταποκρίνεται αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἐγώ. Τὸ ζήτημα ἀπησχόλησε τοὺς ἐρευνητὰς ἀρχαιόθεν καὶ ὅλοι ἐζήτησαν ἕνα ὁρισμὸν ἐμπεριστατωμένον. Διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, τὸ τρισύνθετον αὐτὸ ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς ἀναλύσεώς του κατέληξε καὶ δισύνθετον, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὰς Γραφάς, ὅπου Ψυχὴ καὶ Πνεῦμα ἐναλλάσσονται ὡς ἓν καὶ τὸ αὐτό.

Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην του τὸν Α! προσπαθῶν νὰ εὕρῃ τὸν κατάλληλον ὁρισμὸν τοῦ Ἐγώ, τοῦ Ἀνθρώπου, δὲν ὀκνεῖ νὰ τὸν ταυτίσῃ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μόνην καὶ καταλήγει ἀποφθεγματικά: « Ἡ ψυχὴ ἐστὶν ἄνθρωπος!» (130γ). Καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ διότι, λέγει, ἀφοῦ οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε τὸ σύνολον εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀπομένει ὅτι ἢ οὗτος εἶναι τίποτε, ἤ, ἐὰν εἶναι κάτι, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι ἡ ψυχή! Κατὰ συνέπειαν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ἀπόλλων, μᾶς ἐντέλλεται νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἑαυτόν μας, μᾶς προσκαλεῖ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ψυχήν μας. («Ψυχὴν ἄρα ἡμᾶς κελεύει γνωρίσαι ὁ ἐπιτάττων γνῶναι ἑαυτόν». 130ε). Ψυχὴν ἀνάγνωθι τὸν θεῖον ἐν ἡμῖν σπινθῆρα.

Ἡ ἄποψις αὕτη συμπίπτει μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἰνδοῦ σοφοῦ,

ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἀποσπ. 32 ὑπὸ Διογ. Λαερτ.) καὶ τοῦ περιπατητικοῦ Ἀριστοξένους (Βίος Σωκράτους κατ' Εὐσέβιον 11.3 8) διῆλθε πάλαι ποτὲ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ συνωμίλησε μετὰ τοῦ Σωκράτους. Κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην ὁ Ἰνδὸς σοφὸς ἠρώτησε τὸν Σωκράτην ποία ἦτο ἡ φιλοσοφία του. Αὐτὸς τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἦτο ἡ προσπάθεια νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Καὶ ὁ ξένος σοφὸς τοῦ ἀνταπήντησεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀπέλπιδος προσπαθείας, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος, ἀναζητῶν τὰ καθ' ἑαυτόν, δὲν ἐγνώρισε τὸ θεῖον.

Ἡ εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην ἀναφερομένη θεωρία τοῦ Πλάτωνος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ εἶναι ὁ ἄνθρωπος, παρουσιάζει κάποιο χάσμα εἰς τὴν διατύπωσίν της, διότι ἀντικαθιστᾷ τὸ ὅλον διὰ τοῦ μέρους. Εἶναι τοῦτο εἷς τῶν λόγων διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιστεύθη ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο κακῶς ἀποδίδεται εἰς τὸν Πλάτωνα, διότι δὲν εἶναι γνήσιον ἰδικόν του.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, τὸ ζήτημα τίθεται σαφέστερον ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου, ὁ ὁποῖος κάμνων διάκρισιν μεταξὺ ψυχῆς, σώματος καὶ Ἐγώ, διερωτᾶται: «Μὰ πὲς μου, ποιὸς τάχα εἶμαι αὐτὸς ὁ Ἐγώ;». Ἐπεκτείνων δὲ τὴν ἐρώτησιν δι' ἄλλης ἐρωτήσεως, προσθέτει: «Μήπως εἶμαι κάποιο κρᾶμα τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ σώματός μου;». Καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ ἡ ἀπάντησις, προτείνει ἄλλην ἐξήγησιν: «Ἢ μήπως ἡ ψυχή μου μεταχειρίζεται τὸ σῶμα μου ὅπως κάποιος ὁ ὁποῖος ἱππεύει ἕνα ἵππον;» (Φέρε τίς ὢν οὗτος ὁ ἐγὼ τυγχάνω; Πότερον κρᾶμά τι μεμιγμένον ἔκ τε τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος; Ἢ μᾶλλον ἡ ψυχὴ τῷ σώματι χρωμένη, καθάπερ ἱππεὺς ἀνὴρ ἵππῳ χρώμενος; 2.1119α).

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπησχόλησε φαίνεται πολὺ τὸν σοφὸν Χαιρωνέα, ὁ ὁποῖος εἰς ἄλλο μέρος τῶν ἔργων του (Περὶ Εὐθυμίας καὶ Λύπης) ἀναφωνεῖ, ὡς ἐὰν ἀπήντα εἰς τὸν Πλάτωνα: «Ἐγὼ δ' οὐκ εἰμὶ ἡ ψυχή, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος!».

Ποῖος εἶναι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τοῦ Πλουτάρχου; Οὔτε περὶ κράματος ψυχῆς καὶ σώματος πρόκειται, οὔτε περὶ τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται ἡ ψυχὴ ὡς ὄργανον ἢ μεταφορικὸν μέσον, ἀλλὰ περὶ τοῦ συμπλέγματος ἐκείνου χάρις εἰς τὸ ὁποῖον διαφοροποιοῦνται τὰ ἄτομα μεταξύ των.

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὸ ζήτημα ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς:

Ἔχει λεχθῆ ὅτι τὸ Ἐγὼ εἶναι τὸ νοητὸν κέντρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρονται πᾶσαι αἱ παραστάσεις, τὰ συναισθήματα καὶ τὰ βουλήματα ἡμῶν. Ἔχει ἐπίσης λεχθῆ ὅτι, μολονότι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀλλοιοῦνται αἱ πεποιθήσεις μας, τὰ φρονήματά μας καὶ αἱ ἀρχαί μας ἐν γένει, ὁ ἄνθρωπος πιστεύει ἀκραδάντως ὅτι τὸ Ἐγώ του παραμένει ἀμετάβλητον. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν τὸ Ἐγὼ ἑνὸς ἑκάστου εἶναι ἀχώριστον μὲ τὴν ὀντότητά του καὶ εἶναι ἴσως ἡ ἄποψις αὕτη ἡ ὁποία ὑπέβαλεν εἰς τὸν Πλάτωνα τὴν περὶ ταυτίσεως ψυχῆς καὶ Ἐγὼ θεωρίαν του.

Βαθυτέρα ἐξέτασις τοῦ προβλήματος ἢ μᾶλλον ἀνάλυσις τοῦ Ἐγὼ ὅσον ἀφορᾷ τὴν σύστασίν του μᾶς θέτει πρὸ ποικίλων δεδομένων. Εὑρίσκομεν ἐν πρώτοις ὅτι τοῦτο ἔχει διπλῆν τὴν σύστασιν. Βάσις αὐτοῦ εἶναι ἡ κληρονομικότης. Ὀνομάζομεν δὲ κληρονομικότητα ὅλας τὰς πολλαπλᾶς ἐκείνας ἰδιότητας τὰς ὁποίας φέρομεν μεθ' ἡμῶν ἐρχόμενοι εἰς τὸν κόσμον, ἀδιάφορον ἐὰν προέρχωνται ἀπὸ προτέραν μας ὕπαρξιν κατὰ τὸν νόμον τῆς μετενσαρκώσεως ἢ εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν ἰδιοτήτων τῶν προγόνων μας, κατὰ τὴν ρῆσιν Γάλλου σοφοῦ ἢ τι ἄλλο. Τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ δυσυποστάτου τοῦ Ἐγώ μας ἀποκτᾶται μετὰ τὴν γέννησίν μας καὶ ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐπιδράσεις τοῦ περιβάλλοντος εἰς ὃ ἔχομεν ζήσει.

Τὸ Ἐγὼ δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ καὶ εἰς δύο ἄλλας κατηγορίας, ὄχι ὀλιγώτερον ἐμπεριστατωμένας, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν Ἐγὼ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τοιοῦτο. Τὸ πρῶτον εἶναι ὁ δέκτης καὶ θεματοφύλαξ τῶν περὶ γενικῶν ἀρχῶν ἀντιλήψεων, ὅπως ἀπεκρυσταλλώθησαν αὗται εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ὁρμεμφύτους ἢ ἐπικτήτους, ὡς εἴπομεν, παράγοντας. Τὸ δεύτερον ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ δι' αὐτοῦ ἐκδηλοῦνται τάσεις ἢ πράξεις συνδυαζόμεναι μὲ τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴν ἱκανοποίησιν ὡρισμένων ἀναγκῶν ἢ ἐφέσεων.

Ἀμφότερα τὰ Ἐγὼ ταῦτα πλαισιοῦνται ἀπὸ ἓν ἐνδόμυχον συναίσθημα, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει συναίσθησιν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως καὶ γνῶσιν τοῦ ἠθικοῦ ποιοῦ τῶν πράξεών του. Τὸ συναίσθημα αὐτὸ ὀνομάζεται συνείδησις. Ἡ συνείδησις ἐξασκεῖ τὸν ἐσωτερικὸν ἔλεγχον ὡς ἀνώτερος παράγων καὶ εἶναι ἀμείλικτος κριτὴς πάσης παραβάσεως τοῦ ἠθικοῦ κανόνος. Μετέχει τοῦ θείου, ὅπως προσφυέστατα διετύπωσεν ὁ Μένανδρος: «Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνείδησις Θεός!». Ἡ συνείδησις ἐν τούτοις συγχέεται μᾶλλον μὲ τὸ ἐσώτερον Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου, εἰς σημεῖον ὥστε νὰ εἶναι δύσκολον νὰ διαχωρισθοῦν αἱ λειτουργίαι των. Εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὸν Βούδδαν νὰ συνταυτίσῃ τελείως ἀμφότερα, ἀναγνωρίζων ἓν καὶ μόνον Ἐγώ, ὑφ' ἣν διπλῆν ἔννοιαν τὸ ἀνεφέραμεν, καὶ νὰ εἴπῃ, ὅταν ἠρωτήθη, ὅτι «τύψις συνειδήσεως εἶναι ὅταν τὸ Ἐγὼ μαλλώνῃ τὸ Ἐγώ!»

Ἡ ὕπαρξις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐλέγχου ἔδωσε γένεσιν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Αὐτεξουσίου, συμφώνως μὲ τὴν ὁποίαν αἱ πράξεις μας ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν βούλησιν καὶ συνεπῶς εἴμεθα ὑπεύθυνοι δι' αὐτάς.

Ἐν σχέσει ὅμως μὲ τὴν εὐθύνην αὐτὴν εὐσταθεῖ καὶ ἡ ἀντίθετος ἄποψις. Κατ' αὐτὴν δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ὑπέχωμεν εὐθύνας διὰ τὰς πράξεις μας ἐφ' ὅσον αὗται εἶναι ἀνεξάρτητοι τῆς βουλήσεώς μας. Πράγματι, καθὼς εἴπομεν ἡ βούλησίς μας ὑπακούει τὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις, μέρος τῶν ὁποίων ἐφέραμε μεθ' ἑαυτῶν γεννώμενοι, μέρος δὲ εἶναι ἀποκρυσταλ-

λωσις τῆς κτηθείσης ἀγωγῆς ἀπὸ τὸ περιβάλλον εἰς ὅ ἀνετράφημεν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διεμορφώθη ὁ χαρακτήρ μας. Εὑρισκόμεθα τρόπον τινὰ εἰς τὴν θέσιν γραφέως, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπαγορεύουν ἕν κείμενον καὶ ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνος διὰ τὸ περιεχόμενόν του.

Ἐν τούτοις, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ἐνδομύχως τὴν ἣν ὑπέχει εὐθύνην, ἀπόδειξις ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας μιᾶς ἐπιχειρουμένης πράξεως, διεκδικεῖ συνήθως τὴν ἐπιτυχίαν ἀποδίδων αὐτὴν εἰς τὴν ἱκανότητά του καὶ ὀρθῶν μὲ ὑπερηφάνειαν τὴν σπονδυλικήν του στήλην. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας κατηγορεῖ συνήθως τὴν τύχην ἢ ξένας δυνάμεις, δὲν ἐλαττώνει τὴν εὐθύνην. Διότι ἐὰν ἀξιοῖ τις τὸ γέρας τῆς νίκης, εἶναι λογικὸν νὰ θεωρηθῇ καὶ ὑπόλογος τῆς ἥττης.

Μολαταῦτα ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐλευθερία τῆς ἀντιδράσεως ἐναντίον τῶν ἐπιταγῶν τὰς ὁποίας λαμβάνει ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς πηγάς, κατ᾽ ἀκολουθίαν φέρει οὗτος ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐνάσκησιν ἢ μὴ τῆς ἐλευθερίας ταύτης. Διαθέτομεν, ἄλλως τε, πρὸς ἀντίδρασιν μίαν τεραστίαν ἐνδόμυχον δύναμιν τῆς ὁποίας ἡ ἀφύπνισις εἶναι ἔργον ἑνὸς ἄλλου μέρους τοῦ Ἐγώ μας, τὸ ὁποῖον καλοῦμεν χαρακτῆρα.

Ἔχει λεχθῇ ὅτι χαρακτὴρ εἶναι τὸ ἀσφαλὲς γνώρισμα τῆς νοήσεως. Καθ᾽ ἡμᾶς, χαρακτὴρ εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν διαφόρων ἐκφάνσεων τοῦ Ἐγώ μας. Εἶναι ἡ δύναμις τῆς βουλήσεως, ἡ ὁποία, ὅπως ἡ συνείδησις ἀπὸ ἠθικῆς πλευρᾶς, ἐλέγχει τὰς πράξεις μας καὶ τὰ συναισθήματά μας, ὅταν δὲν συμβιβάζωνται μὲ τὰς κεκτημένας ἀρχάς μας. Κατὰ τὸν Ἡράκλειτον, τέλος, ὁ χαρακτὴρ εἶναι μία θεία δύναμις. «Ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων!».

Ἡ ἀντίδρασις τοῦ χαρακτῆρος ἔχει κεφαλαιώδη σημασίαν, διότι, μολονότι ἐτυμολογικῶς χαρακτὴρ σημαίνει κάτι τὸ χαραγμένον ἀνεξίτηλα, κάτι τὸ σταθερόν, εἰς τὴν πραγματικότητα ἑλίσσεται προσαρμοζόμενος ἑκάστοτε εἰς τὰς περιστάσεις. Ἔχει ὡς ἐκ τούτου καὶ τὴν πολύτιμον ἀποστολὴν νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς τύχης ἑνὸς ἑκάστου, λόγῳ τῆς ἰδιότητος ἣν κέκτηται νὰ μετατρέπῃ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῆς προβαλλομένης ἀντιστάσεως, εἰς προτερήματα ἢ ἐλαττώματα τὰς λανθανούσας ἐντός μας ἰδιότητας.

Καθῆκον μας συνεπῶς εἶναι, καὶ εἶναι τοῦτο μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἐπιταγὰς τοῦ Γνῶθι Σαυτόν, νὰ ἀξιοποιήσωσεν τὰς φυσικὰς ἐνεργείας καὶ δυνάμεις τὰς ὁποίας κλείομεν ἐντός μας, ἀντιτάσσοντες τὴν δύναμιν τοῦ χαρακτῆρος μας εἰς τὴν χαλιναγώγησιν ὡρισμένων ὁρμῶν καὶ τὴν μεταστροφήν των εἰς δημιουργικοὺς καὶ εὐεργετικοὺς παράγοντας. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς οὐδεὶς συναισθηματικὸς παράγων εἶναι περιφρονητέος. Ἡ προσοχή μας πρέπει κυρίως νὰ στραφῇ πρὸς τὰ ἐμφωλεύοντα ἐντός μας συναισθήματα τὰ ἐκλαμβανόμενα ὡς ἢ τὰ δυνάμενα νὰ καταλήξουν

εἰς ἐλαττώματα καὶ τὰ ὁποῖα διὰ λελογισμένης ἀντιδράσεως δύνανται νὰ μετατραποῦν εἰς προτερήματα.

Τὸ θέμα εἶναι ἀχανὲς καὶ δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον εὐρείας μελέτης. Προχείρως μόνον φέρομεν μερικὰ παραδείγματα. Ἡ περιέγεια, τὸ φίλερι, ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος, ὁ ἐγωισμὸς καὶ ἄλλα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτήν. Μικρὰ ἀνάλυσίς των δὲν θὰ ἦτο περιττή.

Ἡ περιέργεια, διὰ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ αὐτήν, εἶναι ἰδιότης πολυσχιδής. Ἡ πολυπραγμοσύνη, τὸ φιλύποπτον, αἱ ἀδιάκριτοι ἐρωτήσεις, ἡ τάσις πρὸς ἀνακάλυψιν, ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἔρευναν, εἶναι εἴδη περιεργειῶν. Ἀναλόγως δὲ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης χρήσεως αὐτῶν τὴν ὁποίαν θὰ κάμωμεν, εἴτε ὑποβιβάζομεν τὸν ἑαυτόν μας εἰς ἄτομα εὐτελῆ εἴτε ἐπιτυγχάνομεν ἀξιόζηλα καὶ ἐπαινετὰ ἀποτελέσματα.

Τὸ φίλερι εἶναι ἔμφυτον εἰς τὸν ἄνδρα. Ἀπὸ εὐτελὲς ὅμως συναίσθημα δύναται νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἀπαραίτητον παράγοντα διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι τὸ μαχητικὸν πνεῦμα εἶναι ἀρετὴ ὅταν προωθῇ τὰς ἐπιπόνους ἐργασίας τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνομεν καὶ μᾶς συμπαρίσταται ὡς σθένος ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν τὰς ἀντιξοότητας τῆς ζωῆς. Ὁ παράγων ὅμως αὐτὸς ἀφιέμενος ἀχαλίνωτος καταντᾷ σοβαρώτατον ἐλάττωμα.

Ὁ φόβος καὶ ἡ δειλία εἶναι ἐπίσης στοιχεῖα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν, διότι εἶναι συστατικὰ τῆς φρονήσεως καὶ εὑρίσκονται εἰς τὴν βάσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως καὶ προόδου. Οὕτω ἡ ἵδρυσις τῶν σχολείων εἶναι ἀπότοκος τοῦ φόβου τῆς ἀμαθείας. Ἡ ἐφευρετικότης, τοῦ φόβου τῆς στερήσεως. Ἡ ἰατρική, τοῦ φόβου τῆς ἀσθενείας. Ἡ πρόνοια, διὰ τὴν ἄμυναν τῆς χώρας ὀφείλεται εἰς τὸν φόβον τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑποδουλώσεως. Ὁ φόβος τῆς πενίας, δημιουργεῖ τὴν ἀποταμίευσιν καὶ τὴν φειδώ, ἐξασφαλίζων τὸν ἄρτον τῆς ἐπιούσης. Ἡ δειλία εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν βάσιν τῶν δευτέρων σκέψεων αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸ προγονικὸν ἀπόφθεγμα εἶναι σοφώτεραι. Ἡ ζωή, τέλος, εἶναι μεστὴ τοιούτων φόβων καὶ δειλιῶν συνυφασμένων μὲ τὰς εὐγενεστέρας καὶ σωφρονεστέρας τῶν πράξεών μας.

Ἀπὸ τὸν ἐγωισμόν, εὐτελὲς καὶ αὐτὸ συναίσθημα, πηγάζει ὁ ζῆλος, ἡ ἅμιλλα, τὸ φιλότιμον. Ἡ ἀγάπη τοῦ Ἐγώ, ἀπό τινος πλευρᾶς, ἐπιβάλλεται ὡς καθῆκον. Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ προηγῆται. Ὁ Πυθαγόρας λαμβάνει τὴν ἀγάπην τοῦ Ἐγὼ ὡς μέτρον φρονήσεως, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν 12ον στίχον τῶν Χρυσῶν Ἐπῶν μᾶς συμβουλεύει νὰ ἐντρεπώμεθα πρὸ πάντων τὸν ἑαυτόν μας. («Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν!»).

* * *

Ἀξιόλογος ἡ ἀντίδρασις ἐναντίον καὶ ἄλλων συναισθημάτων τοῦ Ἐγώ μας, ὅπως διὰ νὰ φέρωμεν ἓν παράδειγμα, τὸ συναίσθημα ἀνεπαρκείας ὡρισμένων δυνα-

τοτήτων μας. Εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον οἱ ψυχαναλυταὶ ὀνομάζουν σύμπλεγμα κατωτερότητος, θεωρούμενον μειωτικὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἐν τούτοις εἶναι καὶ αὐτὸ μία ἰδιότης ἡ ὁποία ἐνδέχεται νὰ παραμείνῃ παθητική, ἀναλόγως τῆς στάσεως τοῦ κατέχοντος αὐτό, ὁ ὁποῖος ἀντιδρῶν δύναται νὰ τὸ μετατρέψῃ εἰς δημιουργικὸν παράγοντα μεγάλης ὁλκῆς.

Τί δύναται νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς κατωτερότητος καὶ τὴν ἀντιτασσομένην ἀντίδρασιν, μᾶς τὸ δίδει ὡς παράδειγμα ἡ ζωὴ τοῦ Δημοσθένους. Φύσει δειλὸς καὶ εἰς ἐπίμετρον τραυλός, δὲν ὑπετάγη μοιρολατρικὰ εἰς τὰ μειονεκτικὰ δεδομένα τῆς φύσεώς του, ὅπως θὰ ἔκαμναν τόσοι ἄλλοι. Ὤρθωσε τὸ ἐσωτερικόν του Ἐγὼ ἐναντίον των καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν του τοιοῦτο ὅτι ὤφειλε νὰ ὑποταγῇ. Καὶ ἔγινεν ὅ,τι ἔγινε. Πολλοὶ παραμελοῦντες τὴν βαθυτέραν ἀνάλυσιν τοῦ πράγματος, ἀρκοῦνται εἰς τὸ νὰ θαυμάσουν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦν δύναμιν χαρακτῆρος. Ὁπωσδήποτε ἕν εἶναι βέβαιον, ὅτι χάρις εἰς τὰ μειονεκτήματα αὐτά, ἀλλὰ καὶ χάρις εἰς τὸ Γνῶθι Σαυτὸν τοῦ Δημοσθένους, λαμβανόμενον κατὰ τὴν Σωκρατικὴν ἐκδοχήν, ἡ ἀνθρωπότης σεμνύνεται διὰ τὸν ὑπέροχον ρήτορα.

Πολλὰς φορὰς ἡ ἀπ' εὐθείας ἀντίδρασις δὲν εἶναι ἡ μᾶλλον ἐνδεδειγμένη. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ δέουσα κατεύθυνσις δίδεται καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν αὐτεπίγνωσιν, τὸ Γνῶθι Σαυτόν. Ἔχομεν τυπικὸν παράδειγμα τῆς ἰδίας κατηγορίας μὲ τὸ προηγούμενον, τὸν Ἰσοκράτη. Αὐτός, προγενέστερος τοῦ Δημοσθένους, κατώρθωσε διὰ τῆς τεθλασμένης ὅσα δὲν ἐπέτυχε διὰ τῆς εὐθείας γραμμῆς. Λαμπρὰ κατηρτισμένος, ἀλλὰ φύσει δειλὸς δι' ἀδυναμίαν φωνῆς καὶ μὴ ἔχων τὴν παραμικρὰν κλίσιν εἰς τὴν διαλεκτικήν, ἀπόδειξις ὅτι οὐδέποτε μετέσχε τῶν δημοσίων ἀγώνων ἐν τῇ Ἀγορᾷ καὶ τῇ Βουλῇ, θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποταγῇ μοιρολατρικὰ εἰς τὸ σύμπλεγμά του. Ἀντὶ τούτου καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κατανικήσῃ τὰ μειονεκτήματά του δι' ἀπ' εὐθείας ἀντιδράσεως, μετωχέτευσε τὴν δύναμιν τοῦ ἐσωτερικοῦ του Ἐγὼ πρὸς παρεμφερῆ κατεύθυνσιν. Ἐπεδόθη εἰς τὴν λογογραφίαν, ἵδρυσε σχολὴν ρητορικῆς, ἔθεσε τὰς βάσεις τοῦ Λόγου διὰ τοῦ περὶ Ρητορικῆς συγγράμματός του καὶ ἀνέδειξε πλείστους ὅσους μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τοὺς περιφήμους ρήτορας Ὑπερείδην, Αἰσχίνην καὶ Ἰσαῖον, διδάσκαλον αὐτὸν τοῦ Δημοσθένους, καταλαβών, μὴ ρήτωρ αὐτός, τὴν τετάρτην θέσιν μεταξὺ τῶν ὀνομαστῶν Ἀττικῶν ρητόρων.

Τὰ παραδείγματα ἀφθονοῦν εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν καθημέραν ζωήν. Κατὰ ταῦτα τὸ Γνῶθι Σαυτὸν σημαίνει «ἐρεύνησε τὸν ἑαυτόν σου διὰ νὰ ἀναμετρήσῃς τὴν δύναμιν ἀντιδράσεως τὴν ὁποίαν δύνασαι νὰ ἀντιτάξῃς».

* * *

Καὶ αἱ προϋποθέσεις ἐξακολουθοῦν. Δὲν θὰ ἐπεκταθῶμεν πε-

φισσότερον. Θὰ περατώσωμεν τὴν μελέτην ταύτην ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν πρώτην ἑρμηνείαν τοῦ ρητοῦ, τὴν τοῦ Σωφρόνει, τὴν ὁποίαν ὡς εἴπομεν δίδει, κατὰ Πλάτωνα, ὁ Ἀπόλλων, διὰ νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὴν ἑρμηνείαν αὐτὴν εὑρίσκομεν ἐπαναλαμβανομένην καὶ εἰς τὸ Εὐαγγέλιον. Φέρομεν ὡς παράδειγμα τὸν Πλάτωνα τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτός, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κινούμενος ἀπὸ ἐλατήρια ἐγωκεντρικά, νομίζει ὅτι εἶναι ἢ ἐπιθυμεῖ νὰ φανῇ κατὰ τὰς περιστάσεις ἀνώτερος ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶναι, ἰσχυρότερος, ἱκανώτερος, σοφώτερος κτλ. ἐξεγείρεται ἐναντίον τῆς ὑπερβολῆς ταύτης συμβουλεύων αὐτεπίγνωσιν καὶ μετριοπάθειαν. Συστήνει τὴν σωφροσύνην ὡς ἑξῆς: «Μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν». (Ρωμ. ΙΒ' 3). Χαλιναγωγεῖ τὴν ὀργὴν διὰ τῆς παροιμιώδους φράσεως «Δότε τόπον τῇ ὀργῇ!» (ΙΒ' 19). Κακίζει τὴν ὑποκρισίαν, ὑπερβολὴν καὶ αὐτήν, θέλων «τὴν ἀγάπην ἀνυπόκριτον». (ΙΒ' 9) Εἰς τοὺς ἐπαιρομένους ὑποδεικνύει τὴν ταπεινότητα: «Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι». (ΙΒ' 16). Πατάσσει τὴν κομπορρημοσύνην ἀκόμη καὶ ἐνδόμυχον: «Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι ἑαυτοῖς» (ΙΒ' 16) καθὼς καὶ τὴν ἐγωπάθειαν: «Μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν». (ΙΕ' 2). Ἀφ' ἑτέρου ὅμως συνιστᾷ πλήρη αὐτεπίγνωσιν καὶ ἀνεξαρτησίαν γνώμης, ἐπιθυμῶν ὅπως ἕκαστος εἶναι κύριος τῶν ἰδίων ἀποφάσεων καὶ οὐχὶ ἕρμαιον ξένων ὑποβολῶν: «Ἕκαστος τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω!» (ΙΔ' 5).

* * *

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων προκύπτει ὅτι ὅλαι αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν Δελφικῶν Ἀποφθεγμάτων ἐνέχουσι στοιχεῖα ἀληθείας ἱκανοποιοῦντα τὸν ἐρευνητήν. Ἡ ἀπόλυτος ὅμως ἀλήθεια δὲν εἶναι ἐφικτὴ καὶ ματαίως ὁ ἐφιέμενος νὰ τὴν συλλάβῃ θὰ κρούῃ τὴν θύραν τοῦ Ἀδύτου εἰς τὸ ὁποῖον κρύπτεται αὕτη τόσον ζηλότυπα. Ὁ ἄνθρωπος φυσικὰ δὲν θὰ παύσῃ νὰ ἐντείνῃ τὰς προσπαθείας του, ἀλλὰ ματαίως, καὶ εἶναι ἐπίκαιρον νὰ ἐνθυμηθῶμεν τοὺς λόγους τοῦ Μεφιστοφελοῦς εἰπόντος εἰς τὸν μαθητευόμενόν του: «Μάταια θὰ πλανᾶσθε πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις ἀναζητοῦντες τὴν Γνῶσιν. Ὁ καθεὶς μανθάνει μόνον ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἱκανὸς νὰ μάθῃ!». Ἡ ἀπόλυτος ἀλήθεια δὲν εἶναι τῶν δυνατοτήτων οὐδενός. Ἡ ἀπόλυτος Ἀλήθεια ὁμοιάζει μὲ τὸν πέπλον τῆς Ἴσιδος, τὸν ὁποῖον «οὐδείς πω θνητὸς ἀπεκάλυψεν». (465γ).

WALT WHITMAN

Ἱερεῖς

Δὲ σᾶς καταφρονάω, ὦ ἱερεῖς, ὁποιανῆς ἐποχῆς ἐδῶ στὴ γῆ,
Ἡ πίστη μου εἶν' ἡ πιὸ τρανὴ κ' ἡ πιὸ μικρὴ 'ναι πίστη,
Κι ἀγκαλιάζω καὶ τὴν ἀρχαία λατρεία καὶ τὴ σύγχρονη
κι ὅσες ἀκόμα ἐστάθηκαν ἀνάμεσα ἀπὸ σύγχρονη κι
ἀρχαία,

Θαρρῶ πὼς θὰ ξανάρτω ἀπά στὴ γῆ πέντε χιλιάδες χρόνια
ἀπὸ τὰ τώρα,
Ἀκαρτεράω μαντείων χρησμούς, τιμῶ τοὺς Θεούς, καὶ χαι-
ρετάω τὸν ἥλιο,

Ἀπὸ τὸ πρῶτο κούτσουρο εἴτε βράχο ποὺ μοῦ τύχει φκιάνω
κι ἀπόνα ὁμοίωμα, κάνω ξόρκια μὲ μιὰ βέργα μέσ'
στὸν κύκλο τοῦ Ὄμπις,
Βοηθάω τὸ Λάμα ἢ τὸ Βραχμάνο νὰ τοιμάσει τοὺς λύχνους
τῶν εἰδώλων,

Χορεύω ἀκόμα τώρα μέσ' στὶς στράτες σὲ φαλλικὴ μιὰ λι-
τανεία καὶ τρέχω γυμνοσοφιστὴς στὰ δάση μέσα σκυ-
θρωπὸς κι' ἐκστατικός,
Καὶ γεύομαι τὸ ὑδρόμελι μέσαθε ἀπὸ κροντήρι καμωμένο
ἀπόνα καύκαλο, θαμάζω ὅλα τὰ Σάστας καὶ τὰ Βέν-
τας καὶ τὸ Κοράνι μελετῶ,
Στὰ Μεξικάνικα ἀνεβαίνω Τιόκαλλις, λεκιασμένον ἀπὸ αἱ-
μάτου πιτσιλιὲς ξεπεταμένες, ἀπ' τὴν πέτρα τῆς σφαγῆς
κι ἀπ' τὸ μαχαίρι, καὶ χτυπώντας ἕνα νταούλι ἀπὸ
φειδιοῦ τομάρι καμωμένο,

Παραδέχομαι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο, παραδέχομαι καὶ κειὸν
ὁποὺ σταυρώθη, γνωρίζοντας πὼς σίγουρα εἶναι μορφὴ
θεϊκή,

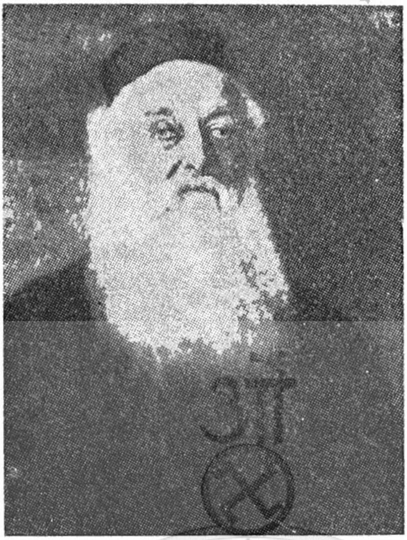
Ἀκολουθῶ γονατιστὸς τὴ λειτουργία, ἢ στέκω ὀρθὸς στὴν
προσευχὴ τὴν πουριτάνικη, εἴτε κάθομαι ὑπομονητικὰ
σ' ἕνα στασίδι,
Χαλάω τὸν κόσμο στὶς φωνὲς ἢ βγάνω ἀφροὺς σὰ μὲ χτυ-
πήσει ἡ τρέλλα μου, εἴτε ἀκαρτεράω, ὡσὰ νεκρός,
τὸ πνεῦμα μου νἄρθεῖ γιὰ νὰ μὲ σκώσει,
Κοιτάζω τὰ λιθόστρωτα καὶ τὴ στεριὰ εἴτε κι' ὄξω, μακρὰ
ἀπὸ τὴ στεριὰ καὶ τὰ λιθόστρωτα,
Εἶμαι ταῖρι μὲ κειοὺς ὁποὺ τὸ γῦρο τῶν γύρων γυροφέρ-
νουνε.

Ἕνας ἀπὸ τὴν κεντρομόλα καὶ φυγόκεντρην ἐκείνη συντρο-
φιὰ κ' ἐγὼ γυρίζω καὶ μιλάω σὰν ἄνθρωπος ποὺ ἀφίνει
παραγγελιὲς πρὶν νὰ φύγει γιὰ ταξίδι.
Θλιμμένοι ἐνδοιαστές, ἀργόμυαλοι κι ἀπόκληροι,
Ρηχοί, κακότροποι, βαρειοί, ὀργισμένοι, προδιατεθειμένοι,
ξεκαμωμένοι, ἀθειστές,
Σᾶς ξέρω ἕνα πρὸς ἕνανε καὶ ξέρω τὸ πέλαγος τοῦ παιδεμοῦ,
τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ἀπόγνωσις καὶ τῆς ὀλιγοπιστίας,

Πῶς τὰ φτερύγια τῆς φάλαινας σπαράζουνε καὶ δέρνουν τὸ
νερό!
Πῶς στρέφεται γοργὴ σὰν ἀστραπὴ ἡ οὐρά της δῶθε—κεῖθε
μὲ σπασμούς, πῶς ἀναβλύζει τὸ αἷμα ἀπ' τὴν πληγή της!
Γαληνέψτε, φτερύγια ματωμένα ἐνδοιαστῶν θλιμμένων, πο-
νεμένων,
Ἐγώ, παίρνω τὴ θέση μου κι ἀνάμεσα ἀπὸ σᾶς, ὅμοια ὡς
τὴν παίρνω κι ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς ἄλλους,
Κι ὅ,τι εἶναι ἀκόμα ποὺ δὲν ἐδοκιμάστηκε κι ὁποὖναι νἄρτει
εἶναι ὅμοια, ὁλότελα ὅμοια καὶ γιὰ σᾶς καὶ γιὰ μὲ
καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους ὅλους.

Δὲν ἔχω ἰδέα τὸ ποιὸ μένει ἀδοκίμαστο οὔτε ποιὸ μέλλε-
ται γιὰ νἄρτει ἀκόμα,
Μόνε ξέρω πὼς κι αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους θἄν' ἀρκετὰ καὶ
μὲ τὸ παραπάνω.

(«Φύλλα Χλόης») Μετάφρ. Ν. ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μιὰ ἐκπληκτικὴ ζωὴ

ΧΕΝΡΥ ΣΤΗΗΛ ΟΛΚΟΤΤ

Γεωπόνος, νομικός, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς, συνταγματάρχης τοῦ Ἀμερ. Στρατοῦ, κατηχητὴς τοῦ Βουδισμοῦ, θεραπευτής, ἀσκητής

«—Μοῦ ἐπιτρέπετε, Μαντάμ ;».

Καὶ τῆς προσέφερε φωτιὰ γιὰ τὸ σιγαρέττο της.

Μὲ ἕνα σπίρτο καὶ μιὰ τολύπη καπνοῦ ἄρχισε ἡ γνωριμία τους, ἀλλὰ εἶχε ἤδη ἀνάψει μιὰ μεγάλη φωτιά, ποὺ δὲν ἔσβησε ἀκόμη...

Μὲ αὐτὸ τὸ πεζὸ περιστατικὸ ἄρχισε ἡ γνωριμία τῆς Ρωσσίδος ἀποκρυφιστρίας Ἕλενας Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ καὶ τοῦ Ἀμερικανοῦ συνταγματάρχου Χένρυ Στήηλ Ὄλκοττ, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν οἱ συνιδρυταὶ τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὀργανώσεως, ἡ ὁποία ἀπέβη πυρὴν παγκοσμίου ἀδελφότητος μέσα στὴν ἀνθρωπότητα χωρὶς διάκρισι φυλῆς, πίστεως, τάξεως, γένους ἢ χρώματος, ἀλλὰ καὶ σημαντικὸς μοχλός, γιὰ τὴν μελέτη τῶν ἀνερμηνεύτων νόμων τῆς φύσεως καὶ τῶν λανθανουσῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου...

Ἕνα βράδυ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1874, σ' ἕνα ἀγρόκτημα τοῦ Βέρμοντ στὴν Ἀμερική, ὅπου συνέβαιναν περίεργα πνευματιστικὰ φαινόμενα, εἶχαν συναντηθῆ... Ἐκείνη, κατὰ παρότρυνσι τοῦ πνευματικοῦ της Διδασκάλου. Ἐκεῖνος, μὲ ἐντολὴ τοῦ ἀρχισυντάκτου τοῦ «Ἡλίου» τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ἁπλῆ σύμπτωσις, ποὺ συνέδεσε τόσο στενὰ δύο ζωές ;

Στὴ γῆ τῆς Ἀτλαντίδος

Ὁ Ἄγγλος ἐπίσκοπος Λεντμπῆτερ, στὸ σύγγραμμά του «Ὁ Ἀποκρυφισμὸς εἰς τὴν Φύσιν», ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Μπλαβάτσκυ καὶ ὁ Ὄλκοττ εἶχαν ὁρίσει τὴν συνάντησί τους ἀπὸ προηγούμενη ἐνσάρκωσί τους καὶ δὲν ἦταν ἡ «δεύτερη»

φορά πού συνηντῶντο, ἀλλά πολλοστή... Γυρίζοντας πίσω στὴν ἱστορία τῆς γῆς, μὲ τὶς δυνάμεις τῆς διοράσεως, εἶδε ὅλη τὴν ἁλυσσίδα τῶν ἐνσαρκώσεων αὐτῶν τῶν δύο ψυχῶν καὶ τὴν περιγράφει μ' ἕνα τρόπο παραμυθένιο.

Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν βυθισμένη Ἀτλαντίδα τοῦ Πλάτωνος... Ὁ βασιλῆας τοῦ Ἄστεος μὲ τὴν Χρυσῆ Πύλη εἶχε γιὰ τὴν φρούρησι τοῦ διαδόχου ἕναν ἀφωσιωμένο ἀξιωματικό, ἀρχηγὸ τῆς σωματοφυλακῆς. Μιά ἡμέρα, συνωμόται ἐπετέθησαν κατά τοῦ πρίγκηπος καὶ ὁ λοχαγὸς μπόρεσε, προτάσσοντας τὸ στῆθος του, νά τοὺς ἐξουδετερώση. Ἀλλά τραυματίσθηκε θανάσιμα. «Τί μπορῶ νά κάμω γιὰ σένα, πού ἔδωσες γιά μένα τὴ ζωή σου; », ρώτησε ὁ βασιλῆας συγκινημένος. Καὶ ὁ λοχαγός, ψυχορραγώντας, εἶπε: «Δῶστε μου τὴ χάρι νά σᾶς ὑπηρετῶ πάντοτε, σᾶς καὶ τὸ τέκνον σας, σὲ ὅλες τὶς ζωὲς πού θά ἐπακολουθήσουν, γιατὶ ἀνάμεσά μας τώρα ὑπάρχει, ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος». Μὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια, βυθίζοντας τά δάκτυλά του στὴν ἀνοικτὴ πληγή του, ἔβαψε τά πόδια τοῦ ἡγεμόνος καὶ τὸ μέτωπο τοῦ νεαροῦ πρίγκηπος, πού ἀκόμη ἔκειτο ἀναίσθητος δίπλα του. Ὁ βασιλῆας ὕψωσε τὸ χέρι του σ' εὐλογία καὶ ἀπήντησε: «Ἐν ὀνόματι τοῦ αἵματος πού ἐχύθηκε γιά μένα καὶ τὸ τέκνον μου, ὁρκίζομαι ὅτι ἀμφότεροι θά μὲ ὑπηρετεῖτε μέχρι τέλους»... Καὶ ἀφοῦ πέρασαν πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸν τροχὸ τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, ὁ βασιλῆας ἔγινε τώρα ὁ Διδάσκαλος Μ., ὁ πρίγκηπας διάδοχος εἶναι ἡ Ἑλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωματοφυλακῆς ὁ συνταγματάρχης Χένρυ Στήλ Ὄλκοττ. Ὁ δεσμὸς ἔμεινε ἀδιάσπαστος...

Τὰ πρῶτα χρόνια

Γιὰ τὴν ἐκπληκτικὴ ζωὴ τῆς Μπλαβάτσκυ, ἐδημοσίευσε πολλά ὁ «Ἰλισός» στὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου 1955.

Ὁ Ὄλκοττ ἐγεννήθη τὴν 2 Αὐγούστου 1832, στὴν Ὀράγγη τῆς Νέας Ὑερσέης (ΗΠΑ). Ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπὸ παλιά ἀγγλικὴ πουριτανικὴ οἰκογένεια, ἀπὸ τὶς πρῶτες πού ἐγκατεστάθησαν στὸν κόλπο τῆς Μασσαχουσέτης.

Ἔδειξε κλίσι στὴν γεωπονία καὶ διεκρίθη πολὺ νωρίς. Σὲ ἡλικία 23 ἐτῶν ἔλαβε πρόσκλησι τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γιά νά διευθύνῃ τὸ ὑπουργεῖο Γεωργίας, ἀλλά ἠρνήθη. Ἐπίσης ἠρνήθη ὅμοια πρότασι γιά τὴν Οὐάσιγκτων. Προτιμοῦσε νά ἐργάζεται ὡς πρόσκοπος γιὰ τὴν γεωργικὴ ἀναγέννησι τοῦ τόπου του. Ἐδημοσίευσε πολλά συγγράμματα καὶ ἄρθρα, ἐπίσης ἵδρυσε γεωπονικὴ σχολή.

Παράλληλα μὲ τὴν ἐπαγγελματική του ἐκστρατεία, ἄρχισε μιά πνευματικὴ γιά τὴν διάδοσι τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ «ἔκρουσε τὴν θύραν» τῶν Τεκτόνων. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία δὲν εἶναι γνωστή, ἀλλὰ ἀπὸ εὑρεθέντα διπλώματα προέκυψε ὅτι ἦταν μέλος τῆς Στοᾶς τῶν Οὐγενότων ὑπ' ἀριθ. 448 καὶ ὅτι τὸν Δεκέμβριο 1851 ἦταν Β.' Επ. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1860 ἦταν μέλος τῆς Βασιλικῆς Ἁψίδος.

Σώζεται ἀπὸ Τέκτονας

Ἡ συμμετοχή του στὸν Ἐλευθεροτεκτονισμὸ ἔμελλε νά τοῦ σώση τὴ ζωή, ὅταν ἐνεπλάκη στὶς ἐξελίξεις τῆς ὑποθέσεως τ. Τζὼν Μπράουν.

Ὁ Τζὼν Μπράουν ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ «ὑπογείου σιδηροδρόμου», μιᾶς ὀργανώσεως πού διέσωζε μαύρους τῶν νοτίων φυτειῶν ἀπὸ τὴν δουλεία καὶ τοὺς μετέφερε σ' ἐλεύθερες πολιτεῖες. Πιστεύοντας ὅτι μόνο μὲ τά ὅπλα θά ἐτερματίζετο τὸ καθεστὼς τῆς δουλείας, ὠργάνωνε ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῶν δουλοκτητόρων καὶ τοὺς ἐπέβαλλε σκληρὰ ἀντίποινα γιά τὶς ἀπανθρωπίες των. Τὴ νύχτα τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1859, ὁ Τζὼν Μπράουν, ὕστερα ἀπὸ μάχη, συνελήφθη τραυματισμένος, ἀφοῦ δύο ἀπὸ τὰ τέσσαρα παιδιά του, πού ὅλα πολεμοῦσαν δίπλα του, σκοτώθηκαν.

Τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον δι' ἀπαγχονισμοῦ. Ἄκουσε ἀτάραχος τὴν καταδίκη του. Τὸ μόνο ποὺ εἶπε στοὺς δικαστάς του, ἦταν: «Μὲ στέλνετε στὴν κρεμάλα, ἐνῶ ἔπρεπε σεῖς νὰ παραπεμφθῆτε σ' αὐτήν. Διότι, σεῖς παραβιάζετε τὸν ἱερὸ καὶ ἀκατάλυτο νόμο τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔπλασε ἴσους καὶ γιὰ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἔκανα τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὑπενθυμίζω τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν ὑπερασπίζωμαι».

Στὶς 2 Δεκεμβρίου 1859, χωρὶς νὰ λυγίση, βάδισε στὸ μαρτύριο. Παρίστατο στὴν ἐκτέλεσι ὁ Ὄλκοττ, ὡς ἀπεσταλμένος τῆς ἐφημερίδος «Νιοῦ Γιόρκ Τρίμπιουν». Τὸν εἶχαν διαλέξει, ἐξ αἰτίας τῶν ἀγώνων του γιὰ τὴν κατάργησι τῶν φυλετικῶν διακρίσεων. Ἀνάμεσα στὸ φανατικὸ πλῆθος, τὸν ἀνεγνώρισαν καὶ τὸν συνέλαβαν. Τὸν κατεδίκασαν διὰ βοῆς εἰς θάνατον καὶ πήγαιναν νὰ τὸν τουφεκίσουν... Σ' ἐκείνη τὴ στιγμὴ τῆς ἀπελπισίας, ὁ Ὄλκοττ θυμήθηκε τὸν Τεκτονισμό. Ἀμέσως, ὅσο ἐπιδεικτικὰ μποροῦσε, ἔκαμε τὸ μυστικὸ «σημεῖον» καὶ φώναξε τὴν «ἐπίκλησιν κινδύνου». Δὲν ἄργησαν νὰ σπεύσουν εἰς βοήθειάν του ἄγνωστοι ἀδελφοὶ καὶ τὸν ἀφήρεσαν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν δημίων του...

Στὸν ἐμφύλιο πόλεμο

Ὁδηγημένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐλευθερίας, ὅταν ξέσπασε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἔσπευσε νὰ καταταγῆ στοὺς Βορείους καὶ διέτρεξε ὅλη τὴν βόρειο Καρολίνα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Μπάρνσαϊντ. Ἀρρώστησε καὶ ἐνοσηλεύθη στὸ νοσοκομεῖο Νέας Ὑόρκης. Ἔγινε καλὰ καὶ ἑτοιμαζόταν νὰ πάη καὶ πάλι στὸ μέτωπο, ὅταν ἡ κυβέρνησις, ἔχοντας ξεχωρίσει τὴν ἀκεραιότητά του καὶ τὸ θάρρος του, τοῦ ἀνέθεσε τὴν διεξαγωγὴ ἐλέγχου στὸ Γραφεῖο Στρατολογίας καὶ Ἐπιμελητείας. Ἡ ἀποστολή του αὐτὴ ἀπεδείχθη περισσότερο ἐπικίνδυνη ἀπὸ τὴν σύγκρουσι μὲ τοὺς Νοτίους, διότι ὅλα

Ὁ θρυλικὸς Τζὼν Μπράουν ἀγωνιστὴς ὑπὲρ τῶν νέγρων.

τὰ πλοκάμια τῆς διαφθορᾶς ἐκινήθησαν ἐναντίον του, μὲ ἀπόπειρα δωροδοκίας στὴν ἀρχή, μὲ ἀπειλὲς ἔπειτα. Ἔφερε τὸ ἔργον του εἰς πέρας καὶ ξεκαθάρισε τὴ σαπίλα. Ἡ ἐκδοθεῖσα ἡμερησία διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν ἀνέφερε ὅτι τὸ ἐπίτευγμά του ἦταν «τόσο σημαντικὸ ὅσο καὶ μιὰ νίκη ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης». Ἔγινε συνταγματάρχης καὶ εἰδικὸς πληρεξούσιος τοῦ ὑπουργείου Στρατιωτικῶν. Δύο χρόνια ἀργότερα, τοῦ ἀνέθεσε ὅμοια ἀποστολὴ τὸ ὑπουργεῖο Ναυτικῶν καὶ τὴν ἔφερε ἐπίσης εἰς πέρας. Ὁ ὑπουργὸς ἐδήλωσε στὴν ἔγγραφη εὔφημη μνεία του: «Οὐδέποτε ἄλλοτε συνήντησα ἄνδρα μὲ τόσην ἱκανότητα, δεξιοτεχνίαν, ταχύτητα καὶ ἀκεραιότητα».

Μὲ τὴν Μπλαβάτσκυ

Αὐτὸν τὸν ἄνδρα, ἔστειλε τὴν Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ ὁ

Διδάσκαλός της νὰ γνωρίση στὸ ἀγρόκτημα Ἔντυ, ὅπου συνεκεντρώθησαν, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1874, ἐπιστήμονες, διανοούμενοι καὶ δημοσιογράφοι, γιὰ νὰ παρακολουθήσουν καὶ ἐλέγξουν τὰ περίεργα φαινόμενα. Ἀπὸ ἐκείνη τὴν δημοσιογραφικὴ ἀποστολὴ ξεκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ὄλκοττ γιὰ τὸν ἀποκρυφισμό. Ἐδημοσίευσε τὸ ἔργον του «Ἄνθρωποι ἀπὸ ἄλλους κόσμους» καὶ οἱ περιγραφὲς του στὶς ἐφημερίδες «Ἥλιος» καὶ «Νιοῦ Γιόρκ Γκράφικ» ἐδίχασαν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν ἐπανεκλογὴ τοῦ στρατηγοῦ Γκράντ ὡς προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Ὁ Ὄλκοττ εἶχε παραιτηθῆ ἀπὸ τὸ στρατὸ καὶ ἀσκοῦσε τὴ δικηγορία. Τὴν ἐγκατέλειψε κι' αὐτήν, γιὰ νὰ ἀφοσιωθῆ στὸ πνευματικὸ ἔργο, ποὺ τὸ διέκρινε σ' ἕνα ὑπέροχο λυκαυγές, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ἐγνώρισε τὴν Μπλαβάτσκυ καὶ τῆς προσέφερε φωτιὰ γιὰ τὸ σιγαρέττο της.

Ἡ θεοσοφικὴ Ἑταιρία

Τὸν ἑπόμενο χρόνο ἵδρυαν τὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, μαζὶ μὲ ἄλλα 12 πρόσωπα: Ἀκριβῶς, στὶς 8 Σεπτεμβρίου 1375 Ὁ σκοπὸς καθωρίσθηκε τότε περιεκτικά Μελέτη τοῦ ἀποκρυφισμοῦ.

Ὁ Ὄλκοττ, ἐκλεγεὶς ἰσόβιος πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας, ἐξεφώνησε τὸν ἐναρκτήριο λόγο στὴν πρώτη τακτικὴ συγκέντρωσι τῶν μελῶν καὶ μεγάλου πλήθους ἀνθρώπων μὲ πνευματικὰ διαφέροντα, στὶς 17 Νοεμβρίου 1875, στὸ Μεμόριαλ Χώλλ τῆς Νέας Ὑόρκης.

Εἴμαστε λίγοι, εἶπε... Ἀφῆστε νὰ μιλήση τὸ μέλλον... Ξεκινᾶμε γιὰ τὴν Ἀλήθεια! Θὰ ἔλθη καιρός, ποὺ θὰ γίνη λόγος γ' αὐτὸ τὸ ταπεινὸ ξεκίνημά μας. Ἀλλὰ καὶ ἄν πρόκειται ἡ Ἑταιρία μας νὰ διαλυθῆ τοῦ χρόνου, δὲν θὰ ἔχωμε ἐργασθῆ ἐπὶ ματαίῳ. Τὸ σήμερα εἶναι δικό μας, τὸ αὔριο πιθανόν, τὸ χθὲς ἔφυγε γιὰ πάντα. Στὴν οἰκονομία τῆς φύσεως, μιὰ ὤθησις, ὅσο καὶ νἆναι ἐλαφριά, στὴν ὕλη, εἶναι αἰώνια. Μιὰ πρᾶξις θὰ φέρη ἀποτελέσματα, γρήγορα ἢ ἀργά. Τὸ καπρίτσιο μιᾶς γυναίκας συνέβη ν' ἀλλάξη τὸ πεπρωμένον ἐθνῶν. Ἡ προφορὰ μιᾶς λέξεως ἐπάνω στὰ βουνὰ μπορεῖ νὰ ρίξη μιὰ τρομερὴ χιονοστιβάδα πάνω στὸ χωριουδάκι ποὺ ἀνύποπτο κοιμᾶται στοὺς πρόποδές των. Ἕνα βῆμα πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερα, μπορεῖ ν' ἀλλάξη ὁλάκερη τὴ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου...

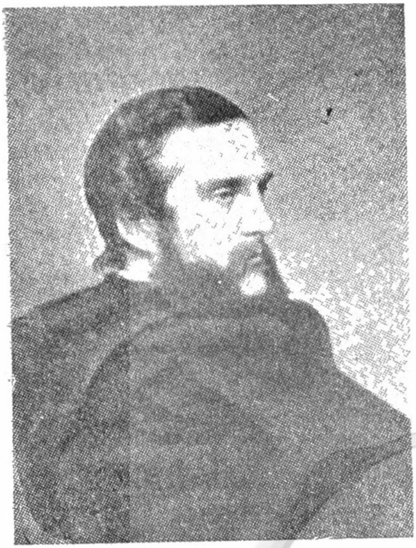
Φωτισμένα πνεύματα, ὅπως ὁ Θωμᾶς Ἔντισον, ἄρχισαν νὰ προσχωροῦν στὴν Ἑταιρία. Ὅταν ἔγινε ἀρκετὰ δυνατή, ὥστε νὰ προχωρήση μόνη της, οἱ ἱδρυταί της ἀνεχώρησαν γιὰ τὴν Ἰνδία, μὲ τὴν προτροπὴ τῶν Διδασκάλων τους.

Σὲ μιὰ ὁμιλία του, στὴν Βομβάη, στὶς 23 Μαρτίου 1879, ὁ Ὄλκοττ ἔδωσε περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴν Ἑταιρία. Εἶχαν ἤδη ἱδρυθῆ τμήματα στὴ Ρωσσία, Γαλλία, Κωνσταντινούπολι καὶ Ἑλλάδα. (Ἡ Ἰόνιος Στοὰ τῆς Κερκύρας). Τὴν ειρωνία, εἶχε διαδεχθῆ ἡ περιέργεια καὶ ἐκείνην τὸ ἐνδιαφέρον. Ὁ Ὄλκοττ θ' ἀπαντοῦσε σὲ ὅλα τὰ ἐρωτήματα.

Ὁ ἰνδικὸς τύπος εἶχεν ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς Ἑταιρίας. Ἔπρεπε, εἶπε, νὰ ἔλθουν στὴν Ἰνδία γιὰ νὰ μαθουν, ὄχι νὰ διδάξουν. Ὁ Ὄλκοττ ἀπήντησε: «Εἴμεθα ἁπλῶς ἐρευνηταὶ σοβαρῶν προθέσεων. Ζητοῦμε, ἐρευνοῦμε Δεν ἀπορρίπτομε τίποτε δίχως αἰτιολογία, δὲν ἀποδεχόμεθα τίποτε χωρὶς ἀπόδειξι. Εἴμεθα σπουδασταί, ὄχι διδάσκαλοι».

Σημεῖα καὶ συνθήματα

Ἔδωσε τὴν πληροφορία ὅτι ἡ Ἑταιρία εἶχε ὡρισμένα μυστικά, ἀλλὰ τελείως ἀβλαβῆ. Ἐπειδὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀνθρώπους σκορπισμένους σ' ὅλον τὸν κόσμο, ποὺ μιλοῦν διάφορες γλῶσσες, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη, καθὼς καὶ οἱ Ἐλευθεροτέκτονες, ὡρισμένων μέσων ἐλέγχου τῆς ταυτότητος. Ἐχρησιμοποιοῦσε, λοιπόν, ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία ἐκείνη τὴν περίοδο σημεῖα καὶ συνθήματα, ποὺ ἄλλα-

Ὁ Ὄλκοττ, ὡς ἀξιωματικὸς στὸν πόλεμο Βορείων — Νοτίων

ζαν συχνά. Ἡ δρᾶσις τῆς Ἑταιρίας δὲν ἀπειλοῦσε τὴν πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ τάξι, οὔτε ἀνεμιγνύετο σὲ ζητήματα οἰκογενείας.

Μέλη χρηστῶν ἠθῶν

Ἐπὶ πλέον ἀνέφερε τοὺς θεμελιώδεις ὅρους εἰσδοχῆς μελῶν:

«Δὲν δεχόμεθα εἰς τὴν ἀδελφότητά μας—εἶπε—ἄτομα ἐπιδείξαντα ἀσέβειαν πρὸς γονεῖς ἢ ἀνηθικότητα πρὸς συζύγους. Οὔτε ἔχομεν χῶρον διὰ τὸν μέθυσον ἢ τὸν ἀκόλαστον... Ἐγκαρδίως ὑποδεχόμεθα εἰς τὸ κατῶφλι μας κάθε ἄνδρα ἢ γυναῖκα βεβαιωμένου ἀξιοσεβάστου χαρακτῆρος καὶ δεδηλωμένης εἰλικρινείας προθέσεων, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μελετήσουν τὴν ἀρχαία σοφία. Μένουν ὑπὸ δοκιμασίαν. Ἐὰν εἶναι ἀληθεῖς θεοσοφισταί, θὰ τὸ δείξουν μὲ ἔργα, ὄχι μὲ λόγια. Ἐὰν ὄχι, θὰ σταλοῦν πίσω εἰς τοὺς παλαιοὺς των φίλους καὶ τὸ περιβάλλον των καὶ ἂς τοὺς ζητήσουν συγγνώμην, διότι ἐσκέφθησαν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐκείνους. Καὶ εἴχομεν τοιαύτην πεῖραν, ἀκόμη καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἰνδία, ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν μὲ προσφορὰν εἰρήνης ἀνὰ χεῖρας, ἀλλὰ ἐδοκίμασαν νὰ διαπράξουν κάτι τὸ φαῦλον, κατὰ τὴν ἰδικήν μας κρίσιν, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐδέχθημεν μονον βάσει τοῦ λόγου των καὶ ἐσκεφθήκαμε ὅτι ἦσαν καλύτεροι ἄνθρωποι ἀπὸ ὅ,τι ἀπέδειξαν...».

Τὸ ἐπίσημο ὄργανο τῆς Ἑταιρίας, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἑκατονταετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ Ὄλκοττ, ἐτόνιζε τὸν Αὔγουστο τοῦ 1932:

«Ἡ ἀντίληψις τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν ποὺ ἐδέσποζε στὸ πνεῦμα τοῦ Ὄλκοττ, θὰ εἶναι ἐσαεὶ ἀναγκαία στοὺς ἀνὰ τὸν κόσμο θεοσοφιστάς, διότι ἡ ἠθικὴ ζωὴ καὶ μόνον εἶναι πρακτικὸς Ἀποκρυφισμός».

Ἀτομικὴ βελτίωσις

Ὁ ἴδιος ὁ Ὄλκοττ ἔδωσε δείγματα τῆς σωστῆς θεοσοφικῆς διαγωγῆς. Ὄχι μόνον δὲν πρέπει νὰ πράξῃ τι τὸ φαῦλον—διότι θὰ ἀποπεμφθῇ—ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ βελτιωθῇ περισσότερο, ὥστε ἡ ἰδιότης τοῦ μέλους τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ν' ἀποτελῇ αὐτομάτως ἕνα πτυχίον. Ὅλοι ἔλεγε, ἔχομε ἐλαττώματα καὶ ἄσχημους τρόπους ζωῆς ἢ σκέψεως. Πρέπει, ὅμως, νὰ μεταμορφωθοῦμε. Κρασὶ ἔπινε λίγο καὶ τὸ ἔκοψε τελείως. Ἐσύχναζε σὲ θέατρα, λέσχες καὶ ἀγῶνες, καὶ σὲ ἄλλους τόπους ὅπου οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν εὐχαρίστησι. Τὰ ἔκοψε ὅλα, χωρὶς νὰ τὰ ἀναπολῇ μὲ λύπη. Ὁ καθένας κάτι μπορεῖ νὰ κάμη γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Σεβασμὸς τῶν θρησκειῶν

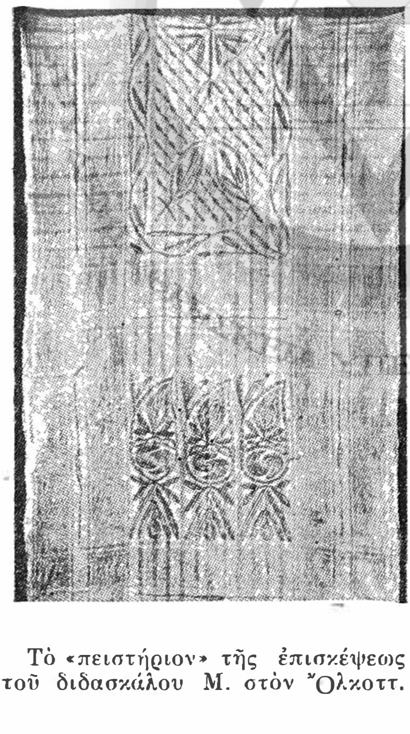
Ἐπίσης ἐτόνισε ὅτι ἡ Ἑταιρία σέβεται ὅλες τὶς θρησκεῖες καὶ ἀναζητεῖ τὴν κοινὴ πηγή των, ἀφοῦ παραδέχεται τὴν ὕπαρξι Θείας Δυνάμεως.

Ἐμπνεόμενος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρχή, ὁ Ὄλκοττ ἐργάσθηκε γιὰ τὴν ἀναγνώρισι ἴσων δικαιωμάτων στοὺς πιστοὺς κάθε θρησκείας. Ὑ-

στερα ἀπὸ αἱματηρὴ σύγκρουσι μεταξὺ χριστιανῶν καὶ βουδδιστῶν κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς λιτανείας τῶν δευτέρων, ὁ Ὄλκοττ ἔκαμε διαβήματα στὸν Ἄγγλο διοικητή, πῆγε καὶ στὸ Λονδῖνον, καὶ ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀργίαι ἡ ἡμέρα γεννήσεως τοῦ Βούδδα, καθὼς καὶ τοῦ Μωάμεθ. Ἔφθασε ἀκόμη νὰ βοηθήσῃ τοὺς Βουδδιστάς, συντάσσοντας μιὰ σύγχρονη «Κατήχησι». Οἱ Βουδδισταὶ τοῦ ἔδωσαν δίπλωμα ἐξουσιοδοτήσεως νὰ δέχεται πιστοὺς στὸν Βουδδισμό, προνόμιο ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ ἄλλοτε δοθῆ σὲ λαϊκόν, οὔτε Ἰνδὸν ἀκόμη. Σὲ μιὰ συγκέντρωσι Μουσουλμάνων, τὸν ἐξέλεξαν διὰ βοῆς πρόεδρον.

Οἱ Διδάσκαλοι

Στὸ ἔργον του, ὁ Ὄλκοττ εἶχε τὴν συνδρομὴ μερικῶν ἀπὸ τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι, καθὼς ἔχει ἀφηγηθῆ, τὸν ἐπεσκέπτοντο.

Τὸ «πειστήριον» τῆς ἐπισκέψεως τοῦ διδασκάλου Μ. στὸν Ὄλκοττ.

Ἔχει περιγράψει ὑπὸ ποιὲς συνθῆκες τὸν ἐπεσκέφθηκαν ὁ Διδάσκαλος Κ.Χ.. ὁ Διδάσκαλος Ιλ. καὶ ὁ Διδάσκαλος Μ. Ὁ τελευταῖος, πρὸς ὑλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐπικοινωνίας των, τοῦ ἀφῆκε τὸ τουρμπάνι του (0,65Χ2.24μ.) μὲ διάφορα κεντήματα καὶ τὸ μονόγραμμά του. Ὅταν ξαφνικά, ὁ Διδάσκαλος χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια του, ἔμεινε στὸ τραπέζι του τὸ τουρμπάνι... Ἄλλες φορές, τοῦ ἀφῆκαν ἐπιστολάς. Δὲν κρίνομε χρήσιμο νὰ ἐπεκταθοῦμε σὲ λεπτομέρειες, διότι τὸ θέμα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐμφανίσεως Διδασκάλων, ἀνωτέρων ὀντοτήτων πάνω στὴ γῆ, εἶναι πολὺ βαρὺ καὶ ξεφεύγει ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ ἄρθρου.

Θεραπευτὴς

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ Ὄλκοττ ἐπίστευε πὼς εὑρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τῶν Διδασκάλων.

Καὶ μὲ τὴν βοήθεια τῶν Διδασκάλων, ἐβεβαίωνε ὅτι ἀπέκτησε τὶς δυνάμεις τοῦ θεραπευτοῦ, μὲ τὶς ὁποῖες προεκάλεσε δυνατὴ ἐντύπωσι στὴν Ἰνδία. Στὸ «Θεόσοφιστ» τοῦ Ἰουνίου 1883 ἀναφέρεται ὅτι σ' ἕνα ταξίδι 57 ἡμερῶν διέτρεξε 7.000 μίλια στὴν Ἰνδία καὶ ἐθεράπευσε 2.812 ἄτομα.

Πολλὲς φορὲς ἀπασχολήθηκε ὁ τύπος μαζί του. Στὶς 11 Ἰουλίου 1883 ἐδημοσιεύθη μακρὰ ἀνακοίνωσίς του, μὲ τὴν ὁποία προειδοποιοῦσε τὶς λεγεῶνες τῶν δυστυχισμένων, ποὺ ἔτρεχαν παντοῦ ὅπου περνοῦσε, ὅτι: πρῶτον, δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ θαυματουργῇ, δὲν ἀναπληρώνει μάτια, αὐτιὰ ἢ ἄλλα ὄργανα ποὺ λείπουν· δεύτερον δὲν θεραπεύει μὲ ζωογόνα ὑγρὰ ἢ μὲ ἐπιθέσεις χειρῶν ὄγκους ἢ ἄλλα νοσήματα ὀργανικά· τρίτον, ὅτι δὲν μπορεῖ, ἕνας ἄνθρωπος αὐτός, ὅση δύναμι κι' ἂν εἶχε, νὰ ἐπαρκέσῃ στὶς ἀνάγκες ὅλης τῆς Ἰνδίας· τέταρτον, ὅτι σκοπός του δὲν εἶναι ἡ θεραπευτική, ἀλλὰ μόνον ἕνα μέσον, ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὴν ἀνακούφισι τῆς δυστυχίας καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ τὴν παροχὴ ἀποδείξεως ὅτι πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ μὲ ἀνώ-

τερες δυνάμεις ἵστανται ὄπισθεν τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας.

Ἀργότερα διέκοψε τελείως τὶς θεραπεῖες, ἐπειδή, καθὼς εἶπε, δὲν διέκρινε νὰ προέρχεται καμμιὰ ἠθικὴ βελτίωσις στοὺς ἀνθρώπους, εἴτε στοὺς ἀσθενεῖς τοὺς ἴδιους.

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε τὴν δραστηριότητά του γιὰ τὴν ὀργάνωσι καὶ ἐξάπλωσι τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ἐργαζόταν παράλληλα, ἀπὸ ἄλλους τομεῖς, ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων, ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ πρόβλημα τῶν «ἀθίκτων», τῶν παριῶν τῆς Ἰνδικῆς ζωῆς, ποὺ «ἐμολύνοντο» ὅσοι τοὺς ἐπλησίαζαν... Ὠργάνωσε τὸ πρῶτο σχολεῖο δωρεὰν στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ χωρὶς κανενὸς εἴδους προσηλυτισμό. Μέσα σὲ 10 χρόνια ἱδρύθηκαν ἄλλα τέσσαρα σχολεῖα.

Ἡ ἵδρυσις τοῦ Ἄντυαρ

Τὸ μεγάλο ὄνειρο τοῦ Ὄλκοττ ἦταν ἡ Παγκόσμιος Ἀδελφότης, μέσῳ τῆς συγκριτικῆς μελέτης ὅλων τῶν θρησκειῶν. Ἀρχικά, συνεκέντρωνε παλιὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία. Τελικὰ ἐδημιούργησε αὐτὸ τὸ παγκοσμίου ἀκτινοβολίας ἔργον, ποὺ ὀνομάζεται Ἄντυαρ. Μὲ χρήματά τους, ἡ Μπλαβάτσκυ καὶ ὁ Ὄλκοττ, ἀγόρασαν μιὰ ἔκτασι στὸ Μαδρὰς καὶ ἐγκατέστησαν τὴν ἕδρα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, τὴν Βιβλιοθήκη τῶν θρησκειῶν καὶ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, ἀνήγειραν δὲ καὶ ἐκκλησίες ὅλων τῶν θρησκειῶν. Ὑπάρχουν σήμερα στὸ Ἄντυαρ ἐκκλησίες τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ Βουδδισμοῦ, τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, τοῦ Ἑβραϊσμοῦ κλπ. Ἐπίσης ὑπάρχει ἡ μεγάλη αἴθουσα διαλέξεων τῆς Ἑταιρίας, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τοὺς ἀνδριάντας τοῦ Σρὶ Κρισνᾶ, τοῦ Βούδδα, τοῦ Ζωροάστρου, καὶ τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξη ἀνδριὰς τοῦ Μωάμεθ, ἐπειδὴ κάθε εἴδους ἀπεικονίσεις ἀπαγορεύονται ἀπὸ τὴν θρησκεία του· γι' αὐτό, τὸν ἀνδριάντα ἀναπληρώνει μιὰ ἀραβικὴ ἐπιγραφὴ ἐκθειάζουσα τὸ Κοράνιον.

Ὅταν ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἄντυαρ, διαβάσθηκαν εὐχὲς διαδοχικὰ ἀπὸ 8 ἱερεῖς διαφόρων θρησκειῶν καὶ δογμάτων (ἀπὸ Ἰνδουϊστήν, Πάρσην, Βουδδιστήν, Μωαμεθανὸν καὶ τρία ἄλλα δόγματα ἀνατολικά). Ἔκτοτε τηρεῖται τὸ ἔθιμον αὐτό. Καὶ στὸ Θεοσοφικὸν συνέδριον τῶν Παρισίων (1949), στὴν ἐναρκτήριο λειτουργία οἱ παρευρισκόμενοι ὀπαδοὶ τῆς Χριστιανικῆς, Ἑβραϊκῆς, Ἰνδουϊστικῆς καὶ Βουδδιστικῆς θρησκείας ἀπήγγειλαν προσευχὰς τῆς ἰδιαιτέρας θρησκείας των, εἰς τὸ τέλος δὲ συνενώθηκαν σὲ μιὰ κοινὴ ἐπίκλησι πρὸς τὴν Μίαν Ζωήν, ἡ ὁποία ὑπάρχει ὄπισθεν ὅλων τῶν μορφῶν.

«Μιὰ φωτεινὴ ἀκτίνα»

Ἐταξίδευε στὴν Ἰνδία, στὴν ἀνατολὴ καὶ τὴν Εὐρώπη, προσπαθώντας νὰ διαδώση τὴν Θεοσοφία, γιὰ νὰ ἐξωραΐση τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ Θεοσοφία—συνήθιζε νὰ λέγη—δὲν εἶναι ἕνα εἶδος μιᾶς μακρινῆς ἀνατολῆς ἡλίου, ποὺ πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ φθάσουμε· εἶναι μιὰ φωτεινὴ ἀκτίνα ποὺ πέφτει στὰ πόδια μας, στὸ σπίτι μας, στὸν καθημερινό μας περίπατο. Τὸ νὰ κάνουμε κουβάρια μὲ λέξεις, δὲν ἀξίζει τίποτε. Τὸ νὰ ἀποκτήσουμε ἕνα ἰδανικὸ ζωῆς, εἶναι πρᾶγμα ἀνεκτίμητο. Ἡ θρησκεία μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσουμε κοντά της, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, ὄχι νὰ πεθάνουμε κοντά της. Καὶ ἡ Θεοσοφία εἶναι ἡ θεία ψυχὴ τῆς θρησκείας, τὸ ἕνα κλειδὶ γιὰ ὅλες τὶς Βίβλους, ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος ὅλων τῶν μυστηρίων, ἡ παρηγοριὰ στὶς βαρειὲς καρδιές, ἡ γλύκα στὴ θλίψη, ἡ ἀνακούφισι κάθε κοινωνικοῦ πόνου. Ἂς θελήσουμε νὰ ἐξελιχθοῦμε, βῆμα μὲ βῆμα, χωρὶς ὑποκρισία, χωρὶς ἐγωϊσμό...

Σὲ ἡλικία 75 ἐτῶν, ἕνας ἀσκητὴς πιά, ἄφησε τὸν κόσμο μας, σβήνοντας ἥσυχα, στὶς 7.17 τὸ πρωΐ τῆς 17 Φεβρουαρίου 1907.

Προαισθανόμενος τὸν θάνατό του, ὑπηγόρευσε τὸ τελευταῖο του μήνυμα πρὸς τὰ μέλη καὶ τὸ ὑπέγραψε με το χέρι του—στὶς 2 Φεβρουαρίου—μὲ την παράκλησι να διαβασθῆ ἐπάνω ἀπὸ τὸ νεκρὸ κορμί του.

Πρὸ τῆς σοροῦ του ἐτοποθετήθησαν αἱ Βέδαι, ἡ Ζένδ-'Αβέστα, τα Πιτάκια, ἡ Βίβλος, τὸ Κοράνιον καὶ χειρόγραφον τοῦ Ζαινισμοῦ—ἀντιπροσωπεύοντα ὅλες τὶς θρησκεῖες τοῦ κόσμου. Τὸ σῶμα του ἐκαλύφθη ἀπὸ λουλούδια, που ἐκόμισαν πλήθη λαοῦ ὅλων τῶν πίστεων—ἐκτὸς ἀπὸ το ὁλόλευκο πρόσωπό του μὲ τὴν μακρυὰ γενειάδα. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν θρησκειῶν ἐδιάβασαν διαδοχικὰ τὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία.

Τελευταῖα μίλησε ἡ Ἄννα Μπέζαντ, ποὺ ἐπρόκειτο να τὸν διαδεχθῆ στὰ καθήκοντά του:

— Καὶ τώρα ἀγαπημένε μας φίλε, ἀποδίδομε τὸ σῶμα σου, που τόσο τὸ ἀγαπήσαμε, εἰς τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν προῆλθε. Δὲν σοῦ ἀπευθύνομε ἀποχαιρετισμόν, διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀγέννητη, ἀπέθαντη, διαρκής, αἰωνία καὶ δὲν ὑπάρχει θάνατος. Γενναῖε Στρατιώτη τῆς 'Αληθείας, μαχητὴ τοῦ Καλοῦ, σοῦ εὐχόμεθα Φῶς καὶ Εἰρήνη. Τὴν σημαία τῆς Θεοσοφίας ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τὸ ψυχρό σου χέρι, ὁρκίζομαι νὰ τὴν κρατήσω ὑψηλά, ἐὰν ἡ ἐκλογή σου περὶ τῆς διαδοχῆς ἐπιβεβαιωθῆ ἀπὸ τὴν Ἑταιρία, καὶ νὰ ὑπηρετήσω τὴν Θεοσοφία ἐφ' ὅρου ζωῆς, καθὼς ἐσύ, μέχρι θανάτου, καθὼς ἐσύ...

Κατόπιν τὸ σῶμα μετεφέρθη πρὸς ἀποτέφρωσιν ἐπάνω σὲ ἀρωματικὰ ξύλα.

Τὸ πρωΐ τῆς ἑπομένης συνελέγη ἡ τέφρα καὶ ἐσκορπίσθηκε εἰς τὰ κύματα πρὸ τοῦ Ἄντυαρ· ἕνα μέρος μετεφέρθη εἰς τὸ Μπενάρες καὶ ἐρρίφθη στὸν ἱερὸ ποταμὸ Γκάνγκα, ὅπου εἶχε ριφθῆ καὶ μέρος τῆς τέφρας τῆς Μπλαβάτσκυ.

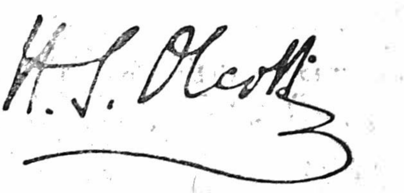
Στὸ Ἄντυαρ, τὸ δημιούργημα τοῦ Χένρυ Στήηλ Ὄλκοττ, ἀνηγέρθη ἕνα «τρίλιθον» πρὸς τιμὴν του, ἀποτελεσθὲν ἀπὸ τμήματα ἀρχαίων ἰνδικῶν ναῶν.

Ἡ δὲ ἡμέρα τοῦ θανάτου του, ἡ 17η Φεβρουαρίου—ἡ ὁποία συμπίπτει νὰ εἶναι καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς γεννήσεως ἑνὸς ἄλλου ἀγωνιστοῦ τῆς Θεοσοφίας, τοῦ Καρόλου Λεντμπήτερ (17 Φεβρουαρίου 1847), καθὼς καὶ ἡ ἐπέτειος τοῦ μαρτυρικοῦ ἐπὶ τῆς πυρᾶς θανάτου τοῦ Τζιορντάνο Μπροῦνο (17 Φεβρουαρίου 1600)—καθωρίσθη νὰ ἑορτάζεται κάθε χρόνο ἀπὸ τοὺς θεοσόφους ὅλου τοῦ κόσμου, ὡς «Ἡμέρα τοῦ Ἄντυαρ».

Τὸ τελευταῖο μήνυμα

Πρὸς τοὺς πολυαγαπημένους μου εἰς φυσικὸν σῶμα ἀδελφούς: Σᾶς ἀποχαιρετῶ ὅλους. Εἰς μνήμην μου, συνεχίσετε τὸ μεγάλο ἔργον τῆς διακηρύξεως καὶ τῆς βιώσεως τῆς 'Αδελφότητος τῶν Θρησκευμάτων.

Πρὸς τοὺς πολυαγαπημένους μου εἰς ἀνώτερα πεδία ἀδελφούς: Σᾶς χαιρετῶ καὶ ἔρχομαι πρὸς σᾶς, σᾶς ἱκετεύω δὲ νὰ μὲ βοηθήσετε ὥστε νὰ ἐγχαράξω εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῆς γῆς ὅτι «Οὐδεμία θρησκεία ὑπερτέρα τῆς 'Αληθείας», καὶ ὅτι εἰς τὴν 'Αδελφότητα τῶν θρησκευμάτων κεῖνται ἡ εἰρήνη καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΚΑΡΟΛΟΣ ΔΑΡΒΙΝΟΣ

Πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια, εἰς τὴν «Ἐφημερίδα πρακτικῶν τῆς ἑταιρίας τοῦ Λινναίου» ἐδημοσιεύοντο δύο μελέται ποὺ προωρίζοντο νὰ συγκλονίσουν τὸν κόσμο. Αἱ μελέται αὐταὶ ἦσαν τοῦ Ἄλφρεντ Ράσσελ Οὐάλλας «Ἐπὶ τῆς τάσεως τῶν εἰδῶν νὰ σχηματίζουν ποικιλίας καὶ ἐπὶ τῆς διαιωνίσεως τῶν ποικιλιῶν καὶ τῶν εἰδῶν διὰ μέσου τῶν φυσικῶν διεργασιῶν τῆς ἐπιλογῆς». Αἱ μελέται αὐταὶ ἦσαν τὸ σπέρμα ἀπὸ ὅπου μετὰ ἕνα ἔτος θὰ ἐγεννᾶτο «ἡ καταγωγὴ τῶν εἰδῶν» τοῦ Δαρβίνου, τὸ πλέον σημαντικὸν βιβλίον τοῦ 19ου αἰῶνος.

Οἱ ζωολόγοι ὅλου τοῦ κόσμου ἑώρτασαν τὴν ἐπέτειον τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ διεθνὲς συνέδριον τοῦ Λονδίνου. Καὶ οἱ βιολόγοι ἐθεώρησαν μὲ ἱκανοποίησι τὸν δρόμο ποὺ ἐπετέλεσεν ἡ ἐπιστήμη των, διαπιστώνοντας πόσον ἡ ἀνάπτυξις ἐπηρέασε ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ὄχι μόνον τὴν μελέτη τῶν ὀργανισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη ἄλλας ἐπιστήμας, τὴν οἰκονομίαν, τὴν κοινωνιολογίαν, τὴν πολιτικὴν καὶ ἀκόμη τὴν θρησκείαν.

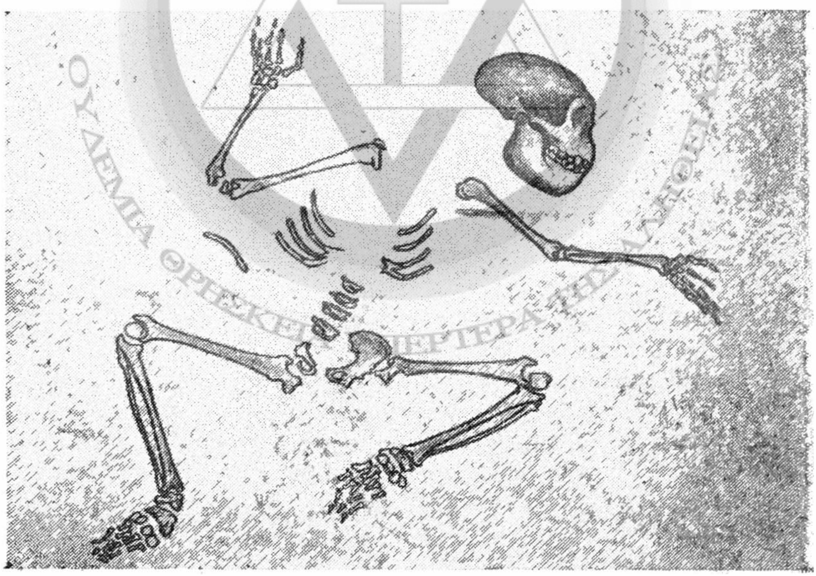
Ἂν διαβάσωμε τὴν σχετικὴν εἰδησεογραφίαν ἀντιλαμβανόμεθα κατὰ σαφέστερον ἀκόμη τρόπον τὴν ἐξέλιξιν τὴν συντελεσθεῖσαν κατὰ τὸν αἰῶνα μας. Εἰς τὰ 1860, εἰς τὴν ἐτησίαν συγκέντρωσιν τοῦ Βρεταννικοῦ Συνδέσμου γιὰ τὴν πρόοδο τῆς Ἐπιστήμης, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ὀξφόρδης, Σάμουελ Γουίλμπερφορς, ἀναφερόμενος εἰς τὸν Χάξλευ, ποὺ εἶχε γίνει ὁ διασημότερος καὶ φλογερώτερος ὑποστηρικτὴς τοῦ δαρβινισμοῦ, τὸν ἐρωτοῦσε «ἐὰν ἐπίστευε ὅτι ἡ συγγένειά του μὲ τὸν πίθηκον ὠφείλετο εἰς τὴν πατρικὴν ἢ τὴν μητρικὴν του καταγωγήν». Εἰς τοῦτο ὁ ἐρωτώμενος ἀπήντησε ὅτι δὲν θεωροῦσε καθόλου μειωμένον τὸν ἑαυτόν του ἐκ τοῦ ὅτι συγκατέλεγε τοὺς πιθήκους μεταξὺ τῶν προγόνων του καὶ ὅτι ἀντιθέτως «θὰ ἐντρέπετο νὰ συνδέεται συγγενικῶς μ' ἕνα ἄνθρωπον ποὺ ἐχρησιμοποιοῦσε τὰ μεγάλα φυσικὰ χαρίσματά του διὰ νὰ συσκοτίζη τὴν ἀλήθειαν». Μποροῦμε νὰ γελᾶμε διαβάζοντας τὰς σφοδρὰς καὶ ζωηρὰς συζητήσεις ποὺ ἐπὶ δεκαετίαν εἶχον συγκινήσει τοὺς προπάππους μας, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦμε νὰ λησμονήσωμε τὸ πόσον συνέβαλαν εἰς τὸ νὰ θέσουν τὰ ζητήματα τῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ πίστεως εἰς τὰ ἀκριβῆ των ὅρια, καὶ κατὰ πόσον τὰ ζητήματα αὐτὰ διεφώτισαν ὄχι μόνον τοὺς διανοουμένους, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐρύτερο κοι-

νὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν ἐπιστημονικῶν κατακτήσεων.

"ΕΛΛΕΙΠΩΝ ΚΡΙΚΟΣ,,

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ἐπιστήμονες ἀναζητοῦν πάντοτε, διὰ μέσου τῶν ἀνασκαφῶν, τὰ λείψανα τῶν προγόνων τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἔχουν ἀνακαλυφθῆ διάφοροι πιθηκάνθρωποι, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὁ «κρῖκος», ἤτοι ὁ τύπος ποὺ συνδέει τὰ δύο εἴδη στὴν ἐξέλιξί τους. Ἤδη ἔγινε στὴν Ἰταλία μιὰ σημαντικὴ ἀνακάλυψις, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστήμονες ὅτι εἶναι προωρισμένη σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ ἀνατρέψῃ ὅλες τὶς θεωρίες γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἐξέλιξι, διότι, ἐνῶ ἕως τώρα εἶχαν ἀνακαλυφθῆ σκελετοὶ πιθηκανθρώπων ἡλικίας μέχρις 7 ἑκατομμυρίων ἐτῶν καί, λογικά, ὁ «ἐλλείπων κρῖκος» τοῦ πιθήκου μὲ περισσότερο ἀνθρώπινη μορφὴ ἀνεζητεῖτο στὰ μεταγενέστερα χρόνια, εὑρέθη ἕνας σκελετὸς μὲ ἁδρὰ ἀνθρώπινα χαρακτηριστικὰ σὲ ἔδαφος ἡλικίας δώδεκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν! Ἡ ἐξέλιξις εἶχε προπορευθῆ ἢ μᾶλλον εἶχε ἀκολουθήσει δικόν της δρόμο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα, δὲν κατάγεται ἀπὸ τὸν πίθηκο, ἀλλ' ἀποτελεῖ ξεχωριστὸ εἶδος.

Ἡ ἀνακάλυψις ἔγινε στὴν Τοσκάνη τῆς Ἰταλίας, στὸ χωριὸ Μπατσινέλο, μέσα σ' ἕνα ὀρυχεῖο λιγνίτου. Τὸ ὀρυχεῖο αὐτό, ἰδιοκτησία τῆς ἑταιρίας «Βαλδάρνο», εἶχε κλείσει ἀπὸ τὸ 1954 καὶ ἀργότερα ἀνέλαβε τὴν ἐπαναλειτουργία του συνεργατικὴ ἀνθρακωρύχων. Μεγάλη τύχη ἀνοί-

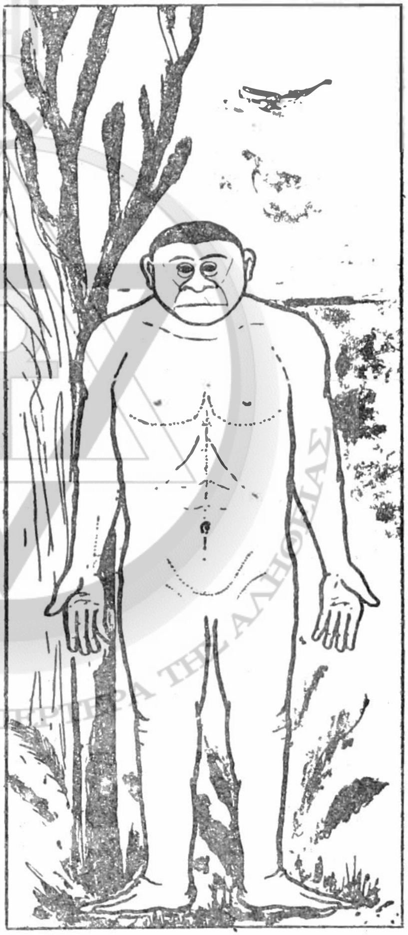
Ὁ σκελετὸς τοῦ «Ὡραιοπιθήκου», ἀκριβῶς ὅπως εὑρέθη μὲ τὸν ὄγκο τοῦ λιγνήτου.

γεται τώρα γι' αὐτούς, διότι διεπιστώθη ὅτι τὰ στρώματα τοῦ λιγνίτου εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ προϊστορικὰ λείψανα.

Η "ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ"

Μὲ τὴν βοήθεια τῆς φαντασίας γίνεται προσπάθεια νὰ ἀναπαρασταθῆ ἡ ζωὴ στὴν Ἰταλία ὅταν συνέβη ἡ Βιβλικὴ «Ἀποκάλυψις» ὕστερα ἀπὸ γιγαντιαῖα φαινόμενα γεωλογικῶν μεταβολῶν. Ἐκρήξεις ἡφαιστείων, τὰ Ἀπέννινα ὑψώνονται ἀπότομα, δημιουργῶντας θύλακας γεμάτους νερό, ποὺ θὰ ἀναβλύση μετὰ αἰῶνες ὡς ἰαματικό, δριστικὴ ἀντικατάστασις τῶν ἑρπετῶν ἀπὸ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ θηλαστικά, ἕνα φοβερὸ κῦμα ψύχους σαρώνει τὴν χερσόνησο... Ἐπικρατοῦσε ἕως τότε τροπικὸ κλῖμα καὶ ὑπῆρχαν στὴν Ἰταλία χονδρὰ ζῶα προβοσκιδᾶτα, ρινόκεροι, ἱπποπόταμοι, γκαζέλες... Ἄρχισε τότε ἡ μετανάστευσις πρὸς τὴν θερμὴ Ἀφρική. Καὶ πρὶν δώδεκα ἑκατομμύρια χρόνια, ἕνα ἀκόμη γεωλογικὸ φαινόμενον ἔθαψε τὸν πρόγονό μας μέσα στὰ ἔγκατα τῆς γῆς... Βρέθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρακωρύχους Ἔντσο Μποκαλίνι καὶ Ἀτζέλιο Γκιουσταρίνι. Καθὼς ἔβγαζαν ἕνα μεγάλο κομμάτι λιγνίτου, εἶδαν νὰ εἶναι «ἐνσωματωμένος» ἕνας ὁλόκληρος σκελετός, ποὺ ἔδειχνε καθαρὰ ὅτι ἀνῆκε σὲ ἀνθρωποειδές, ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ κεφαλιοῦ του. Ἔτρεξε ἀμέσως ὁ καθηγητὴς Ἰω. Χύρτσελερ, ἐπιμελητὴς τοῦ Μουσείου φυσικῆς ἱστορίας τῆς Βασίλείας ὁ ὁποῖος ἀπὸ χρόνια ἐρευνοῦσε τὴν περιοχὴ μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀνακαλύψη «κάτι σπουδαῖο».

Μὲ τὴν πρώτη ματιά, ὁ καθηγητὴς ἀντελήφθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀνθρωποειδοῦς. Ἡ ἔρευνα τῶν γεωλογικῶν στρωμάτων μὲ ραδιενεργὸ ἄνθρακα τοὺς ἔδωσε ἡλικία δώδεκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν! Ὥστε, ἕνας προάνθρωπος, ἕνας ἄμεσος πρόγονος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἶχε παραστῆ στὴν ἀπίστευτη «Ἀποκάλυψη»

Ὑποθετικὴ ἀναπαράστασις τοῦ «Ὠραιοπιθήκου», τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα, φυσικά, θὰ ἦταν ἀρκετὰ τριχωτό.

ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς γῆς. Οἱ δημοσιογράφοι ἄρχισαν τὶς περιγραφές: «Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἔζησε στὴν Ἰταλία!», «Εὑρέθη στὸ Μπατσινέλο ὁ . . . Ἀδάμ!» κλπ.

Ὁ σκελετὸς τοῦ προγόνου μας εἶναι κολλημένος στὸν ὄγκο τοῦ λιγνίτου σὰν ἕνα κόσμημα. Εἶναι πλήρης, ἄθικτος, θαυμάσιος.

“ΩΡΑΙΟΠΙΘΗΚΟΣ„

Στὸ εὕρημα τοῦ Μπατσινέλο ἐδόθη τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα «Ὡ ρ α ι ο π ί θ η κ ο ς» (Oreopithecus). Πρέπει νὰ ἔζησε στὴν Μειόκαινον περίοδον τῆς Τριτογενοῦς ἐποχῆς. Ἡ ἀνακάλυψίς του τοποθετεῖ ἀρκετὲς ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἐτῶν τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ πρόγονοί μας ἄρχισαν τὴν εἰδίκευσι, δηλαδὴ τὴν προσαρμογὴ σ' ἕνα σύστημα ζωῆς καὶ τὴν ἀπόκτησι τῶν πρώτων γνώσεων, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ θεμέλιο τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Ἔστω, λοιπόν, καὶ ἂν τὸ εἶδος μας ἐνεφανίσθη τελευταῖο ἐπὶ τῆς γῆς, σήμερα μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς δὲν εἴμεθα καὶ τόσο βρέφη, διότι δὲν πρόκειται πλέον περὶ ὀλίγων ἑκατοντάδων χιλιάδων ἐτῶν, ἀλλὰ περὶ δώδεκα ὁλοκλήρων ἑκατομμυρίων ἐτῶν!

Ὁ «Ὡραιοπίθηκος» πρέπει νὰ ἦταν ζῶον ἀσθενὲς καὶ ἀνυπεράσπιστον, ἔμενε στὰ δάση καὶ ἐτρέφετο μὲ χόρτα. Ἀλλὰ ὁ περιορισμὸς τῶν δασῶν, εἴτε συνεπεία κατακλυσμοῦ, εἴτε κατόπιν πυρκαϊᾶς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἡ ἄνοδος τοῦ ψύχους, θὰ ἐδημιούργησε δυσκολίες στὴν ἀναζήτησι τροφῆς μέσα στὸ δάσος καὶ ὁ προάνθρωπος ἀναγκάσθηκε νὰ προσαρμοσθῇ σὲ νέο εἶδος διατροφῆς, τὴν σαρκοβόρο. Κατεβαίνοντας ἀπὸ τὰ δένδρα, ἀπέκτησε καὶ τὴν ὀρθία στάσι, διότι ἀπὸ τὶς ἀναρριχήσεις ἐγίνετο μεγαλύτερη ἀξιοποίησις τῶν ἐμπροσθίων χεριῶν.

Κάποιος ἀπὸ τοὺς μακρυνοὺς προγόνους θὰ ἐγνώριζε συνειδητὰ τὸ πῦρ. Θὰ τὸ εἶδε νὰ ξεπετιέται ὡραῖο καὶ δυνατὸ ἀπὸ κάποια σχισμὴ τῆς γῆς, νὰ καρβουνιάζῃ τὰ δέντρα καὶ νὰ ψένῃ τὸ κρέας τῶν ζώων. Ποιὸς πρῶτος ἐδέσμευσε τὴν πρώτη σπίθα; Δὲν θὰ τὸ μάθουμε ποτὲ καὶ θ' ἀρκούμεθα πάντοτε στὸν μῦθο τοῦ Προμηθέως. Ἀσφαλῶς, ὅμως, ἡ κατάκτησις τοῦ πυρὸς, αὐτοῦ τοῦ ὡραίου καὶ ἐπικίνδυνου κόκκινου λουλουδιοῦ, θὰ ἦταν ἡ αἰτία νὰ ἀλλάξῃ τὸ ζῶῶδες πρόσωπο τοῦ προγόνου μας σὲ ἀνθρωποειδές. Τὸ πῦρ εἶναι ὅπλο δυνατώτερο ἀπὸ τὰ δόντια, ἐξ ἄλλου τὸ ψητὸ κρέας δὲν χρειάζεται μεγάλα δόντια, ἔτσι σιγά—σιγὰ μετεβλήθη τὸ πρόσωπο τοῦ προγόνου...

Ἡ περιγραφὴ τοῦ «Ὡραιοπιθήκου» ὡς προγόνου τοῦ ἀνθρώπου ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὴν ὀδοντοστοιχία του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐλλείπει τὸ λεγόμενον «διάστημα», ποὺ παρατηρεῖται στοὺς πιθήκους μεταξὺ κυνόδοντος καὶ κοπτῆρος. Ἐπίσης τὸ μέγεθος τοῦ κυνόδοντος εἶναι πολὺ μικρότερο ἀπὸ ὅ,τι στοὺς πιθήκους. Ἡ κάθετος θέσις τῶν κοπτήρων δίδει, ἐξ ἄλλου, στὸ πρόσωπον τοῦ προγόνου ἐπίπεδη μορφὴ καὶ ὄχι προτεταμένην, ὅπως στοὺς ἀνθρωποειδεῖς γορίλλα, χιμπαντζῆ καὶ γίβωνα.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ «Ὡραιοπιθήκου» θὰ ἀξιολογηθῇ μετὰ πάροδον χρόνου. Ἐν τῷ μεταξύ, ἕνα εἶναι βέβαιον: ὅτι μπορεῖ λογικὰ νὰ θεωρῆται ὡς ὁ ἀρχαιότερος μέχρι τοῦδε σὲ ὅλον τὸν κόσμο γνωστὸς πρόγονος.

Ἐὰν καταρτίσωμε μιὰ κλίμακα ἀρχαιότητος, θὰ εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

Ὡραιοπίθηκος: ἔζησε περίπου πρὸ δώδεκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν στὴν Ἰταλία. Αὐστραλοπίθηκος: πρόκειται περὶ μέρους παιδικῶν ὀστῶν, ἀναγομένων εἰς ἐποχὴν πρὸ ἑπτὰ ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Ἡ ἀνακάλυψίς των ἔγινε στὸ 1924, στὴν Ἀλγερία. Πιθηκάνθρωπος: ἔζησε πρὸ 800 χιλιάδων ἐτῶν στὴν Γιάβα. Τὸ κρανίον του ἦταν ἐπίπεδο, τὸ πρόσωπο προβεβλημένον καὶ τὰ δόντια πιθηκοειδῆ. Σινάνθρωπος: ὄχι πολὺ διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, ἐγνώριζε ὅμως τὰ πρῶτα στοιχεῖα τεχνικῆς. Ἔζησε πρὸ 400 χιλιάδων ἐτῶν στὴν Κίνα. Ἀτλάνθρωπος: Ἀλγερινὸς κι᾽ αὐτός, ἀλλὰ παλαιότερος κατὰ 300 χιλιάδες χρόνια. Ἄνθρωπος τοῦ Νεάντερταλ: πρὸ 70 χιλιάδων ἐτῶν. Πρόκειται περὶ τύπου ἀρκετὰ ἐξελιγμένου. Ἄνθρωπος τοῦ Κρό—Μανιόν: ἀνεκαλύφθη στὴ Γαλλία καὶ εἶναι ἡλικίας 40 χιλιάδων ἐτῶν. Μορφὴ ἐπίπεδη, ὑψηλός, ρωμαλέος. Προφανῶς, ἐπρόκειτο περὶ τύπου Νεάντερταλ ἐξελιγμένου. Homo Sapiens: καταγόμεθα κατ᾽ εὐθεῖαν ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐμφανίστηκε στὴν γῆ περίπου πρὸ 10 χιλιάδων ἐτῶν.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ «Ὡραιοπιθήκου» πιθανὸν νὰ ὁδηγήσῃ σὲ ἀναθεώρησι ἐν μέρει τῆς «Θεωρίας περὶ ἐξελίξεως» τοῦ Δαρβίνου. Ἡ ἐπιστήμη ὑπέθετε, ἕως τώρα, ὅτι ἄνθρωπος καὶ πίθηκος εἶχαν κοινὸν πρόγονον, ὁ ὁποῖος ἔζησε πρὸ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἐτῶν, ἐν πλήρει τεταρτογενῆ Ἐποχῇ. Τώρα, ποὺ εἰς τὸν «Ὡραιοπίθηκον» ἀποδίδεται ἡλικία δώδεκα ἑκατομμυρίων ἐτῶν, θὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξειλίχθη καὶ μετεμορφώθη ἀπὸ τὸν ἀνθρωποειδῆ πίθηκο μέσα σὲ ἕνα ἑκατομμύριο χρόνια, ἀλλὰ ἔφθασε στὴν παροῦσα εἰδίκευσί του ξεκινῶντας ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῶν πιὸ ἀρχαίων καὶ σκοτεινῶν γεωλογικῶν περιόδων.

ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΦΥΛΗΝ

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ γνωστὸς Ἀμερικανὸς ἀνθρωπολόγος δόκτωρ Τζὼν Χάσλεϋ ἐδημοσίευσε ἕνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ ἕνα ἑκατομμύριον ἔτη», ὅπου ὑποστηρίζει ὅτι ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος ἔζησε κατ᾽ ἀρχὴν εἰς ὡρισμένας περιοχὰς τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, προέρχεται δὲ κατ᾽ εὐθεῖαν ἀπὸ τὸν δασύτριχον βορειοαμερικανικὸν πίθηκον, ποὺ τὸν βλέπομε καὶ σήμερα στοὺς ζωολογικοὺς κήπους.

Ὁ Ἀμερικανὸς ἀνθρωπολόγος ἐπεκτείνεται εἰς τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἄποψιν ὅτι μετὰ παρέλευσιν χιλίων ἀκόμη ἐτῶν οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀποτελέσουν μίαν καὶ μόνην φυλήν, ἐξαφανιζομένων τῶν νέγρων καὶ τῶν κιτρίνων. Ὡς χα-

ρακτηριστικὸν παράδειγμα ὁ δόκτωρ Χάσλεϋ ἀναφέρει, ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ νέγροι, χάνουν μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τὸ χρῶμα των καὶ προσεγγίζουν πρὸς τὴν λευκὴν φυλήν. Πράγματι οἱ σημερινοὶ νέγροι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, δὲν ἔχουν πλέον τὴν ἐντόνως μαύρη ἐπιδερμίδα τῶν νέγρων τῆς Μαύρης Ἠπείρου καὶ αὐτὸ διότι ὑπέστησαν τὴν ἐπίδρασι τῆς λευκῆς φυλῆς. Τέλος ὁ δόκτωρ Χάσλεϋ, προβλέπει προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, μετὰ τὴν κυριαρχίαν μιᾶς καὶ μόνης φυλῆς ἐπὶ τῆς Γῆς. Οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἰσχυρίζεται, μετὰ παρέλευσιν δέκα ἀκόμη αἰώνων, θὰ παύσουν νὰ ἐχθρεύωνται ἀλλήλους διότι θὰ ἐπιτύχουν νὰ ζοῦν εἰς μίαν παγκόσμιον κοινότητα καὶ δὲν θὰ ἔχουν κατακτητικὰς ἐπιδιώξεις.

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ

Στὸ ἐρώτημα ποὺ ἀπασχολεῖ πάντοτε τὴν ἐπιστήμη, ἂν ὑπῆρξε ἡ Ἀτλαντίς, ὁ Σοβιετικὸς καθηγητὴς Νικολάϊ Λέντνεφ ἀπαντᾶ τελευταίως μὲ ἄρθρα του καταφατικά.

Ὁ Ν. Λέντνεφ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ μυστηριώδης ἤπειρος Ἀτλαντὶς ὑπῆρξε πραγματικά. Ὁ ἰσχυρισμός του εἶναι, ὅπως λέγει, ἀποτέλεσμα εἰκοσαετῶν ἐρευνῶν, ποὺ ἐνήργησε σχετικῶς. Κατὰ τὸν Σοβιετικὸ καθηγητή, ἡ Ἀτλαντὶς εὑρίσκετο δυτικὰ τοῦ Γιβραλτὰρ καὶ ἔφθανε μὲ μιὰ ὁμάδα μικρῶν νήσων ποὺ τὴν περιέβαλλαν σχεδὸν ἕως τὶς ἀκτὲς τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου.

Τὸ κυριώτερο ἐπιχείρημα τοῦ καθηγητοῦ Ν. Λέντνεφ εἶναι ὅτι ὁ θαλάσσιος βυθὸς δυτικῶς τῆς Ἰβηρικῆς Χερσονήσου, στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό, παρουσιάζει καταπληκτικὴ γεωλογικὴ ὁμοιότητα μὲ τὴν περιγραφὴ τῆς Ἀτλαντίδος, ποὺ ἔδωσε ὁ Πλάτων τὸν 4ο αἰῶνα π. Χ., στηριζόμενος σὲ πολὺ παλαιότερες πηγές. Ὁ καθηγητὴς Ν. Λέντνεφ καθορίζει ἐπίσης ὅτι ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀτλαντίδος εὑρίσκετο στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς νήσου.

Σύμφωνα ὅμως μὲ τὸν Ἰταλὸ ἀνθρωπολόγο κ. Λίντιο Τσιπριάνι ὁ ὁποῖος πέρασε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, οὔτε ἡ Ἀτλαντὶς βρισκόταν ἐκεῖ ὅπου εἶναι σήμερα ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανός, οὔτε κατεποντίσθη. Ἀλλά, ὑπάρχει πάντα στὴν ἀρχαία θέσι της, σὰν ἕνας νεκρὸς χῶρος, μιὰ σκιά: στὴν Ἀφρική. Κατὰ τὴν θεωρία του, ἡ ἀρχαία Ἀτλαντὶς βρισκόταν στὴν κεντρικὴ καὶ τὴ βόρεια Ἀφρική. Πότε; Ὁπωσδήποτε πρὶν ἀπὸ 10.000 χρόνια. Τότε ἡ Ἀφρικὴ ἦταν μιὰ πυκνοκατωκημένη καὶ εὔφορη ἤπειρος. Καὶ αὐτὴν τὴν εὐφορία, τῆς τὴν ἐδάνειζε ἕνας ποταμὸς—ὁ Νίγηρ. Ἀλλ' ὁ Νίγηρ δὲν χυνόταν στὸν κόλπο τῆς Γουϊνέας ὅπως σήμερα. Ἐπροχωροῦσε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἔφθανε μέχρι περίπου τῆς Ἀβησσυνίας. Καὶ ἡ λίμνη Τσὰδ εἶχε δεκαπλάσιο μέγεθος ἀπὸ ὅ,τι ἔχει σήμερα.

Ἐκεῖ στὴν κεντρικὴ καὶ βόρεια Ἀφρικὴ ζοῦσαν οἱ Ἄτλαντες—φυλὴ λευκή, τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ὁποίας ἐπλησίαζαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μεσογειακῆς φυλῆς (μαλλιὰ μαῦρα, ἀνάστημα

μέτριο κ.λ.π.). Ἀλλὰ κάποτε, κάτι συνέβη. Κάτι ποὺ εἶναι πιθανὸν νὰ ἄρχισε ἀπὸ μιὰ ἀσήμαντη ἀφορμή. Μία δυνατὴ βροχὴ π.χ. ποὺ ἔκανε τὰ νερὰ τοῦ Νίγηρος νὰ ξεχειλίσουν. Πόσον διάστημα χρειάζεται γιὰ νὰ δημιουργηθῆ μιὰ νέα κοίτη; Μία ἑβδομάδα, ἕνας μήνας, δύο μῆνες;

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ Μοῖρα ἔβαλε τὴν ὑπογραφή της κάτω ἀπὸ τὸν ἀφανισμὸ τῆς Ἀτλαντίδος. Ὁ Ἀτλαντικὸς ἄρχισε νὰ ἀπορροφᾶ μὲ ἀπληστίαν τὰ νερὰ τοῦ Νίγηρος καὶ μιὰ περιοχὴ 30.000.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

Τότε, ἄρχισε μιὰ ἀπεγνωσμένη μετακίνησις τῶν λαῶν τῆς Ἀφρικῆς πρὸς βορρᾶν. Τὸ φάσμα τῆς ξηρασίας τοὺς κατεδίωκεν. Ἔφθασαν στὴ Λιβύη, ἡ ὁποία ἦταν τὸ κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ των. Καὶ μετὰ ἔκαμαν τὸ ἀπελπισμένο ἅλμα εἰς τὴν Μεσόγειον.

Κατὰ τὸν κ. Τσιπριάνι, οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κρήτης ἦσαν μετανάσται ἀπὸ τὴν Ἀτλαντίδα. Ἡ βιβλιογραφία γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα ἀναμφιβόλως θὰ διογκώνεται συνεχῶς...

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ

Ἐτελέσθη καὶ ἐφέτος ἡ πυροβασία εἰς τὴν Ἁγία Ἑλένη Σερρῶν καὶ τὸν Λαγκαδᾶ Θεσσαλονίκης. Καθὼς ἔγραψαν αἱ ἐφημερίδες τῆς περιφερείας, ὁ Ἀναστενάρης Γεώργιος Ἐμμανουὴλ εἰσώρμησε ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς καὶ ἤρχισε νὰ χορεύη φορῶντας τὶς κάλτσες του, ὕστερα ἀπὸ λίγα λεπτὰ ἀπεμακρύνθη τῆς πυρᾶς καὶ ἀφοῦ ἔβγαλε τὶς κάλτσες του, οἱ ὁποῖες σημειωτέον δὲν εἶχαν πάθει τίποτε ἐκ τῆς πυρᾶς, ἤρχισε καὶ πάλι νὰ χορεύη μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἤρχισαν νὰ χορεύουν γυμνόποδες ἐπίσης ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ οἱ ἄλλοι Ἀναστενάρηδες ἐπὶ μίαν ὥραν περίπου.

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Κατὰ μετάφρασιν τοῦ Δρ Χέλλερ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πανεπιστημίου ἐξεδόθη εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ «Φαίδων» τοῦ Πλάτωνος. Τὸ βιβλίον περιέχει ἐκτεταμένην εἰσαγωγὴν ἀφιερωμένην εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ τὸ ἔργον του.

Ο "ΦΙΝΤΟ„

Καθὼς ἀνέγραψε καὶ ὁ καθημερινὸς τύπος, ὁ «Φίντο» τὸ πιστὸ σκυλὶ τῆς Φλωρεντίας, (κύτταξε «Ἰλισὸν» Μαρτίου 1957) ποὺ ἐπερίμενε χρόνια ὁλόκληρα τὸν κύριό του πέθανε στὸ μέρος ἀκριβῶς ὅπου κάθε βράδυ ἐπήγαινε, ματαίως, διότι ὁ κύριός του εἶχε σκοτωθῆ ἀπὸ βόμβα. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του εἶχε τιμηθῆ μὲ χρυσὸ μετάλλιο. Ὁ δήμαρχος τοῦ Λοῦκο τῆς Φλωρεντίας διέταξε καὶ ὁ «Φίντο» ἐτάφη ἔξω ἀπὸ τὸ κοιμητήριο, ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατὸν πλησιέστερα πρὸς τὸν τάφο τοῦ κυρίου του...

Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Ὁ Ἀμερικανὸς μελετητὴς τῆς Βίβλου κ. Κάρτερ Σουάϊμ ἔγραψε ἕνα μικρὸ βιβλίο μὲ ὁδηγίες γιὰ τὸν τρόπο μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

«Μὴν ἀρχίζετε ποτέ—γράφει—ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Δὲν παρουσιάζει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς

Καινῆς.

Ἀρχίσατε ἀπὸ τὰ 4 Εὐαγγέλια, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὴν σειρὰν ποὺ περιέχονται εἰς τὴν Βίβλον, δηλαδή, Ματθαῖος, Μᾶρκος, Λουκᾶς, Ἰωάννης.

Πρῶτα διαβάστε τὸν Μᾶρκον, καὶ μάλιστα ὁλόκληρον εἰς μίαν ἀνάγνωσιν. Εἶναι ὁ πλέον ἁπλοῦς καὶ συγκεκριμένος. Ἀκολούθως διαβάστε τὸν Λουκᾶν. Εἶναι βέβαια, «δυσκολώτερος» ἀπὸ τὸν Μᾶρκον, ἀλλ' ἀρκετὰ συγκεκριμένος. Ἐν συνεχείᾳ διαβάστε τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος εἶναι περισσότερον «θεολογικός».

Τέλος τὸν Ματθαῖον, εἰς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ ὁποίου περιέχεται ἡ πεμπτουσία τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, δηλαδὴ ἡ ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Εὐαγγελίων διαβάστε τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην διαβάστε μόνον τὴν Ἔξοδον καὶ τοὺς προφήτας. Ἡ ὑπόλοιπος εἶναι σχεδὸν ἄχρηστος διὰ τὸν σύγχρονον πιστόν».

ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἀναμένεται ἡ δημοσίευσις τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, τοῦ ὁποίου χειρόγραφα εὑρέθησαν πρὸ 13 ἐτῶν σ' ἕνα κατεστραμμένο μοναστήρι τῆς Αἰγύπτου. Μεταξὺ τῶν νέων διδαγμάτων ποὺ περιλαμβάνει τὸ Πέμπτον Εὐαγγέλιον εἶναι καὶ τὰ ἑξῆς:

«Εὐτυχὴς ὅποιος ὑπέφερε. Ἀνεκάλυψε τὴν ζωήν».

«Ἄθλιον εἶναι τὸ σῶμα, ποὺ δεσμεύεται μὲ ἕνα σῶμα. Καὶ ἀθλία εἶναι ἡ ψυχή, ποὺ προσδένεται εἰς τὰ δύο αὐτὰ σώματα μαζί».

«Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸ ἐξωτερικόν, ἐδημιούργησε καὶ τὸ ἐσωτερικόν».

Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Στὸ τεῦχος Μαρτίου 1958 τῆς «Alba Spirituale» ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐδημοσιεύθη ἀπὸ τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Κρισναμοῦρτι «Στοχασμοὶ πάνω στὴ Ζωή», τὸ κεφάλαιο «Τρεῖς εὐσεβεῖς ἐγωϊσταί», τὸ ὁποῖον εἶχε ἀπὸ τὸν Μάρτιο 1957 δημοσιευθῆ στὸν «Ἰλισό». Συνωδεύετο δὲ ἀπὸ κριτικὴ τοῦ δρ Γκάσκο, τ. προέδρου τῆς Θ.Ε. ὁ ὁποῖος τονίζει ὅτι τὸ βιβλίο τοῦ Κρισναμοῦρτι εἶναι τέτοιας ἀξίας ἀπὸ ἠθικο—παιδαγωγικῆς ἀπόψεως, ὥστε θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῆ ὡς ἀνάγνωσμα σὲ ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ νὰ προσφέρεται ὡς δῶρον στὰ παιδιά. Φυσικά, εἶναι ἕνα βιβλίο χρήσιμο καὶ γιὰ θεοσοφικὴ μελέτη. Πολλοί—γράφει ὁ δρ Γκάσκο—θεωροῦν τὸν Κ. ὡς «ἀντιθεόσοφον», ἐπειδὴ δὲν φείδεται στὴν κριτική του καμμιᾶς ἐκκλησίας, κανενὸς θεσμοῦ καὶ καμμιᾶς ὀργανώσεως. Ἀλλά,—ἐπιλέγει— εἶναι ἕνας ἀληθὴς θεόσοφος, ἀφοῦ εἶναι ἐλευθερωτὴς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀπὸ τὰ πολυποίκιλα δεσμὰ τῆς κοινωνίας».

ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑ

Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ἰακώβου Μ. Φριζῆ, υἱοῦ τοῦ συνταγματάρχου Φριζῆ, ὁ ὁποῖος ἐθυσιάσθη κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1940 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας—ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ ἀθηναϊκὰ φῦλλα ἐπιστολαὶ ἀναγνωστῶν των σχετικαὶ μὲ τοὺς Ἑβραίους.

Ὁ κ. Τάκης Μητρόπουλος (Ἀχαρνῶν 35) ὑπεγράμμισεν ὅτι οἱ ἑκάστοτε τύραννοι, γιὰ νὰ περισποῦν τὴν προσοχὴ τοῦ

λαοῦ των ἀπὸ τὴν δυστυχία, στὴν ὁποίαν τοὺς ἔρριχνε ἡ κακοδιοίκησις, εὕρισκαν ὡς πρόχειρο μέσον τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἑβραίων.

«Καὶ ὅμως—τονίζει— οἱ Ἑβραῖοι ὁ «περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ» δὲν ἔδωσε μόνον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ ἀπετέλεσαν παντοῦ καὶ πάντα ἐν τῇ Διασπορᾷ τὴν ἀφρόκρεμα τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως, καὶ στὶς ἡμέρες μας ἀκόμη, ἔδωσαν τοὺς μεγαλυτέρους διανοητὰς καὶ θεμελιωτὰς τῆς νεωτέρας Ἐπιστήμης».

Ὁ κ. Λουκᾶς Γιαννοῦτσος (γυμνασιάρχης Πτολεμαΐδος) ἐτόνισε:

«Ὁ Σταυρικὸς θάνατος τοῦ Κυρίου ἦτο μιὰ ἀπόφασις τυπικῶς καὶ οὐσιαστικῶς παράνομος ἑνὸς Ρωμαιοδούλου συνεδρίου—γκαουλάϊτερ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Συνεπῶς διὰ τὴν καταδίκην τοῦ Χριστοῦ δὲν εὐθύνεται τὸ σύνολον τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἂν ἐν μέρει παρεσύρθη ἀμέσως μετηνόησε, διότι «πολλοὶ ὑπέστρεφον τύπτοντες τὰ ἑαυτῶν στήθη» (Λουκ. Κ.Γ. 48). Τὸ νὰ διαστρεβλωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ νὰ θεωρηθῇ ὑπεύθυνον τὸ σύνολον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ἦτο δημιούργημα τῶν φανατικῶν στοιχείων τοῦ Χριστιανισμοῦ (ἰδίως κατὰ τὸν σκοτεινὸν Μεσαίωνα) τὰ ὁποῖα τόσας καὶ τόσας ἄλλας καταστροφὰς ἔκαμον εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν».

Ὁ κ. Κ. Σαρρῆς (Φερρῶν 8 β'), ὑποστηρίζοντας ὅτι εἶναι ἀνάξιες λόγου οἱ φωνασκίες μερικῶν παιδιῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων, τὴν Μ. Ἑβδομάδα, προσέθεσε:

«Τί θὰ ἔλεγε ὁ κ. Φριζῆς ἂν μάθαινε πὼς ἡ σύζυγός μου, Γαλλίς, ἐκλήθη ἀπὸ τὸν προϊστάμενο τῆς ἐδῶ Ἐκκλησίας τοῦ Δόγματος εἰς τὸ ὁποῖο ἀνήκει, εὐθὺς μετὰ τὸν ἐδῶ τελεσθέντα ὀρθόδοξο γάμο μας, ὅπου ἤκουσε μετ' ἀγανακτήσεως ὅτι ἀφωρίσθη ἐπειδὴ συνῆψε γάμον μέ... ἀλλόθρησκον (!) καὶ ἐπιπροσθέτως τῆς συνεστήθη νὰ προσεύχεται ὅσο μπορεῖ γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ φοβερὸ ἁμάρτημά της; (!!!) Ὡσὰν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες—ὀρθόδοξοι νὰ εἴμεθα ἄθεοι καὶ καταραμένοι!»

ΜΙΚΤΗ ΔΕΗΣΙΣ

Ἀπὸ τὴν Λευκωσία μετεδόθη ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι κάτοικοι τῆς περιφερείας Καρπασίας ἀνέπεμψαν ἀπὸ κοινοῦ δέησιν γιὰ νὰ σταματήσῃ ἡ ἀνομβρία, ἔπειτα ὅμως μία ὁμὰς φανατικῶν Τούρκων ἐξυλοκόπησε τὸν Χότζα, ὁ ὁποῖος συνέπραξε μὲ τὸν Χριστιανικὸν ἱερέα εἰς τὴν δέησι πρὸς τὸν Ἕνα Θεόν...

Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἀπαγορεύει, μὲ τὸν ΜΕ' Ἀποστολικὸν κανόνα, τὴν μικτὴν δέησιν. «Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, αἱρετικοῖς συνευξάμενος μόνον, ἀφοριζέσθω, εἰ δὲ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, ὡς κληρικοῖς ἐνεργῆσαι τι, καθαιρείσθω».

ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος ἐξέδωσεν ἐγκύκλιον —ἐξ ἀφορμῆς συστάσεως εἰς τὴν περιοχήν του πνευματιστικῆς ὀργανώσεως — ὑποστηρίζων ὅτι ὁ πνευματισμὸς εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνος ἐνασχόλησις.

«Διὰ τοῦ πνευματισμοῦ, λέγει ὁ Μητροπολίτης, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐπιτυγχάνεται ἐπικοινωνία τῶν ζώντων ἀνθρώπων μετὰ τῶν πνευμάτων, διότι ἁπλούστατα, ὑπάρχουν πνεύματα. Τὰ πνεύματα ὅμως αὐτὰ δὲν εἶναι ψυχαὶ ἀνθρώπων, οὔτε ἀγαθὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἀγγέλων, ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πονηρὰ πνεύματα, ὑποκρινόμενα πολλάκις

πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Χριστιανῶν.

» Τὰ ἐμφανιζόμενα διὰ κτύπων, σκιῶν καὶ ἄλλων μεθόδων πονηρὰ ταῦτα πνεύματα, τονίζει ὁ Σεβ. Ἰάκωβος, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμφανίζουν ἐνίοτε τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ κάμνουν ἀκόμη καὶ χριστιανικὰ διδάγματα, διότι ὅπως διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφή, ὁ Διάβολος ἐμφανίζεται καὶ ὡς Ἄγγελος φωτός, ἀκριβῶς ἵνα ἐξαπατήσῃ καὶ ἐπιτύχῃ ὥστε ὁ Χριστιανὸς νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὴν θρησκείαν ταύτην τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Δι' ὃ προτρεπόμεθα καὶ τοὺς ὀλίγους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν τράπεζαν τῶν δαιμόνων καὶ νὰ προσέλθουν εἰς τὴν τράπεζαν τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ».

Αὐτὴ εἶναι μία ἀπὸ τὶς πολλὲς ἀπόψεις γιὰ τὸν πνευματισμό. Πρὸ 80 ἐτῶν, ὅταν ἡ Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ ἔμενε στὸ «Λαμάσερυ» τῆς Νέας Ὑόρκης, τὴν ἐρώτησαν ἐὰν πιστεύῃ στὸν Πνευματισμὸ καὶ ἀπήντησε ὡς ἑξῆς:

«Παραδεχόμεθα τὴν πραγματικότητα τῶν μεντιουμιστικῶν φαινομένων, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐνθαρρύνομε, ἐκτὸς ὑπὸ λίαν αὐστηρὰς προφυλάξεις, διότι πιστεύομε ὅτι τείνουν νὰ ἐκφυλίσουν τὸ διάμεσον. Λέγομε ὅτι γιὰ ἕνα ἁγνὸ ἄτομο, τὸ νὰ ὑποβληθῇ παθητικὰ στὴν κυριαρχία ἀοράτου, ἀγνώστου καὶ ἀνεξελέγκτου ἐπιρροῆς, τὸ ἐκθέτει σὲ βαρὺν κίνδυνο διαφθορᾶς καὶ καταρρεύσεως. Τὸ παθητικὸ μέντιουμ ὑφίσταται ὅλες τὶς δυνατότητες ἐλέγχου ἀπὸ τὰ καλύτερα ἕως τὰ χειρότερα πνεύματα. Στὴν πραγματικότητα, τὰ δεύτερα εἶναι πιθανώτερον ὅτι ἐλέγχουν τὸ μέντιουμ, διότι αὐτὰ εἶναι τὰ πλέον στενὰ συνδεδεμένα μὲ τὴν γῆ».

Στὴν ἐρώτησι «τί εἶναι ἀνώτερο—τὸ νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴν εἶναι κανεὶς μέντιουμ», ἀπήντησε μὲ ἔμφασι:

«Δὲν μπορῶ νὰ φαντασθῶ χειρότερο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς μέντιουμ!».

"Ο ΕΤΕΡΟΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΜΑΣ"

Μὲ τὸν τίτλο «Ὁ ἕτερος πλησίον μας» (L'altro prossimo) ἐξεδόθη στὴν Βολωνία ἕνα βιβλίο τοῦ G. Bonnuzi, γνωστοῦ ζωοφίλου, ὁ ὁποῖος βαδίζει στὰ ἴχνη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι οὐτοπιστής, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ παύσῃ τὴν κρεωφαγία (ὅπως εἶναι ἀδύνατον ὁ Ἀφρικανὸς κανίβαλος ν' ἀντιληφθῇ ὅτι τρώγοντας τὸν ὅμοιό του ἐγκληματεῖ), ζητάει ὅμως νὰ σταματήσῃ τὸ ἄσκοπο μαρτύριο τῶν ζώων. Ἰδιαίτερα ἐπικρίνει τὶς ταυρομαχίες, ποὺ ἀποτελοῦν—γράφει—στίγμα γιὰ τὴν καθολικὴ Ἱσπανία. Σχετικὰ μὲ τὴν ζωοτομία, ἀφοῦ δὲν γίνεται νὰ μὴ θυσιασθοῦν ἑκατοντάδες ζώων καθημερινὰ στὰ ἐργαστήρια ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, προτείνει νὰ ναρκώνωνται, τουλάχιστον. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῶς θὰ εἶναι τὸ ἴδιο, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑποβάλλωνται τὰ ζῶα σὲ φρικτὰ βασανιστήρια. Ὅσο γιὰ τὸ φαγητό, ἐὰν δὲν μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ κάμουν δίχως τὰ τρυφερὰ μπιφτέκια καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὸ ὅτι τὰ μοσχαράκια κλαῖνε σὰν ἄνθρωποι ὅταν τὰ χωρίζουν ἀπὸ τὴ μητέρα τους ἢ τὰ ὁδηγοῦν στὸ σφαγεῖο, τί τὸ θέλουν τὸ σηκῶτι τῆς χήνας, ποὺ παράγεται μὲ βασανιστήρια; Ὁ συγγραφεὺς δίνει

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τὸ 10ον Τεῦχος

Τὸ ἀνὰ χεῖρας τεῦχος ἔπρεπε νὰ κυκλοφορήση, κανονικά, ἐντὸς τοῦ Ἰουλίου τὸ ἀργότερο. Ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς καὶ τοὺς φίλους ἐν γένει ζωηρὰ συγγνώμην γιὰ τὴν μεγάλη καθυστέρησι. Ἐδημιουγήθη ἕνα καθαρὰ τεχνικὸ πρόβλημα, διότι παρέστη ἀνάγκη νὰ μεταφερθῇ ὁ «Ἰλισὸς» σὲ ἄλλο τυπογραφεῖο, ποὺ ἔκανε, κατὰ σύμπτωσιν, καινούριες ἐγκαταστάσεις, οἱ ὁποῖες, μάλιστα, δὲν συμπληρώθηκαν ἀκόμη. Τὴν καθυστέρησι, ἐλπίζομε ν' ἀποζημιώση ἡ καλύτερη ἐμφάνισις τοῦ περιοδικοῦ, ἡ ὁποία θὰ συνεχισθῇ καὶ θὰ ὁλοκληρωθῇ στὰ ἑπόμενα τεύχη.

Τὸ 11ον τεῦχος ὑπολογίζεται νὰ κυκλοφορήση ἀρχὰς Νοεμβρίου καὶ τὸ 12ον ἐντὸς τοῦ Δεκεμβρίου. Ἔτσι, μὲ τὴν συντόμευσι τοῦ χρόνου ἐκδόσεως τῶν ὑπολοίπων τευχῶν, θὰ ἀνταποκριθῇ ὁ «Ἰλισὸς» ἐξ ὁλοκλήρου στὶς ὑποχρεώσεις του γιὰ τὸ 1958.

λεπτομερῆ περιγραφή. Ἡ χήνα μένει ἐπὶ ὧρες ἀκίνητη πάνω σ' ἕνα τραπέζι, μὲ τὰ πόδια δεμένα. Τὰ μάτια της, κλειστὰ ἀπὸ τὸν τρόμο. Τὸ ράμφος της ἀνοικτὸ διὰ τῆς βίας. Τῆς βάζουν τροφή, ποὺ ὑποχρεώνεται νὰ τὴν καταπιῇ, γιὰ νὰ μὴν πνιγῇ. Τὸ συκῶτι, ἀνίκανο ν' ἀνταποκριθῇ στὸ ἔργον του, ἐρεθισμένο ἀπὸ τὸν πόνο, γίνεται δυσανάλογα μεγάλο, ὑπερτροφικό, χάριν τῶν λουκούλων . . .

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Τὰ νέα γραφεῖα μας

Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» ἐγκατεστάθη σὲ νέα γραφεῖα. Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητὰς καὶ φίλους νὰ σημειώσουν τὴν διεύθυνσι:

Λεωφόρος Ἀκαδημίας ἀρ. 63 (γωνία Χαρ. Τρικούπη) β' ὄροφος, γραφεῖον ἀριθ. 12.

Καὶ τοὺς περιμένουμε στὶς ὧρες, ποὺ τὰ γραφεῖα θὰ εἶναι ἀνοικτά. Ἐπὶ τοῦ παρόντος:

Δευτέρα 11—12 π. μ.
Τρίτη 6—7 μ.μ.
Παρασκευὴ 11—12 καὶ 6—7

Ὁ Ἄγις Θέρος γιὰ τὸν «Ἰλισὸ»

Λάβαμε τὸ ἑπόμενο γράμμα τοῦ διαλεχτοῦ ἐσχάτου τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Ἄγι Θέρου:

Φίλε Κύριε,

Χρέος μου νομίζω νὰ σᾶς συγχαρῶ ἐγκάρδια γιὰ τὸν «Ἰλισό», ποὺ διάβασα προσεχτικὰ τὰ τρία τεύχη ποὺ εἴχατε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλετε.

Θεωρῶ τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἐξαίρετα ἐνδιαφέρον γιὰ κάθε ἄνθρωπο ποὺ στοχάζεται, κι' ἐποικοδομητικό.

Μὲ πολλὴ τιμὴ
ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

Θρησκευτικὰ γραμματόσημα

Κύριε Διευθυντά,

Ἐδιάβασα τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Χρ Ριζοπούλου «Τί διηγεῖται ἕνα γραμματόσημο — 300 χρόνια θρησκευτικῆς ἐλευθερίας στὴν Ἀμερική», ποὺ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ τεῦχος Ἀπριλίου 1953.

Δὲν εἶναι, ὅμως, μόνον τὸ εἰκονιζόμενον γραμματόσημον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς μὲ θρησκευτικὴν παράστασιν. Πολλὰ καὶ μεγάλης ποικιλίας εἶναι τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν θρησκείαν γραμματόσημα.

Ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα θρησκευτικὰ γραμματόσημα ἐξεδόθη τὸ 1896 ὡς

ἀναμνηστικὸν τῆς Ἐκθέσεως Βρυξελλῶν καὶ παρίστανε τὸν Ἅγιον Μιχαήλ. Ὁ Ἅγιος Μαρτῖνος ἐπίσης φιλοξενεῖται τακτικα εἰς τὰς Βελγικας ἐκδόσεις, ἡ πρωτη μαλιστα ἐμφάνισίς του τὸ 1910 παρουσιάζει καὶ ἰδιαίτερον καλλιτεχνικὸν ἐνδιαφέρον διότι εἶναι πίναξ τοῦ Βαν Ντάυκ. Εἰς τὸ Βελγιον ἀνήκει ἐπίσης καὶ ἡ θεματικὴ ἔκδοσις Orval ποὺ ἐξεδόθη δια πρώτην φοραν τὸ 1928. Αἱ σειραί τοῦ 1941 καὶ τοῦ 1943 περιλαμβάνουν γραμματόσημα—γίγαντας, τὸ τελευταῖο δὲ τῆς σειρᾶς τοῦ 1943 εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπίμηκες μὲ πλουσίαν διακόσμησιν τῶν γραμμάτων τῆς λέξεως ORVAL, τοῦ ὁμωνύμου ἀββαείου.

Ἔργα τοῦ Βάν Ντάυκ καὶ ἄλλων φημισμένων διδασκάλων τοῦ χρωστῆρος ἐφιλοξενήθησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν διαφόρων χωρῶν. Ἀπὸ τὸν προσευχόμενον σταυροφόρον τῆς Ρόδου καὶ τὸν «Ἐσταυρωμένο» τοῦ Βέλγου ζωγράφου Ντέρ Βευντεν ἕως τὰς ἐξαιρετικὰ καλαισθήτους Οὐγγρικας ἐκδόσεις ἐκτείνεται ἡ δραστηριότης τοῦ θρησκευτικοῦ γραμματοσήμου ποὺ παρουσιάζει σημαντικὸν συλλεκτικὸν ἐνδιαφέρον.

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ θρησκευτικὰ μνημεῖα ἔχουν φιλοξενηθῆ εἰς τὰ γραμματόσημα Ὁ περίφημος καθεδρικὸς Ναὸς τῆς Γάνδης, ὁ Τάφος τῆς Ραχήλ, ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ρώμης, τὸ Τέμενος τοῦ Ὀμάρ, τὸ Ἰσπανικὸ μοναστῆρι τοῦ Μόνσερρατ, ἀρχαῖαι ἑβραικαὶ συναγωγαί, ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, ἡ Παντάνασσα τοῦ Μυστρᾶ, ἡ Μονὴ Σίμωνος Πέτρας τοῦ Ἄθω καὶ τὸ γνωστὸν Ἀββαεῖον τοῦ Μόντε Κασσῖνο, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματα τοῦ θρησκευτικοῦ γραμματοσήμου.

Τέλος, πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τοῦ φιλοτελισμοῦ κατέχει ἀξιόλογον θέσιν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν γραμματόσημον. Ἡ πρώτη ἐμφάνισις Ἑλληνικοῦ γραμματοσήμου μὲ θρησκευτικὴν χροιὰν ἔγινε τὸ 1913 μὲ τὰ γραμματόσημα τῆς Ἐκστρατείας «Ἐν τούτῳ νίκα». Ἀργότερα ὁ Πατριαρχης Γρηγόριος, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ Γαβριὴλ τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ἡ Παναγία, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί, τέλος, τὸ εἰδικὸν γραμματόσημον δια τὰς σεισμοπλήκτους νήσους τοῦ Ἰονίου, ἀποτελοῦν χαρακτηριστικα δείγματα τῆς Ἑλληνικῆς παρουσίας εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τοῦ συγχρόνου φιλοτελισμοῦ.

Μετα τιμῆς
Μωυσῆς Κ. Κωνσταντίνης
Γενικὸς Γραμματεὺς
Ἑλλ. Φιλοτελικῆς Ἑταιρίας

ΣΗΜ. «ΙΑΛΙΣΟΥ»: Βεβαίως, το ἀμερικανικο γραμματόσημο τῶν 3 σέντς γιὰ την «Ἔνσταση τοῦ Φλασιγκ» δὲν εἶναι τό «μόνον» με θρησκευτικὴν γενικα παρασταση. Ἀλλά, δεν φαίνεται ν' ἀναφέρη ὁ ἐπιστολογράφος μας κανενα ἄλλο στὸν κόσμο, που νὰ ἔχη ὡς θέμα **ε ἰ δ ι κ α** τὴν θρησκευτικην **ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α**. Μήπως λοιπον εἶναι τὸ μόνον;

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Ε. Λογ., Ἀθήνας. Μᾶς γράφετε ὅτι ὁ πίναξ τοῦ L. F. Mura «Ὁ Αἰώνιος Δεῖπνος» (σελ. 54 τοῦ 9ου τεύχους τοῦ «Ἰαλισοῦ» 1958) ἔπρεπε νὰ τιμήση καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Πνεῦμα.

« Ἄν—γράφετε— ὁ Πυθαγόρας εἶναι ἄγνωστος ἢ ἀπίθανος εἰς τὸν ζωγράφον, ὑπάρχει ὁ Γίγας Πλάτων. Σεῖς γνωρίζετε ποία εἶναι ἡ ἐπίδρασις τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος σ' ὅλον τὸν κόσμο. Τιμῶ βαθύτατα τοὺς δύο εἰκονιζομένους Κινέζους, ἀλλὰ σ' ἕνα πίνακα ὀνομαζόμενον «Αἰώνιος Δεῖπνος», μὲ πνευματικὰς ἀξιώσεις, δὲν νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ ὑπάρχη

ὁ Κομφούκιος καὶ ὁ Λάο—Τσέ, νὰ λείπη δὲ ὁ Πυθαγόρας ἢ ὁ Πλάτων (ἢ ὁ Μωάμεθ). Μὲ συγχωρεῖτε διὰ τὴν τόλμην μου νὰ σᾶς γράψω αὐτὴν τὴν γνώμην μου καὶ ξεχᾶστε την».

Ὄχι ἀγαπητὲ φίλε! Δὲν ὑπόκειται εἰς αἴτησιν συγγνώμης ὅποιος ἐκφράζει τὴν γνώμη του, μάλιστα πρὸς ἕνα περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως, ὅπως εἶναι ὁ «Ἰλισός». Καὶ δὲν τὴν παραμερίζουμε, ἀλλὰ μόνον θὰ προσπαθήσουμε νὰ σᾶς ἐξηγήσουμε: Σκοπὸς τοῦ ζωγράφου ἦταν νὰ συνενώση σ' ἕνα πίνακα τοὺς ἱδρυτὰς μεγάλων θρησκειῶν, γύρω ἀπὸ τὸν Χριστό, σ' ἕνα δεῖπνον, κατὰ μίμησιν τοῦ δείπνου μὲ τοὺς εἰς τὴν τρέχουσαν τότε ζωὴν μαθητὰς Του. Ἑπομένως, δὲν εἶχε θέσιν οὔτε ὁ Πυθαγόρας, οὔτε ὁ Πλάτων, ποὺ ὑπῆρξαν μεγάλοι φιλόσοφοι μόνον. Ὅσο γιὰ τὸν Μωάμεθ, εἶναι μᾶλλον πιθανὸν νὰ μὴ τὸν περιέλαβε ὁ ζωγράφος ἀπὸ σεβασμό, διότι ὁ Μωαμεθανισμὸς ἀπαγορεύει τὴν ἀπεικόνισι τοῦ ἱδρυτοῦ του.

Κ. Στεφ. Χανιά. Ἐλήφθησαν 33 συνδρομαί. Εὐχαριστοῦμεν καὶ συγχαίρομεν.

Κ. Ράπτ., Ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια.

Β. Σακελ., Αἴγυπτον. Εὐχαριστοῦμεν δι' ἔκτακτον συνδρομὴν σας.

Ὁ κ. Τιμ. Βρατσᾶνος μᾶς παρέδωσε δρ. 50, συνδρομὴν φιλίας τὴν ὁποίαν τοῦ παρέδωσε φίλος, χωρὶς νὰ ἐνθυμεῖται ποῖος. Παρακαλεῖται ὁ ἐνδιαφερόμενος, ὅστις δὲν ἔλαβεν ἀπόδειξιν συνδρομῆς, νὰ μᾶς εἰδοποιήση διὰ νὰ τακτοποιηθῇ.

Ο «ΙΛΙΣΟΣ» ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙ ΒΡΥΞΕΛΛΩΝ

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Διεθνοῦς Ἐκθέσεως Βρυξελλῶν ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφόρησε ἐκεῖ εἰδικὸ τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ «Clartè» σχετικὸ μὲ τὴν Θεοσοφία. Σὲ εἰδικὸ πίνακα ἐξετέθησαν τεύχη τῶν περιοδικῶν, ποὺ προωθοῦν τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τὴν παγκόσμιο ἀδελφότητα.

Ἡ ὑγεία εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς εὐτυχιας... και το κλειδὶ τῆς ὑγείας εἶναι ἡ μπυρα. Ἡ μπύρα σοῦ χαρίζει δύναμη καὶ ὑγεία. Ἡ μπύρα σὲ κάνει νὰ ζῇς, νὰ γελᾷς, ν᾽ ἀγαπᾷς... να ἐρωτεύεσαι τὴν ἴδια τὴ ζωή. Γιατὶ ἡ μπύρα εἶναι ἡ τροφή, ὁ δημιουργὸς τῆς μυϊκῆς δυνάμεως, ὁ χτίστης τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ σωματος. Ἡ χρυσαφένια μὲ τὸ ὡραῖο της ἄρωμα μπύρα θὰ σὲ ὠφελήση πολύ.

ΠΙΝΕ ΥΓΕΙΑ-ΠΙΝΕ ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΦΙΞ!

ॐ

ΟΥΔΕΜΙΑ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΥΠΕΡΤΕΡΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Τιμὴ τεύχους Δραχ. 10.—